

სახელმწიფო აუდიტის სამსახური

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის
უზრუნველყოფა ზოგადი
განათლების სფეროში
(კანონის მოქმედ რედაქციასთან შესაბამისი
ვერსია)

სახელმწიფო აუდიტის სამსახური ეფექტიანობის აუდიტს ახორციელებს უმაღლესი აუდიტორული ორგანოების საერთაშორისო სტანდარტების (ISSAI) შესაბამისად, რაც გულისხმობს ეთიკის სტანდარტების დაცვასა და აუდიტის უკეთესი საერთაშორისო პრაქტიკის გამოყენებას.

სარჩევი

გამოყენებული ტერმინები და შემოკლებები.....	4
შემაჯამებელი მიმოხილვა.....	5
1. შესავალი	13
1.1 აუდიტის მოტივაცია	13
1.2 აუდიტის მიზანი და ძირითადი კითხვები.....	17
1.3 შეფასების კრიტერიუმები	18
1.4 აუდიტის მასშტაბი	21
1.5 აუდიტის მეთოდოლოგია	22
2. ზოგადი ინფორმაცია.....	25
2.1 ზოგადი განათლება მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების ჭრილში.....	25
2.2 ეროვნული სასწავლო გეგმა და სასწავლო მასალები	27
2.3 მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით.....	29
აუდიტის მიგნებები.....	31
3. ზოგადი განათლების სტრატეგიაში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება	31
3.1 არსებული სიტუაციის ანალიზი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პერსპექტივიდან.....	32
3.2 მიზნების დასახვა და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით ღონისძიებების დაგეგმვა.....	40
4. ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ინტეგრირება.....	42
ეროვნული სასწავლო გეგმა	42
სასწავლო მასალების შემუშავება/ სახელმძღვანელოების გრიფირება	47
5. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით.....	55
ბიბლიოგრაფია	61
საკონტაქტო ინფორმაცია	63
დანართები.....	64

გამოყენებული ტერმინები და შემოკლებები

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა¹ – ადამიანის უფლებათა ნაწილი, რომელიც გულისხმობს ქალისა და მამაკაცის თანასწორ უფლება-მოვალეობებს, პასუხისმგებლობას და პირადი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში თანასწორუფლებიან მონაწილეობას.

ჰორიზონტალური სეგრეგაცია – ქალებისა და მამაკაცების კონცენტრაცია სხვადასხვა სექტორსა და პროფესიაში.²

ვერტიკალური სეგრეგაცია – ქალებისა და მამაკაცების კონცენტრაცია სხვადასხვა კლასებში, პასუხისმგებლობის დონეზე ან თანამდებობებზე.³

ესგ – ეროვნული სასწავლო გეგმა.

რეცენზენტი – პირი (მასწავლებელი, დარგის მეცნიერი, ფილოლოგი (ქართული ენის), ფსიქოლოგი, ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგნის სტანდარტის შემუშავებაში გამოცდილების მქონე პირი/ეროვნული სასწავლო გეგმის ექსპერტი ან სხვა სპეციალისტი), რომელიც შესაბამისი კრიტერიუმების გამოყენებით ახორციელებს ახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირებას.

სამინისტრო – საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო.

ცენტრი – სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი.

UNESCO (The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) – გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია.

STEM (science, technology, engineering and mathematics) – მეცნიერება, ტექნოლოგიები, ინჟინერია, მათემატიკა.

PISA (Programme for International Student Assessment) – მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამა.

¹ საქართველოს კანონი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ.

² ევროპის გენდერული თანასწორობის ინსტიტუტის (EIGE) განმარტება.

³ ევროპის გენდერული თანასწორობის ინსტიტუტის (EIGE) განმარტება.

შემაჯამებელი მიმოხილვა

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფა განათლების სფეროში ერთ-ერთი ფუნდამენტური ნაბიჯია სოციალური სამართლიანობის, ინკლუზიისა და გრძელვადიანი განვითარებისთვის. განათლება არა მხოლოდ ცოდნისა და უნარების გადაცემის პროცესია, არამედ ის არის საფუძველი მომავალი თაობის ფორმირებისთვის, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის სოციალურ და ეკონომიკურ პროგრესს.

მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობა განათლებაში ხელს უწყობს რომ ყველა ბავშვს, განურჩევლად სქესისა, ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა – მიიღოს ხარისხიანი განათლება. აღნიშნული უზრუნველყოფს ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპების დაძლევის, განსაკუთრებით ისეთ სფეროებში, როგორიცაა, STEM და აძლიერებს გოგოების წვდომას მაღალანაზღაურებად პროფესიებზე. კვლევებით დადასტურებულია, რომ გოგოებსა და ბიჭებს შორის უთანასწორობის შემცირებას STEM განათლების მიმართულებით, შეუძლია ხელი შეუწყოს შრომის ბაზარზე უთანასწორობის შემცირებას, გაზარდოს ქალთა დასაქმება და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, ასევე შეამციროს პროფესიული სეგრეგაცია. საბოლოო ჯამში ეს ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას, როგორც მაღალი პროდუქტიულობის, ასევე შრომის ბაზრის მზარდი აქტივობის გზით.⁴

მიუხედავად ზოგადი განათლების სფეროში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებული ღონისძიებებისა, არსებობს გარკვეული მიმართულებები, რომლებიც საჭიროებენ გაუმჯობესებას, კერძოდ:

- › საქართველოს განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე ჩატარებული კვლევებიდან ჩანს, რომ მასწავლებელთა ტრადიციული შეხედულებები გაუცნობიერებლად ამყარებს ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებს საკლასო ოთახში;⁵
- › გამოწვევებია სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გაძლიერებისკენ მიმართული შინაარსის ინტეგრირებისა და, რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფებისთვის ადამიანის უფლებებისა და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში კვალიფიკაციის ამაღლების მიმართულებით;⁶
- › მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამის, PISA-ის მიხედვით, საქართველო იმ ქვეყნებს მიეკუთვნება, სადაც მათემატიკასა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში გოგოები უკეთეს შედეგებს აჩვენებენ (აღწევნ), ვიდრე ბიჭები, თუმცა მეცნიერების, ტექნოლოგიების, ინჟინერიისა და მათემატიკის (STEM) მიმართულებით გოგოები ნაკლებად არიან წარმოდგენილი უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში.

⁴ Closing the gender gap in STEM education can foster economic growth, European Institute for Gender Equality (EIGE).

https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/2017.2082_mh0217177enn_pdfweb_20170803123353.pdf

⁵ გენდერული თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები, II ნაწილი, UNDP.

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ge/UNDP_GE_DG_Gender_Equality_in_Georgia_VOL2_GEO.pdf

⁶ წინადადება ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების სახელმძღვანელოების/სერიების მაკეტების რეცენზირების პროცესის გაუმჯობესების თაობაზე, საქართველოს სახალხო დამცველი.

<https://ombudsman.ge/res/docs/2020122517134623546.pdf>

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება განათლებაში მოიცავს სხვადასხვა საკითხის დანერგვას პრაქტიკაში. სახელმწიფო აუდიტის სამსახურმა შეისწავლა ზოგადი განათლების სფეროში განათლების სტრატეგიის შემუშავების პროცესი, ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გათვალისწინება და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებები.

აუდიტის ობიექტებია:

- › საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო;
- › სამინისტროს კონტროლს დაქვემდებარებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი.

აუდიტის პერიოდი მოიცავს 2018-2023 წლებს. ანალიტიკური მიზნებისთვის, ასევე ანგარიშის დასკვნებისა და რეკომენდაციების ფორმულირებისას გათვალისწინებულ იქნა აუდიტის ძირითადი პროცედურების დასრულებამდე არსებული პერიოდი.

მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება განათლების სტრატეგიაში

მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება ერთ-ერთი მთავარი მექანიზმია ქალისა და კაცის თანასწორობის ხელშეწყობისთვის განათლების სტრატეგიაში და სტრატეგიული დაგეგმვისას მოიაზრებს გოგოებისა და ბიჭების სხვაობებისა და სტრუქტურული უთანასწორობების იდენტიფიცირებასა და ანალიზს, რომელებიც უნდა გადაიჭრას მოცემულ კონტექსტში (სტრატეგიის ან პროგრამის ფარგლებში).⁷

აუდიტის ჯგუფის მიერ განხორციელებული ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა, რომ სტრატეგიული⁸ დაგეგმვის პროცესში ზოგადი განათლების მიმართულებით არსებული მოსწავლე გოგოებსა და ბიჭებს შორის უთანასწორობის პრობლემების იდენტიფიცირება და საკითხების გათვალისწინება არ არის სრულყოფილი. საერთაშორისო პრაქტიკით გათვალისწინებული სქესის მიხედვით ანალიზი, როგორც კრიტიკული კვლევის მეთოდი სტრატეგიის შემუშავებისას, ნაკლებად არის წარმოდგენილი აღნიშნული სტრატეგიის შემუშავებისას, რის გამოც სათანადოდ ვერ დაიგეგმა ზოგად განათლებაში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებები.

სტრატეგიის შემუშავებისას სამინისტროს მიერ მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის მიმართულებით პრობლემები და გამოწვევები იდენტიფიცირებულ იქნა მხოლოდ სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევების საფუძველზე, რაც სქესის მიხედვით დამატებითი ანალიზების გარეშე, არ მოიცავს პრობლემატიკის სრულ სპექტრს და არ ადგენს მათ გამომწვევ ფაქტორებს, რაზეც შემდგომ მიმართული უნდა იყოს მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფის ღონისძიებები.

აღნიშნულს ადასტურებს აუდიტის ჯგუფის მიერ ჩატარებული მოსწავლეთა გამოკითხვების ანალიზი, რითაც გამოვლინდა სკოლის დონეზე გოგოებისა და ბიჭების

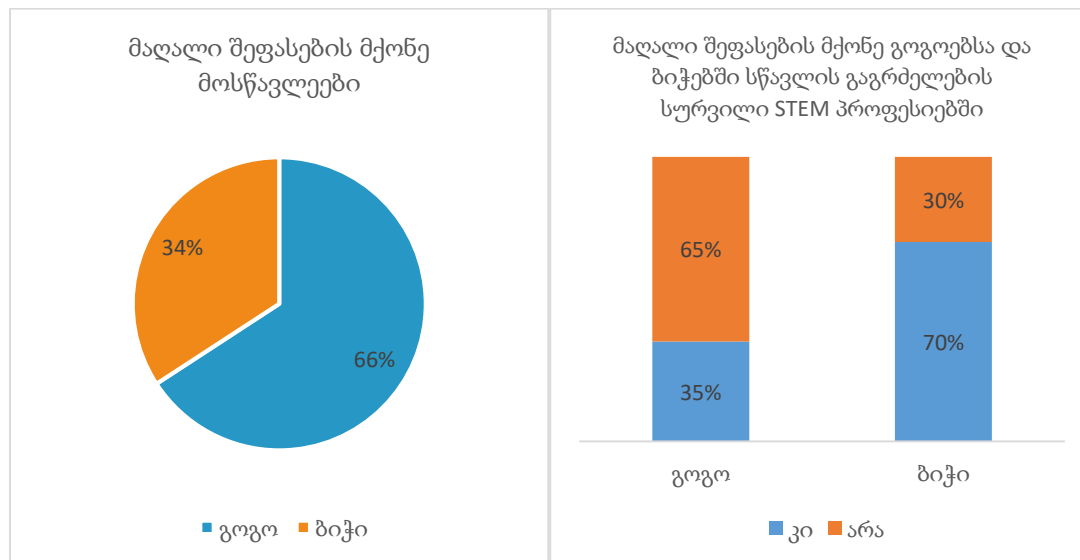
⁷ Guide For Gender Mainstreaming In the Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies, UN Women, Sweden Sverige.

⁸ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების 2022-2030 წლების სტრატეგიული დოკუმენტი.

თანასწორობის ის საკითხები, რომლებიც სამინისტროს მხრიდან საჭიროებს დამატებითი ღონისძიებების გატარებას მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, კერძოდ:

როგორც **დიაგრამა 1**-შია მოცემული, გოგოების უკეთესი აკადემიური შედეგები STEM მიმართულებებში (მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია), არ განაპირობებს მათი ჩართულობის ზრდას ამ სფეროებში. გოგოებს გააჩნიათ დაბალი ინტერესი/მოტივაცია, რაც აიხსნება ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებითა და კულტურული ფაქტორებით, რომლებიც ხელს უშლის მათ პროფესიულ წინსვლას STEM-ის მიმართულებით.

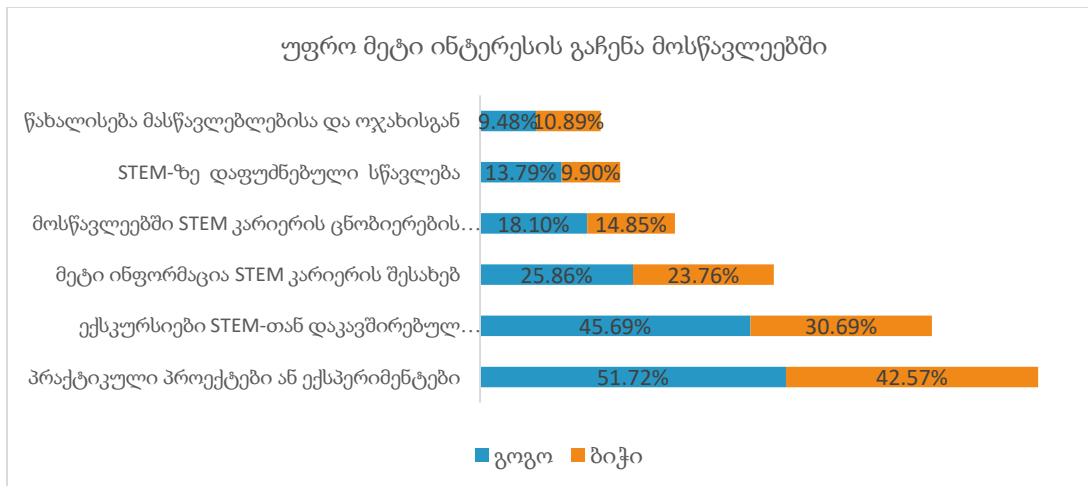
დიაგრამა 1. გამოკითხული მაღალი შეფასების მქონე მოსწავლეები სქესის მიხედვით და მაღალი შეფასების მქონე გოგოებსა და ბიჭებს სწავლის გაგრძელების სურვილი STEM მიმართულებით

მიუხედავად აღნიშნულისა, იმ გოგოებიდან, ვისაც დიდი ინტერესი აქვს STEM საგნების მიმართ, 71%-ს სურს სწავლის გაგრძელება სკოლის დასრულების შემდგომ აღნიშნული მიმართულებით. გამოკითხვის შედეგები მიუთითებს, რომ დიდი ინტერესის შემთხვევებში 35%-დან 71%-მდე იზრდება გოგოების სწავლის გაგრძელების სურვილი STEM მიმართულებებზე.

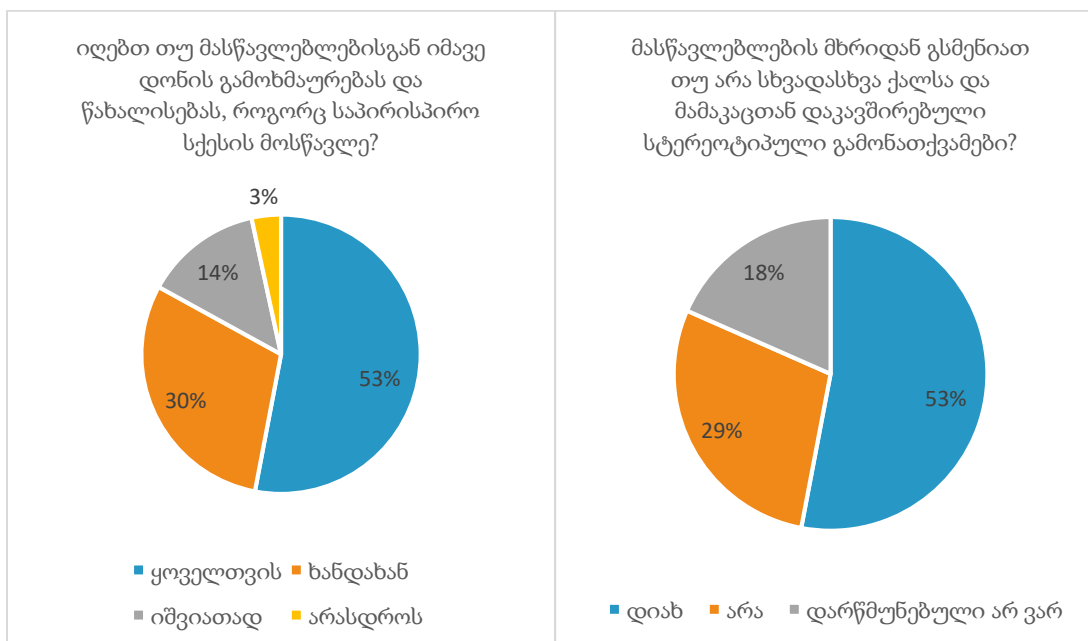
აუდიტის ჯგუფმა ასევე გამოიკვლია, თუ რა მხარდაჭერა ან რესურსი დაეხმარებოდათ მოსწავლეებს, რომ სკოლაში უფრო მეტი ინტერესი ჰქონოდათ STEM-ის მიმართულებით.

გრაფიკი 1. სხვადასხვა სახის მხარდაჭერა ან რესურსი, რაც მოსწავლეებს დაეხმარებოდათ, რომ სკოლაში უფრო მეტი ინტერესი ჰქონდეთ STEM-ის მიმართულებით

ამასთანავე, მოსწავლეთა გამოკითხვით დადასტურდა, რომ მასწავლებელთა გადამზადება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით, კვლავ რჩება აუცილებელ ამოცანად, რადგან მათი მხრიდან ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპები გავლენას ახდენს როგორც სასწავლო პროცესზე, ისე მოსწავლეთა მოტივაციაზე.

დიაგრამა 2. მოსწავლეთა აზრი მასწავლებელთა მხრიდან დამოკიდებულებებზე

2022-2030 სტრატეგიის დოკუმენტში სამინისტროს მიერ განსაზღვრული მე-2 სექტორული პრიორიტეტი არის თანასწორობა, ინკლუზია და მრავალფეროვნება. აღნიშნული პრიორიტეტის ფარგლებში განსაზღვრული მიზნის ამოცანები და მის საფუძველზე დაგეგმილი ღონისძიებები ნაკლებად პასუხობს გოგოებისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით ზოგად განათლებაში არსებულ საჭიროებებს.

სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მოსაზრებით, გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებების დაგეგმვის პროცესის გაუმჯობესების მიზნით შესაძლებელია

განსახორციელებელ ანალიზებში სქესის მიხედვით ანალიზის სათანადო ინტეგრირება, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სტრატეგიული დაგეგმვისას გოგოებსა და ბიჭებს სხვაობებისა და სტრუქტურული უთანასწორობების სრულყოფილად იდენტიფიცირება და ამის საფუძველზე სათანადო ღონისძიებების დაგეგმვა.

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ინტეგრირება სასწავლო გეგმებსა და მასალებში

ეროვნული სასწავლო გეგმა კარგი შესაძლებლობაა განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე მეტი ფოკუსირებისთვის. საერთაშორისო პრაქტიკით, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გათვალისწინება მოიაზრებს პოლიტიკური ნების არსებობას, აღნიშნულ პროცესში შესაბამისი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტიზის მქონე პირ(ებ)ის ჩართვასა და სხვა ჩართული პირების ცოდნისა და ცნობიერების ამაღლებას, სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სათანადო ინტეგრირებას შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფების გათვალისწინებით.⁹

სამინისტრო პასუხისმგებელი იყო ეროვნული სასწავლო გეგმისა და სამოქალაქო განათლების პროგრამაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კომპონენტის ინტეგრირებაზე.¹⁰ შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ არსებობს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინების პროცესის ნაკლოვანებები, რის გამოც ეროვნულ სასწავლო გეგმაში სათანადოდ ვერ აისახა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები.

2018-2024 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის გადასინჯვის პროცესში არ იყო ჩართული ქალისა და მამაკაცის საკითხებში ექსპერტი, ხოლო პროცესში ჩართული პირების გადამზადება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების მიმართულებით არ განხორციელებულა. ეროვნული სასწავლო გეგმა პედაგოგებს სთხოვს სწავლა-სწავლება წარმართონ ინკლუზიურად, თითოეულ მოსწავლის ინტერესებსა და შესაძლებლობებზე ორიენტირებით, თუმცა ეს ზოგადი მოთხოვნა ვერ უზრუნველყოფს მასწავლებლების მხრიდან გოგოებისა და ბიჭების საჭიროებებისადმი მისადაგებული სასწავლო პროცესის წარმართვას.

ეროვნული სასწავლო გეგმის საზოგადოებრივი მეცნიერებების ჯგუფის საგნებში განხორციელდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კომპონენტების ინტეგრირება. ამ ჯგუფში შედის სავალდებულო საგნები: „მე და საზოგადოება“, „ჩვენი საქართველო“ და „მოქალაქეობა“, რომლებიც მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენენ თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების სწავლების კუთხით.

აღნიშნული საგნების სახელმძღვანელოების შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ რიგ შემთხვევებში ერთი და იმავე კლასის სხვადასხვა გამომცემლობის გრიფირებულ სახელმძღვანელოებში განსხვავებულად არის გათვალისწინებული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები. აღნიშნული განსხვავებების მიზეზი გამომდინარეობს იქიდან, რომ ესგ-ის დოკუმენტის საგნის სტანდარტები სამიზნე ცნებებში პირდაპირ/უშუალოდ არ მიუთითებს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობას და არის განზოგადებული ცნებები, რომელთა ფარგლებშიც გამომცემელს აქვს საშუალება, მაგალითად, სასკოლო საგანში – „მოქალაქეობა“, ადამიანის უფლებების სამიზნე ცნება ისე დააკმაყოფილოს, რომ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები საერთოდ არ იყო შეტანილი სახელმძღვანელოში.

⁹ Mainstreaming Gender Equality in Curricula and Teaching and Learning Materials, UNESCO.

¹⁰ ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმა 2018-2020 წლებისთვის.

უკეთესი პრაქტიკის გამოვლენის მიზნით, აუდიტის ჯგუფმა ასევე შეისწავლა დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებისთვის არაფორმალური განათლების ფორმატით 2022 წელს შემუშავებული პროგრამა „ექიმის საათი“,¹¹ რომლის ფარგლებშიც უკეთესად არის ასახული საერთაშორისო კრიტერიუმით შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფებისთვის გაწევილი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები, ვიდრე ეროვნული სასწავლო გეგმით შემუშავებული ზემოთ აღნიშნული საგნების სახელმძღვანელოებში.

ამასთანავე, სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალსა და მამაკაცს შორის უთანასწორობის აღმოფხვრისთვის მნიშვნელოვანია გრიფირების პროცესის სათანადოდ წარმართვა. გრიფირების პროცესში სხვა სპეციალისტის მიერ, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული კრიტერიუმის საფუძველზე, სახელმძღვანელოების შეფასება მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს.

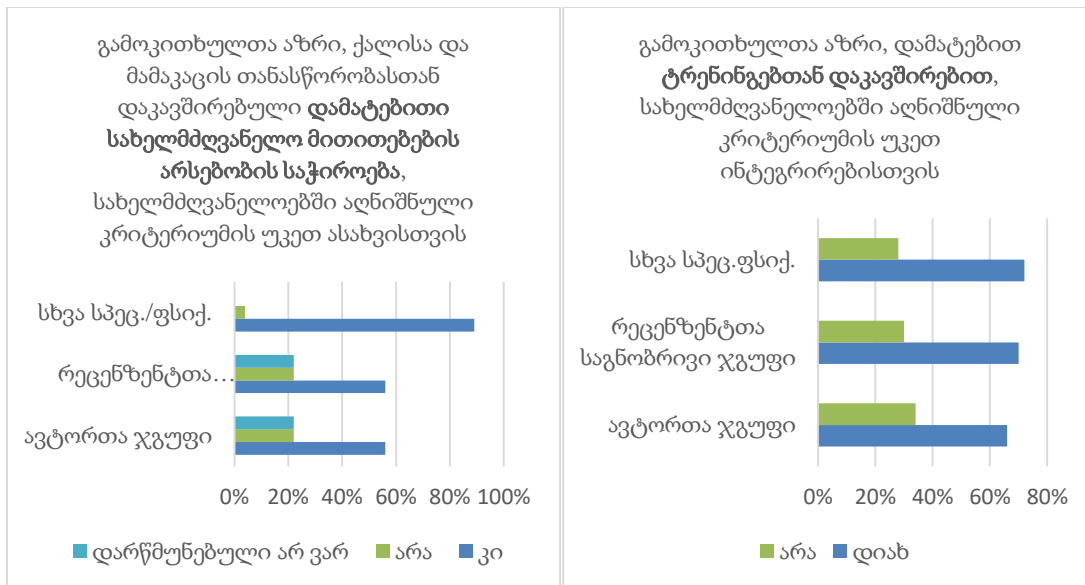
შესწავლის შედეგად გამოვლინდა გრიფირების პროცესის გაუმჯობესების პოტენციალი, სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით.

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული კრიტერიუმი საჭიროებს დამატებით სახელმძღვანელო მითითებებს, რომლის არსებობაც, ერთი მხრივ, ხელს შეუწყობს რეცენზენტთა მხრიდან კრიტერიუმის ფარგლებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სრულყოფილ/სათანადო შეფასებას და, მეორე მხრივ, ავტორთა ჯგუფს თავიდანვე მიაწოდებს დეტალურ ინფორმაციას, თუ რის გათვალისწინებას მოიაზრებს აღნიშნული კრიტერიუმი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით.

როგორც **გრაფიკ 2**-შია ნაჩვენები, აღნიშნული სახელმძღვანელო მითითებების საჭიროება გამოიკვეთა გამოკითხვის შედეგებით. აუდიტის ჯგუფის მიერ გამოკითხული, რეცენზირების პროცესში ჩართული პირების უმრავლესობის აზრით, საჭიროა დამატებითი სახელმძღვანელო მითითებების არსებობა, სახელმძღვანელოებში აღნიშნული კრიტერიუმის უკეთ ასახვისთვის. ასევე, გამოკითხულთა უმრავლესობას სურვილი აქვს გაიაროს იმგვარი ტრენინგები, რომლებიც დაეხმარება მათ სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრიტერიუმის უკეთ ინტეგრირებაში.

გრაფიკი 2. გრიფირების პროცესში ჩართული მხარეების დამოკიდებულებები დამატებითი სახელმძღვანელო მითითებისა და ტრენინგების საჭიროებასთან დაკავშირებით

¹¹ პროექტი ხორციელდება სულ 12 სკოლაში – თბილისსა და საგარეჯოში, გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) მხარდაჭერით. გაკვეთილების ფარგლებში იფარება ურთიერთობებთან, ჯანმრთელობასთან, უსაფრთხოებასა და თანასწორობასთან დაკავშირებული საკითხები.

ამასთანავე, გრიფინიჭებული სახელმძღვანელოების/სერიებისა და გრიფირების პროცესში ჩართული რეცენზენტების ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ არსებობს გარკვეული სახელმძღვანელოები/სერიები, რომლებსაც არ გაუვლია სხვა სპეციალისტის შეფასება.

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით

მასწავლებელთა მიკერძოება შეიძლება შემცირდეს დამწყები და მოქმედი მასწავლებლების მაღალი ხარისხის სასწავლო პროგრამებით.

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ განხორციელებული ტრენინგმოდულების შესწავლამ აჩვენა, რომ არ არის შემუშავებული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლების დამოუკიდებელი ტრენინგმოდული, რომლის ფარგლებშიც დაიფარებოდა საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით გათვალისწინებული ყველა საკითხი და განხორციელდებოდა მასწავლებელთა სისტემური გადამზადება.

მიუხედავად აღნიშნულისა, აუდიტის პერიოდში ტარდებოდა რიგი ტრენინგები, რომლებიც ფრაგმენტულად მოიცავდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების შესწავლასაც. დადებითი გამოწვევის იყო ტრენინგი – „გენდერული მეინსტრიმინგი განათლებაში“, რომელიც არსებითად მოიცავდა მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლებისთვის ქალისა და მამაკაცის თანასწორობისთვის საკითხებს და რომელიც განხორციელდა გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით ერთჯერადად. აღნიშნული ტრენინგების მასწავლებლებისთვის შეთავაზების სიხშირის შესწავლითა და სამიზნე ჯგუფების დაფარვის ანალიზით განისაზღვრა რომ ტრენინგები არ ატარებს სისტემატურ და მასშტაბურ ხასიათს.

ცხრილი 1. განხორციელებული ტრენინგების სამიზნე ჯგუფების დაფარვა

ტრენინგმოდულის დასახელება	2018	2019	2020	2021	2022	2023

მოდული 6, თანასწორობის საკითხები	51% ¹²	X	X	X	X	X
სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები მასწავლებლებისთვის	X	X	X	X	X	0.1% ¹³
გენდერული მენსტრუაციის განათლებაში ¹⁴	X	X	X	X	3.4% ¹⁵	X

მასწავლებელთა ტრენინგებში დაბალი ჩართულობა შესაძლოა განპირობებული იყოს იმით, რომ მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტი არ მოითხოვს მასწავლებელთა მხრიდან ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების კუთხით ცოდნის, ცნობიერების ან/და გამოცდილების არსებობას. გამოწვევისაა სპეციალური მასწავლებელი, რომელსაც აღნიშნული კანონით მოეთხოვება – სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შეფასებისას გაითვალისწინოს მოსწავლის ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული, სქესობრივი და სხვა თავისებურებები (უნიკალურობა).

რეკომენდაცია სამინისტროს:

რეკომენდაცია N1

სამინისტრომ განათლების სფეროში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების უკეთ ინტეგრირების მიზნით გააუმჯობესოს განათლების სტრატეგიული ამოცანების დასახვისა და ღონისძიებების დაგეგმვის მოქმედი პროცესი, საერთაშორისო კარგი პრაქტიკის შესაბამისად:

- განსაზღვროს მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების სათანადოდ გამოვლენისთვის განსახორციელებელი აქტივობები;
- მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებების დაგეგმვისას გათვალისწინებულ იქნეს ზოგადი განათლების დონეზე ინიციატივები STEM საგნებში გოგოების მოტივაციის/ინტერესის გაზრდის მიზნით.

რეკომენდაცია N2

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების პროცესის გაუმჯობესების მიზნით სამინისტრომ უზრუნველყოს:

- ესგ-ის გადასინჯვა საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტული ცოდნისა და გამოცდილების მქონე პირ(ებ)ის ჩართულობითა და ასევე, პროცესში მონაწილე პირების ცნობიერების ამაღლება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების განხორციელების კუთხით;
- საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით დადგენილი მოსწავლეთა ასაკობრივი ჯგუფებისთვის, საზოგადოებრივ მეცნიერებების საგნობრივ ჯგუფში შემავალ

¹² საჯარო სკოლის დირექტორები, სულ - 2086.

¹³ ბუნებისმეტყველების, ბიოლოგიის და სამოქალაქო განათლების მასწავლებლები, სულ - 17 719.

¹⁴ ძალაღობა გენდერული ნიშნით და ოჯახში ძალადობა.

¹⁵ მასწავლებლები, სულ - 48 112.

საგნებში შესაბამისი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინება.

რეკომენდაცია N3

გრიფირების პროცესში სახელმძღვანელოების/სერიების ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრილში შეფასების გაუმჯობესების მიზნით შემუშავდეს დამატებითი საგანმანათლებლო რესურს(ებ)ი (მაგალითად, როგორიცაა, სახელმძღვანელო მითითებები, ტრენინგები და ა.შ.) პროცესში ჩართული პირებისთვის.

რეკომენდაცია სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნულ ცენტრს:

რეკომენდაცია N4

მასწავლებელთა მხრიდან ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით, სტერეოტიპების აღმოსაფხვრელად და თანასწორი განათლების პირობების შესაქმნელად, მიზანშეწონილია:

- მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტის გადასინჯვა, რათა მასწავლებელთა მიმართ მოთხოვნებში გათვალისწინებულ იქნეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით სწავლება;
- შეიქმნას სათანადო ტრენინგმოდული, რომლითაც მოცული იქნება საერთაშორისო პრაქტიკით არსებული ყველა საჭირო ინფორმაცია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით და აღნიშნულის საფუძველზე სისტემურად გადამზადდნენ მოქმედი მასწავლებლები.

1. შესავალი

1.1 აუდიტის მოტივაცია

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფა განათლების სფეროში არის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ნაბიჯი სოციალური სამართლიანობის, ინკლუზიისა და გრძელვადიანი განვითარებისთვის. განათლება არა მხოლოდ ცოდნისა და უნარების გადაცემის პროცესია, არამედ ის არის საფუძველი მომავალი თაობის ფორმირებისთვის, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის სოციალურ და ეკონომიკურ პროგრესს.¹⁶

მოსწავლე გოგონებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფა განათლებაში იძლევა იმის გარანტიას, რომ ყველა ბავშვს, განურჩევლად სქესისა, ჰქონდეს თანაბარი შესაძლებლობა, მიიღოს ხარისხიანი განათლება. როდესაც ბიჭებსა და გოგონებს თანასწორი პირობები აქვთ, ეს უზრუნველყოფს სამართლიან და ინკლუზიურ გარემოს, რომელიც ხელს უწყობს არა მხოლოდ განათლების მიღებას, არამედ პიროვნული ზრდის და განვითარებისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბებას.

განათლების პოლიტიკაში მნიშვნელოვანია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ინტეგრირება,¹⁷ რადგან ეს ნიშნავს, რომ ქალსა და მამაკაცს შორის თანასწორობა, როგორც უმთავრესი პრინციპი, მხედველობაში იქნება მიღებული ყველა გადაწყვეტილების

¹⁶ Gender Equality in Education, UNICEF.

¹⁷ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>

მიღებისას, პოლიტიკის შემუშავების პროცესის თითოეულ ეტაპზე, ყველა ჩართული მხარის მიერ.

მასწავლებლები, მათი კვალიფიკაცია, საგნობრივი ცოდნა და პედაგოგიური კომპეტენცია მიჩნეულია განათლებაში ხარისხის განმსაზღვრელ ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორებად. მასწავლებელთა პედაგოგიური საქმიანობა ნაწილობრივ ჩამოყალიბებულია მათი ვარაუდებითა და რწმენით ქალისა და მამაკაცის შესახებ (ცნობიერი და ქვეცნობიერი), რაც, თავის მხრივ, გავლენას ახდენს მოსწავლეთა რწმენა-წარმოდგენასა და სწავლაზე.¹⁸

გარდა მასწავლებლებისა, განათლების ხარისხის მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი ფაქტორია სასწავლო მასალების შინაარსიც, რომლებიც არა მხოლოდ სპეციალიზებულ საგნობრივ ცოდნას, არამედ ღირებულებებსაც გადასცემენ მოსწავლეებს, მათ შორის როგორც პირდაპირ, ასევე შეფარულ წარმოდგენებს სქესის შესახებ.¹⁹

განათლების სისტემა და სკოლა ცენტრალურ როლს თამაშობს მეცნიერების, ტექნოლოგიების, ინჟინერიისა და მათემატიკის (STEM) საგნების მიმართ გოგონების ინტერესის გაძლიერებისა და თანაბარი შესაძლებლობებისა და ხარისხიან STEM განათლებაზე წვდომის უზრუნველყოფის მიმართულებით.²⁰ კვლევებით დადასტურებულია, რომ გოგონებსა და ბიჭებს შორის უთანასწორობის შემცირებას STEM განათლების მიმართულებით შეუძლია ხელი შეუწყოს შრომის ბაზარზე უთანასწორობის შემცირებას, გაზარდოს ქალთა დასაქმება და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა, ასევე შეამციროს პროფესიული სეგრეგაცია. საბოლოო ჯამში ეს ხელს შეუწყობს ეკონომიკურ ზრდას, როგორც მაღალი პროდუქტიულობის, ასევე შრომის ბაზრის მზარდი აქტივობის გზით.²¹

ზოგად განათლებაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის ვალდებულება საქართველოს აღებული აქვს ისეთი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო დოკუმენტებით, როგორებიცაა:

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენცია (CEDAW, რატიფიცირებულია 1994 წელს) – მონაწილე სახელმწიფოები იღებენ ყველა შესაბამის ზომას, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოსაფხვრელად, რათა უზრუნველყონ ისინი მამაკაცთა თანასწორი უფლებებით განათლების სფეროში, კერძოდ, მამაკაცთა და ქალთა თანასწორობის საფუძველზე უზრუნველყონ მამაკაცისა და ქალის როლის შესახებ სტერეოტიპული საერთო წარმოდგენების აღმოფხვრა ყველა დონის და ყველა ფორმის სწავლებისას, ერთად სწავლებისა და სწავლების სხვა ფორმების წახალისების გზით, რომელიც ხელს შეუწყობს ამ მიზნის მიღწევას, კერძოდ, სახელმძღვანელოებისა და სასკოლო პროგრამების გადასინჯვითა და სწავლების მეთოდების ადაპტაციით;

პეკინის დეკლარაცია და მისი სამოქმედო პლატფორმა (BPfA, მიღებულია 1995 წელს) – არადისკრიმინაციული განათლებისა და სწავლების მიზნით მთავრობამ,

¹⁸ From access to empowerment UNESCO strategy for gender equality in and through education 2019-2025.

¹⁹ From access to empowerment: UNESCO strategy for gender equality in and through education 2019-2025. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000369000>

²⁰ Cracking the code: girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM), UNESCO <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479>

²¹ Closing the gender gap in STEM education can foster economic growth, European Institute for Gender Equality (EIGE) https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/2017.2082_mh0217177enn_pdfweb_20170803123353.pdf

საგანმანათლებლო ხელისუფლებამ და სხვა საგანმანათლებლო და აკადემიურმა ინსტიტუტებმა უნდა უზრუნველყონ ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებისგან თავისუფალი სასწავლო გეგმების, სახელმძღვანელოებისა და სასწავლო მასალების შემუშავება განათლების ყველა საფეხურისთვის, მასწავლებელთა მომზადების ჩათვლით, მასწავლებლებისა გადამზადების პროგრამებისა და საინფორმაციო მასალების შექმნა/განვითარება, რაც გაზრდის მათ ცნობიერებას ქალისა და მამაკაცის სტატუსის, როლისა და კონტრიბუციის შესახებ, როგორც ოჯახში, ასევე საზოგადოებაში, მასწავლებელთა და განმანათლებელთა გადამზადების პროგრამებისა და სასწავლო მასალების შემუშავება, მათთვის ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით სწავლების ეფექტიანი სტრატეგიების მიწოდების მიზნით.

გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნები (SDGs, მიღებულია 2015 წელს) – სახელმწიფოები იღებენ ვალდებულებას 2030 წლისთვის უზრუნველყოფილ იქნეს ყველა მოსწავლის მიერ მდგრადი განვითარების ხელშესაწყობად ცოდნისა და უნარების შეძენა, მათ შორის მდგრადი განვითარებისა და ცხოვრების მდგრადი წესის, ადამიანის უფლებების, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის, მშვიდობისა და ძალადობისგან თავისუფალი კულტურის ხელშეწყობის, გლობალური (მსოფლიო) მოქალაქეობის, ასევე კულტურული მრავალფეროვნების და მდგრად განვითარებაში კულტურის წვლილის აღიარებისკენ მიმართული განათლება, სამინისტროს პოლიტიკის დოკუმენტებში, სასწავლო პროგრამებში, მასწავლებელთა მომზადება/გადამზადების პროგრამებსა და მოსწავლეთა შეფასების სისტემაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების ინტეგრირების გზით.

აღსანიშნავია, რომ ზოგად განათლებაში გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ინტეგრირების ხელშეწყობის მიზნით განხორციელდა მნიშვნელოვანი ღონისძიებები, მათ შორის:

- 2017 წელს შემუშავდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის შინაარსობრივი კრიტერიუმი;²²
- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით განსახორციელებელი ღონისძიებები გახდა ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიისა და 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმის ნაწილი, რომელშიც მოქცეულია ზოგადი განათლების სფეროს მიმართულებით განსახორციელებელი აქტივობებიც;
- განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტროს 2022-2030 წლების ერთიან სტრატეგიაში ერთ-ერთ სექტორულ პრიორიტეტად განისაზღვრა თანასწორობა, ინკლუზია და მრავალფეროვნება;
- 2022 წელს სამინისტროში შეიქმნა გენდერული მეინსტრიმინგის პლატფორმა,²³ რომლის მიზანია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ხელშეწყობა განათლების სისტემასა და მეცნიერებაში; ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპების დაძლევა და სქესთან დაკავშირებული სენსიტიურობის გაზრდა მასწავლებლებსა და მოსწავლეებში და სხვ.

²² საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 14 აპრილის N621 ბრძანება „ზოგადი განათლების დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირების შინაარსობრივი და ტექნიკური კრიტერიუმების დამტკიცების თაობაზე.“

²³ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს გენდერული მეინსტრიმინგის პლატფორმის სახელმძღვანელო წესი.

მიუხედავად ზოგადი განათლების სფეროში გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებული ღონისძიებებისა, არსებობს გარკვეული მიმართულებები, რომლებიც საჭიროებს გაუმჯობესებას, კერძოდ:

მწირია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ როგორც ბავშვების და ახალგაზრდების, ასევე აღმზრდელებისა და პედაგოგების ცოდნა და კომპეტენციები.²⁴ ამასთანავე, საქართველოს განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე ჩატარებული რამდენიმე კვლევიდან ჩანს, რომ მასწავლებელთა ტრადიციული შეხედულებები გაუცნობიერებლად ამყარებს ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებს საკლასო ოთახში.²⁵

სასკოლო სახელმძღვანელოები კვლავ საჭიროებს გაუმჯობესებას ქალისა და მამაკაცის როლის ასახვასთან დაკავშირებით საზოგადოებისა და სახელმწიფოსთვის მნიშვნელოვან სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებში;²⁶ ასევე გამოწვევებია სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გაძლიერებისკენ მიმართული შინაარსის ინტეგრირებისა და, რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფებისთვის ადამიანის უფლებებისა და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში კვალიფიკაციის ამაღლების მიმართულებით.²⁷

მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამის PISA-ს მიხედვით, საქართველო იმ ქვეყნებს მიეკუთვნება, სადაც მათემატიკასა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში გოგოები უკეთეს შედეგებს აჩვენებენ, ვიდრე ბიჭები, თუმცა მეცნიერების, ტექნოლოგიების, ინჟინერიისა და მათემატიკის (STEM) მიმართულებით გოგოები ნაკლებად არიან წარმოდგენილი უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში.

ცხრილი 2. მოსწავლეთა მიღწევების (ქულების) დინამიკა 2009-2022 წწ.²⁸

	მათემატიკა		საბუნებისმეტყველო საგნები	
	გოგო	ბიჭი	გოგო	ბიჭი
PISA 2009	381	378	383	363
PISA 2015	411	398	420	403
PISA 2018	400	396	390	376
PISA 2022	393	387	391	377

²⁴ განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია 2022-2030 წწ.

<https://mes.gov.ge/content.php?id=7755&lang=geo>

²⁵ გენდერულ თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები, II ნაწილი, UNDP.

https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ge/UNDP_GE_DG_Gender_Equality_in_Georgia_VOL2_GEO.pdf

²⁶ თანასწორობის პოლიტიკა ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში, ფონდი „ღია საზოგადოება - საქართველო“.

https://csf.ge/wp-content/uploads/2021/09/grifirebis-kvleva_geo-2.pdf

²⁷ წინადადება ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების სახელმძღვანელოების/სერიების მაკეტების რეცენზირების პროცესის გაუმჯობესების თაობაზე, საქართველოს სახალხო დამცველი.

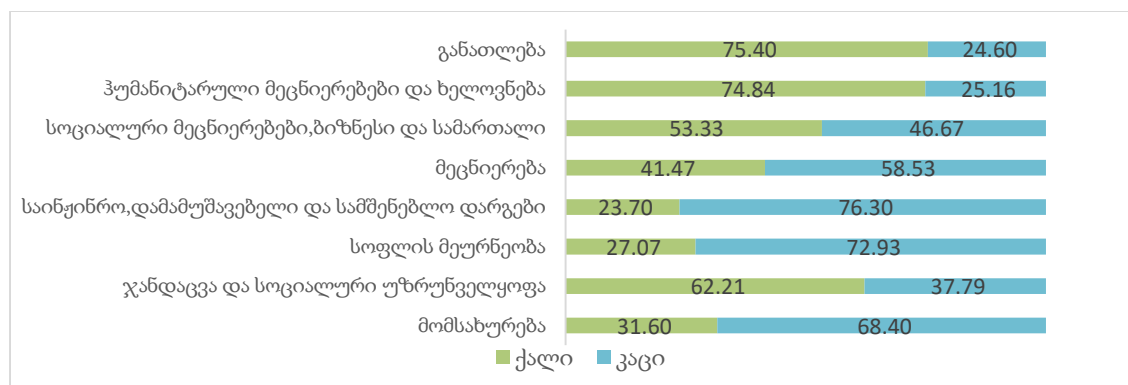
<https://ombudsman.ge/res/docs/2020122517134623546.pdf>

²⁸ მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამა PISA 2022, პირველადი ანგარიში, სსიპ - შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი.

<https://naec.ge/#/ge/post/1499>

ქვემოთ მოცემული დიაგრამა აჩვენებს მნიშვნელოვან ჰორიზონტალურ სეგრეგაციას²⁹ და STEM დარგებში³⁰ ქალების ნაკლებ მონაწილეობას უმაღლესი განათლების პირველ საფეხურზე.

დიაგრამა 3. სტუდენტების პროცენტული განაწილება დარგების და სქესის მიხედვით ბაკალავრიატის საფეხურზე, 2022-2023 სასწავლო წელი³¹

1.2 აუდიტის მიზანი და ძირითადი კითხვები

აუდიტის მიზანია შეაფასოს ზოგადი განათლების სფეროში გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტროსა (შემდგომ – სამინისტრო) და სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული გადამზადების ეროვნული ცენტრის (შემდგომ – ცენტრი) მიერ განხორციელებული ღონისძიებების ეფექტიანობა, გამოავლინოს პროცესებში არსებული ნაკლოვანებები და გასცეს შესაბამისი რეკომენდაციები.

აუდიტის მიზნიდან გამომდინარე, მთავარ კითხვად განისაზღვრა შემდეგი:

რამდენად ქმედითია ზოგადი განათლების სფეროში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით განხორციელებული ღონისძიებები?

აუდიტის ქვეკითხვებია:

- › რამდენად სათანადოდ ჩატარდა განათლების სტრატეგიის შემუშავებისას გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის მხრივ არსებული მდგომარეობის ანალიზი და დაიგეგმა შესაბამისი ღონისძიებები?
- › რამდენად სათანადოდ არის ინტეგრირებული ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპები?

²⁹ ქალები და კაცები არაპროპორციულად გადანაწილდებიან გარკვეულ სამეცნიერო დარგებში.

³⁰ მეცნიერება, საინჟინრო, დამამუშავებელი და სამშენებლო დარგები, სოფლის მეურნეობა.

³¹ საქსტატი, ქალისა და კაცის სტატისტიკა.

<https://gender.geostat.ge/gender/index.php?action=Education>

- რამდენად უზრუნველყოფს მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ტრენინგმოდულები მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლებას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით?

1.3 შეფასების კრიტერიუმები

აუდიტში შეფასების კრიტერიუმად ასევე გამოყენებულია შემდეგი დოკუმენტები:

პეკინის დეკლარაცია და მისი სამოქმედო პლატფორმა³² – დოკუმენტი განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიღწევისთვის ცვლილებებს და წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ხელშეწყობი პოლიტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებაში. პეკინის დეკლარაციითა და სამოქმედო პლატფორმით განსაზღვრულია 12 კრიტიკული სფერო, ერთ-ერთი განათლების სფეროა, სადაც ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სტრატეგიული ამოცანების განხორციელება მოეთხოვება თითოეულ სახელმწიფოს, მათ შორის, საქართველოს:

ქალები და განათლება	ყველა დაინტერესებულ პირთან კომუნიკაციით (გამომცემლობები, მასწავლებლები, საჯარო ხელისუფლება, მშობელთა ასოციაციები) რეკომენდაციებისა და ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებისგან თავისუფალი სასწავლო გეგმების, სახელმძღვანელოებისა და სასწავლო მასალების შემუშავება განათლების ყველა საფეხურისთვის, მასწავლებელთა მომზადების ჩათვლით;
სტრატეგიული ამოცანა B.4	მასწავლებლებისა და განმანათლებლებისთვის გადამზადების პროგრამებისა და საინფორმაციო მასალების შექმნა/განვითარება, რაც გაზრდის მათ ცნობიერებას ქალისა და მამაკაცის სტატუსის, როლისა და კონტრიბუციის შესახებ, როგორც ოჯახში, ასევე საზოგადოებაში.
	მასწავლებელთა და განმანათლებელთა გადამზადების პროგრამებისა და სასწავლო მასალების შემუშავება, მათთვის ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე სწავლების ეფექტიანი სტრატეგიების მიწოდების მიზნით, რაც ხელს შეუწყობს საგანმანათლებლო პროცესში საკუთარი როლის შესახებ ცნობიერების ამაღლებას.

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის გაძლიერებაზე მიმართული სტრატეგიების, გეგმებისა და პროგრამების მომზადების გარდა, პეკინის დეკლარაციისა და სამოქმედო პლატფორმის ფარგლებში სახელმწიფოებს განესაზღვრათ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ყველა სფეროში ინტეგრირების ვალდებულება, ნებისმიერი სახის პოლიტიკისა და პროგრამის დაგეგმვისას, მონიტორინგისას და შეფასებისას.

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენცია (CEDAW)³³ – კონვენციის მიხედვით, განათლებაში თანასწორობის წინაპირობას კაცებისა და ქალების შესახებ სტერეოტიპული დაშვებების აღმოფხვრა წარმოადგენს. ამის მიღწევის საშუალებად კი სახელმძღვანელოების, სასწავლო გეგმის, სწავლების მეთოდებისა და პროფესიული ორიენტაციის სისტემების გადახედვა მიიჩნევა. ქალისა და მამაკაცის მიმართ

³² მიღებულ იქნა 1995 წელს.

³³ რატიფიცირება მოხდა 1994 წელს.

მგრძნობიარე საგანმანათლებლო პოლიტიკა სქესობრივი და რეპროდუქციული ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციაზე წვდომის გაზრდასა და განათლების სისტემიდან გოგოების გასვლის შემთხვევების შემცირებას გულისხმობს.

მდგრადი განვითარების მიზნების მიხედვით განათლება ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა³⁴ – 4.7.1 გლობალური (მსოფლიო) მოქალაქეობის ჩამოყალიბებისკენ მიმართული განათლების და მდგრადი განვითარების, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების დაცვის ხელშეწყობისკენ მიმართული განათლების ინტეგრირების დონე:

- სამინისტროს პოლიტიკის დოკუმენტებში;
- სასწავლო პროგრამებში;
- მასწავლებელთა მომზადება/გადამზადების პროგრამებში;
- მოსწავლეთა შეფასების სისტემაში.

Guide For Gender Mainstreaming In the Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies – ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება სტრატეგიული დაგეგმვისას გულისხმობს ქალსა და მამაკაცს შორის სხვაობებისა და უთანასწორობების იდენტიფიცირებასა და ანალიზს, რომელებიც უნდა გადაიჭრას მოცემულ კონტექსტში (სტრატეგიის ან პროგრამის ფარგლებში). მხოლოდ აღნიშნულის საშუალებით იქნება შესაძლებელი ობიექტური ქალისა და მამაკაცის მიმართ პასუხისმგებლიანი მიზნების და აღნიშნული მიზნების მისაღწევად შესაბამისი მიდგომებისა და ინტერვენციების შემუშავება. სტრატეგიული დაგეგმვის საფეხურებია:

- არსებული სიტუაციის ანალიზი სქესის ნიშნით პერსპექტივიდან;
- მიზნების დასახვა;
- ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე სტრატეგიის შექმნა;
- ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე წლიური სამოქმედო გეგმის მომზადება;
- მონიტორინგი, შეფასება და ანგარიშგება;

A practical guide to integrating the gender perspective into a policy/programming cycle³⁵ – გენდერული თანასწორობის ევროპული ინსტიტუტის მიერ დადგენილი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების სპეციფიკური მეთოდები და ინსტრუმენტები, რომელებიც უნდა იქნეს გამოყენებული პოლიტიკის დაგეგმვის საფეხურებზე, დაყოფილია ოთხ ეტაპად:

განსაზღვრის ინსტრუმენტები

- სქესის მიხედვით სტატისტიკა
- სქესის მიხედვით ანალიზი
- დაინტერესებული მხარეების კონსულტაცია

დაგეგმვის ინსტრუმენტები

- სქესის მიხედვით ბიუჯეტირება
- სქესის მიხედვით შესყიდვები
- სქესის მიხედვით ინდიკატორები

მოქმედების ინსტრუმენტები

შემოწმება

³⁴ <https://sdg.gov.ge/goals-details-inner/4/1>

³⁵ European Institute for Gender Equality

<https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>

- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ტრენინგი
- ქალისა და მამაკაცის მგრძნობიარე ინსტიტუციური ტრანსფორმაცია
- ცნობიერების ამაღლება
- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის დაცვის მონიტორინგი
- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შეფასება

UNESCO-ს სახელმძღვანელოები/გაიდლაინები³⁶ – ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე ეროვნული სასწავლო გეგმის შემუშავებისას გასათვალისწინებელია შემდეგი სისტემური ხასიათის საკითხები:

- უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმა და სასწავლო მასალები არ აძლიერებდნენ საზოგადოებაში არსებულ ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებსა და დისკრიმინაციას. მნიშვნელოვანია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის აუდიტი მოიცავდეს სასწავლო გეგმისა და სასწავლო მასალების მიმოხილვასა და გადასინჯვას;
- უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმა და სასწავლო მასალები პასუხობდეს გოგოებისა და ბიჭების განსხვავებულ საჭიროებებს;
- უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ეროვნული სასწავლო გეგმის შინაარსი მოიცავდეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კონცეფციებს, რათა გოგოებმა და ბიჭებმა მიიღონ ინფორმაცია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ სწავლების ყველა საფეხურზე. ეს უნდა განხორციელდეს არამარტო მოსწავლეთა დამოკიდებულებების, ღირებულებების და ქცევების შეცვლის მიზნით, არამედ ფართო საზოგადოებისთვისაც.

როგორც სასწავლო გეგმების შემთხვევაში, ასევე უნდა განხორციელდეს სასწავლო მასალების განხილვა სქესის ნიშნით მიკერძოების მიმართულებით. რეცენზენტებმა უნდა შეიმუშაონ განსახილველ საკითხთა სია (ე.წ. checklist), რათა შეძლონ სასწავლო მასალების თანმიმდევრული შეფასება. სასწავლო მასალების შემოწმების შემდეგ მნიშვნელოვანია გაუმჯობესების მკაფიო ინსტრუქციების შედგენა და მათი გაზიარება ყველასთვის, ვინც ჩართულია სასწავლო მასალების წერის, ილუსტრირებისა და გამოცემის პროცესში.

Education, Gender equality - Canadian International Development Agency (CIDA)³⁷

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ ტრენინგის მიწოდება როგორც მასწავლებლებისთვის, ასევე სკოლის ადმინისტრაციისა და ინსპექტორებისთვის თანაბრად მნიშვნელოვანია, რათა ხელი შეეწყოს გოგოებისათვის მეგობრული სასწავლო გარემოს შექმნას. მასწავლებელთა ტრენინგი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ უნდა მოიცავდეს, მინიმუმ, შემდეგ საკითხებს:

- მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლება საზოგადოებაში ქალებსა და მამაკაცებს შორის არსებული უთანასწორობის, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ არსებული ეროვნული კანონმდებლობისა და არსებული ვალდებულებების მიმართულებით;

³⁶ Mainstreaming gender equality in curricula and teaching and learning materials – UNESCO.

³⁷ https://publications.gc.ca/collections/collection_2010/acdi-cida/CD4-62-2010-eng.pdf

- მკაფიოდ ჩამოყალიბებული მოლოდინები მასწავლებლებისთვის იმ მოლოდინების, დამოკიდებულებების, ქცევების შესახებ, რომლებიც უნდა გაავრცელონ სკოლაში;
- მითითებებს ეროვნული სასწავლო გეგმისა და სასწავლო მასალის მიწოდების შესახებ, რათა ხელი შეუწყონ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფას;
- იმ სწავლების მეთოდების ანალიზი, რომელიც აძლიერებს ქალსა და მამაკაცს შორის უთანასწორობას და მათი გამოსწორების სტრატეგიები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს თანასწორობა გოგონებსა და ბიჭებს შორის.

ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო სამოქმედო გეგმა 2018-2020 წლებში³⁸ – სამოქმედო გეგმის მე-12 თავის – „ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა და ქალთა გაძლიერება“, ერთ-ერთი მოქმედების სფეროა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა განათლების სფეროში. ჩამონათვალში მოცემულია სამოქმედო გეგმით გაწერილი მიზნები, რომლებზეც პასუხისმგებელი უწყება საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტროა:

- სახელმწიფო პოლიტიკაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპების ინტეგრირება;
- განათლების რგოლში ჰორიზონტალური და ვერტიკალური სეგრეგაციის დაძლევა;
- სასკოლო სახელმძღვანელოებსა და პროგრამებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპების ინტეგრირება და პოპულარიზაცია;
- განათლების დარგის პროფესიონალთა შესაძლებლობების გაძლიერება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში;
- პროფესიული სეგრეგაციის დაძლევა.

1.4 აუდიტის მასშტაბი

განათლების საფეხურებიდან აუდიტის ჯგუფმა შეისწავლა ზოგადი განათლების საფეხური. ზოგადი განათლების სფეროში აუდიტი ფოკუსირდა განათლების სტრატეგიის შემუშავების პროცესზე, ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფასა და მასწავლებელთა ცნობიერებაზე ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით.

აუდიტის ობიექტებად განისაზღვრა:

- საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო;
- სამინისტროს კონტროლს დაქვემდებარებული საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი.

აუდიტის მასშტაბი მოიცავს ზოგად განათლებაში საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფისთვის სამინისტროს მიერ გატარებულ ღონისძიებებს. STEM მიმართულების საგნებში სკოლის მოსწავლეთა შეფასებები სქესის ჩაშლით გაანალიზდა საქართველოს მასშტაბით მოქმედი საჯარო

³⁸ ადამიანის უფლებების უწყებათაშორისი საბჭოს მიერ შექმნილი.

სკოლების 10%-ში (112 შერჩეული სკოლა).³⁹ მე-12 კლასის მოსწავლეთა გამოკითხვა ჩატარდა თბილისის, ქვემო ქართლის, შიდა ქართლის, მცხეთა-მთიანეთის, იმერეთისა და კახეთის შერჩეულ 14 სკოლაში.⁴⁰

აუდიტის პერიოდი მოიცავს 2018-2023 წლებს. ანალიტიკური მიზნებისთვის, ასევე ანგარიშის დასკვნებისა და რეკომენდაციების ფორმულირებისას გათვალისწინებულია აუდიტის ძირითადი პროცედურების დასრულებამდე არსებული პერიოდი.

1.5 აუდიტის მეთოდოლოგია

აუდიტის პროცესში გამოყენებულ იქნა შემდეგი მეთოდები:

- › სამართლებრივი ბაზისა და მარეგულირებელი ნორმატიული აქტების ანალიზი;
- › დოკუმენტური ინფორმაციის ანალიზი;
- › მოწოდებული/მოძიებული ბაზების ანალიზი;
- › აუდიტის ფარგლებში ჩატარებული გამოკითხვის შედეგების ანალიზი;
- › საერთაშორისო პრაქტიკის გაცნობა და ანალიზი;
- › სამუშაო შეხვედრები/კომუნიკაცია აუდიტის ობიექტებთან და დაინტერესებულ მხარეებთან;
- › ინტერვიუები სხვადასხვა ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან.⁴¹

აუდიტის კითხვებზე პასუხის გასაცემად, ძირითადი შესწავლის ეტაპზე განხორციელდა შემდეგი პროცედურები:

1. რამდენად სათანადოდ ჩატარდა განათლების სტრატეგიის შემუშავებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მხრივ არსებული მდგომარეობის ანალიზი და დაიგეგმა შესაბამისი ღონისძიებები?

- › სამინისტროს 2022-2030 წლების ერთიანი ეროვნული სტრატეგიის შემუშავებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით განხორციელებული ღონისძიებების ანალიზი და შედარება საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით არსებულ სტრატეგიის დადგენიებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების განხორციელებასთან;
- › 2022-2030 წლების სტრატეგიის სიტუაციის ანალიზისას გამოყენებული სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ ჩატარებული კვლევების ანალიზი;
- › სკოლის დონეზე STEM მიმართულებით არსებული გამოწვევების იდენტიფიცირების მიზნით მე-12 კლასის მოსწავლეების გამოკითხვა და ანალიზი სქესის ჩაშლით.⁴²

³⁹ საჯარო სკოლების შერჩევისას გათვალისწინებულ იქნა შემდეგი კრიტერიუმები: სკოლაში სამივე საფეხურის (დაწყებითი, საბაზო და საშუალო) სწავლება; მინიმუმ, 100 მოსწავლე მაინც სწავლობს; ყველა მუნიციპალიტეტის მოცვით. სულ ასეთი 1 108 სკოლაა, საიდანაც შერჩა 10%.

⁴⁰ სკოლების შერჩევისას გათვალისწინებულ იქნა სკოლის მე-12 კლასელთა რაოდენობა.

⁴¹ UN WOMEN-ის საქართველოს წარმომადგენლობა, სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი, საქართველოს სახალხო დამცველი.

⁴² გამოკითხვა ჩატარდა სულ 14 სკოლაში, შემდეგ რეგიონებში: თბილისი, ქვემო ქართლი, შიდა ქართლი, მცხეთა-მთიანეთი, იმერეთი, კახეთი. გამოკითხნენ 2024-2025 სასწავლო წლისთვის მე-12 კლასის მოსწავლეები, სულ - 431 პირი, მათ შორის - 53% გოგო და 47% ბიჭი. სკოლების შერჩევისას გათვალისწინებულ იქნა მე-12 კლასელების რაოდენობა, გამოკითხა ის მე-12 კლასელები, სადაც უფრო

2. რამდენად სათანადოდ არის ინტეგრირებული ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპები?

- სამინისტროს მიერ განხორციელებული ღონისძიებების ანალიზი ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ინტეგრირების მიზნით;
- ეროვნული სასწავლო გეგმის დოკუმენტის ანალიზი და შედარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრილში საერთაშორისო პრაქტიკასთან;
- საზოგადოებრივი მეცნიერებების საგნობრივ ჯგუფში შემავალი სავალდებულო საგნების – „მე და საზოგადოება“, „ჩვენი საქართველო“ და „მოქალაქეობა“, სახელმძღვანელოების დოკუმენტური ანალიზი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სწავლების კუთხით;
- არაფორმალური განათლების ფორმატით, 2022 წელს შემუშავებული დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებისთვის პროგრამა „ექიმის საათის“ სილაბუსის ანალიზი და შედარება ეროვნული სასწავლო გეგმით დაწყებითი კლასის მოსწავლეებისთვის გათვალისწინებულ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სწავლების საკითხებთან;
- სახელმძღვანელოების გრიფირების პროცესში ჩართულ რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფის წევრების,⁴³ ასევე დამოუკიდებლად სხვა სპეციალისტების და ფსიქოლოგების გამოკითხვა⁴⁴ და ანალიზი გრიფირების პროცესის გაუმჯობესების მიზნით სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის კუთხით;
- სასკოლო სახელმძღვანელოების ავტორთა გამოკითხვა⁴⁵ და ანალიზი გრიფირების პროცესის გაუმჯობესების მიზნით სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის კუთხით;

მეტი მოსწავლე სწავლობს. გამოკითხვა ჩატარდა აუდიტის ჯგუფის მიერ შერჩეულ სკოლებში, ადგილზე გამოკითხვის წესით. მოსწავლეთა გამოკითხვაში მონაწილეობის მიზნით, სამინისტროს დახმარებით წინასწარ სკოლებში გაგზავნილ იქნა მშობელთა თანხმობის ფორმები, რომელთა გაზიარებაც აუდიტის ჯგუფისთვის სკოლამ უზრუნველყო ადგილზე ვიზიტის დროს. გამოკითხვა ჩატარდა ანონიმური სახით, რაც გულისხმობს იმას, რომ მოსწავლეებს თავიანთი სახელების/გვარების და სხვა მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაცია გამოკითხვაში არ მიუთითებიათ.

⁴³ სულ გამოკითხა 2020-2023 წლებში რეცენზირების პროცესში ჩართული 63 რეცენზენტი, შემთხვევითი შერჩევის საფუძველზე: ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგნის სტანდარტის შემუშავებაში გამოცდილების მქონე პირი/ეროვნული სასწავლო გეგმის ექსპერტი - 32%, მასწავლებელი - 36,5%, დარგის მეცნიერი - 22%, ფილოლოგი - 9,5%. სქესის ჩაშლით: 78% ქალი და 22% მამაკაცი. გამოკითხვა განხორციელდა წინასწარ შემუშავებული კითხვარის მეშვეობით, რომელიც გამოკითხვაში მონაწილეებმა შეავსეს docs.google.com-ის საშუალებით. გამოკითხვის ლინკი მონაწილეებს დაეგზავნათ ელექტრონულ ფოსტაზე.

⁴⁴ სულ გამოკითხა 2020-2023 წლებში რეცენზირების პროცესში ჩართული 46 სხვა სპეციალისტი და ფსიქოლოგი, შემთხვევითი შერჩევის საფუძველზე, მათ შორის, ფსიქოლოგი - 59% და სხვა სპეციალისტი - 41%. სქესის ჩაშლით: 87% ქალი და 13% მამაკაცი. გამოკითხვა განხორციელდა წინასწარ შემუშავებული კითხვარის მეშვეობით, რომელიც გამოკითხვაში მონაწილეებმა შეავსეს docs.google.com-ის საშუალებით. გამოკითხვის ლინკი მონაწილეებს დაეგზავნათ ელექტრონულ ფოსტაზე.

⁴⁵ სულ გამოკითხა 2018-2023 წლებში სახელმძღვანელოთა გრიფირების პროცესში რეგულარულად მონაწილე სხვადასხვა გამოცემლობის 58 სასკოლო წიგნის ავტორი, შემთხვევითი შერჩევის საფუძველზე, მათ შორის, 84,5% ქალი და 15,5% მამაკაცი. გამოკითხვა განხორციელდა წინასწარ შემუშავებული კითხვარის მეშვეობით, რომელიც გამოკითხვაში მონაწილეებმა შეავსეს docs.google.com-ის საშუალებით. გამოკითხვის ლინკი მონაწილეებს დაეგზავნათ ელექტრონულ ფოსტაზე.

-
- 2020-2023 წლებში სახელმძღვანელოების რეცენზირების შერჩეული დოკუმენტების⁴⁶ ანალიზი, ყველა გრიფირების პროცესში სხვა სპეციალისტისა და ფსიქოლოგის ჩართულობის დასადასტურებლად.

3. რამდენად უზრუნველყოფს მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ტრენინგმოდულები მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლებას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით?

- მასწავლებელთა პროფესიული მახასიათებლებისა და სტანდარტების სამართლებრივი აქტების მიმოხილვა და ანალიზი, თუ რამდენად მოითხოვს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კუთხით ცოდნასა და ცნობიერების ამაღლებას;
- საერთაშორისო პრაქტიკის ანალიზი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ ტრენინგების განხორციელებისთვის;
- ცენტრის მიერ განხორციელებული ტრენინგმოდულების სილაბუსების დოკუმენტური ანალიზი და ასევე, ტრენინგებში სამიზნე ჯგუფების მოცვის ანალიზი;
- მასწავლებელთა გამოკითხვა - მათი დამოკიდებულებებისა და - კლასში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველსაყოფად საჭიროებების განსაზღვრის მიზნით.⁴⁷

⁴⁶ შეირჩა იმ რეცენზირების დოკუმენტების ID ნომრები, რომლებიც რეცენზირების 1 ეტაპზევე აკმაყოფილებდნენ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრიტერიუმს: **2023 წელი** (45, 46, 60, 151, 152, 154, 164, 226, 227, 233, 245, 256, 257, 261, 268, 270, 366, 372, 388, 392, 397, 405); **2022 წელი** (1712, 1721, 1568, 1613, 1640, 1642, 1645, 1738, 1757, 1754, 1766); **2021 წელი** (1442, 1505, 1508, 1530); **2020 წელი** (1305, 1313, 1317, 1321, 1344, 1350, 1351, 1359, 1361, 1367, 1378, 1379, 1383, 1797).

⁴⁷ შემთხვევითი შერჩევით გამოიკითხა 126 მოქმედი მასწავლებელი რეგიონალური მოცვით, მათ შორის, 123 ქალი და 3 მამაკაცი. გამოკითხვა განხორციელდა წინასწარ შემუშავებული კითხვარის მეშვეობით, რომელიც გამოკითხვაში მონაწილეებმა შეავსეს docs.google.com-ის საშუალებით. გამოკითხვის ლინკი მონაწილეებს დაეგზავნათ ელექტრონულ ფოსტაზე.

2. ზოგადი ინფორმაცია

2.1 ზოგადი განათლება მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების კრილში

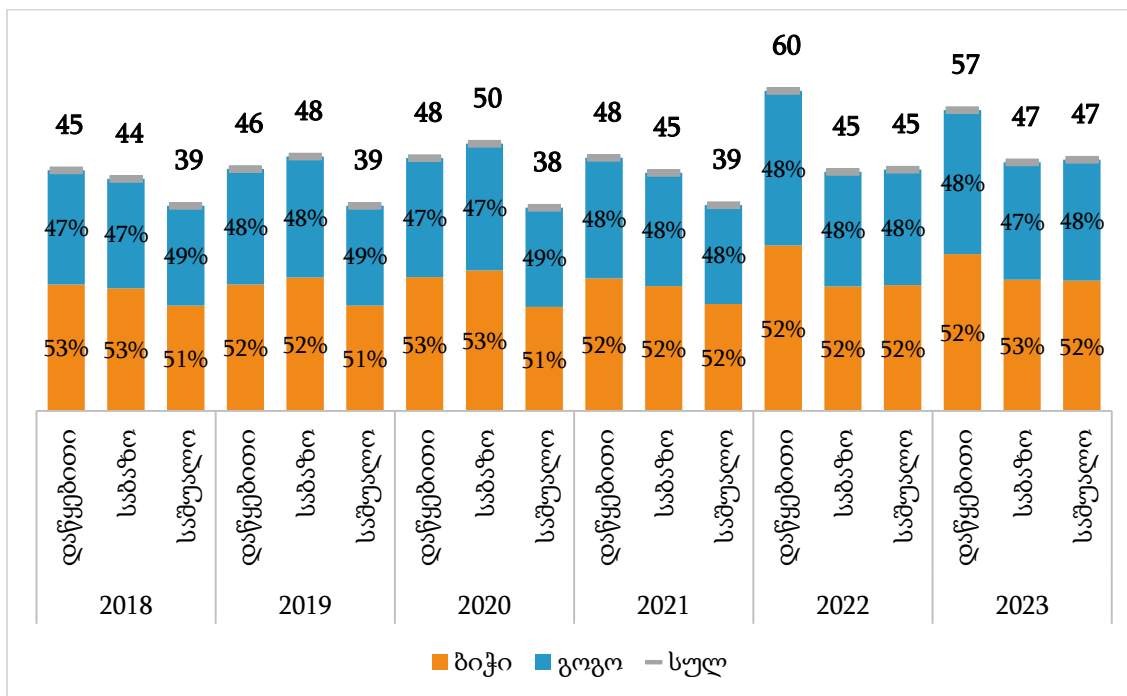
ხარისხიანი განათლების მიღება თითოეული ადამიანის ფუნდამენტური უფლებაა და წარმოადგენს პიროვნული და პროფესიული ზრდის, სოციალური კეთილდღეობისა და სახელმწიფოს მდგრადი განვითარების წინაპირობას.⁴⁸ საქართველოში არსებობს განათლების ოთხი დონე :

სრული ზოგადი განათლება არის სამსაფეხურიანი და თორმეტწლიანი: დაწყებითი (I-VI კლასები), საბაზო (VII-IX კლასები) და საშუალო (X-XII კლასები).

როგორც **გრაფიკი 3**-შია მოცემული, საქართველოში გოგოებსა და ბიჭებს ზოგადი განათლების მიღების დაახლოებით ერთნაირი მაჩვენებლები აქვთ.

გრაფიკი 3. დაწყებითი, საბაზო და საშუალო განათლების მიღების მაჩვენებლები (ათასებში)⁴⁹

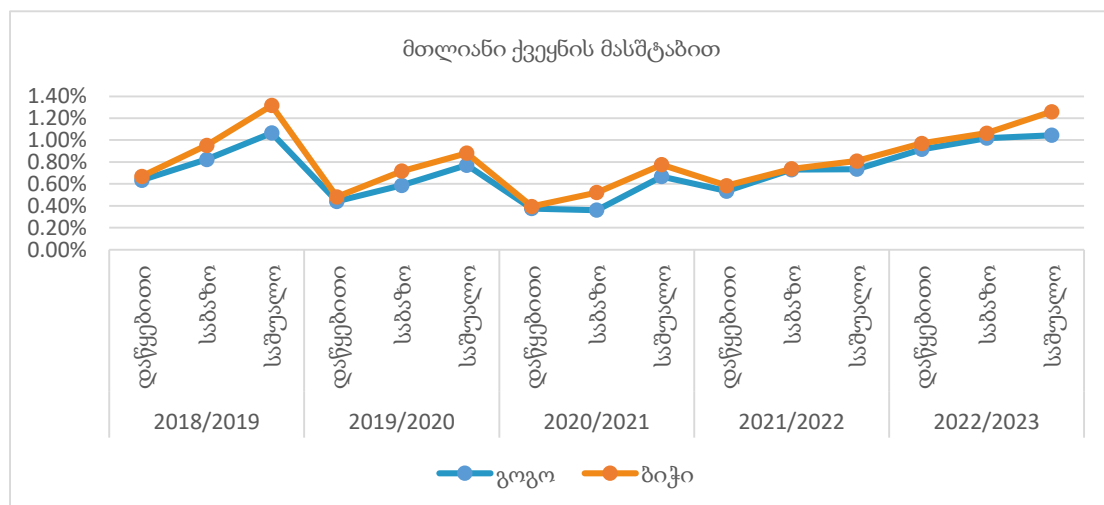

⁴⁸ განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია 2022-2030 წლებისთვის.

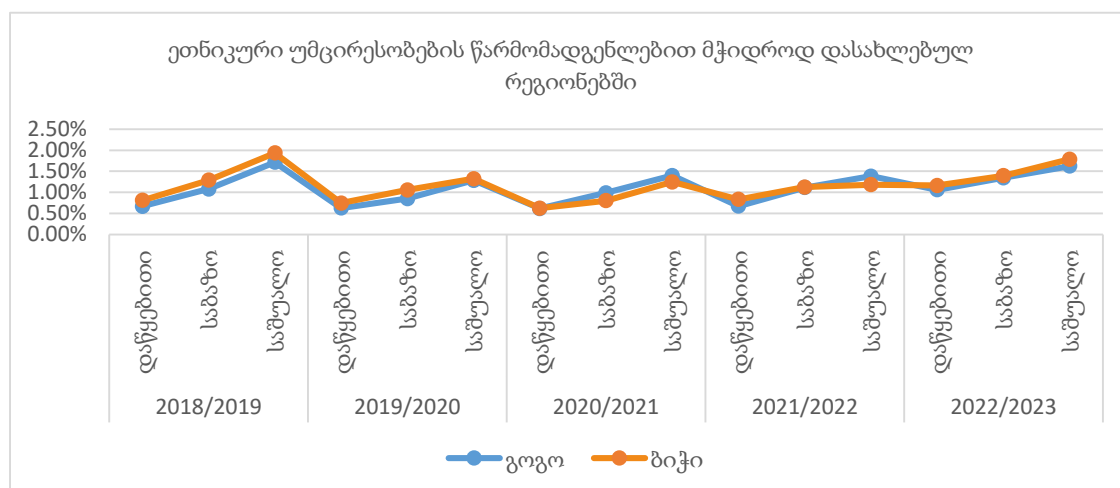
⁴⁹ საქსტატი.

როგორც ქვემოთ მოცემული გრაფიკები აჩვენებს, სწავლის შეწყვეტის მონაცემები დიდად არ განსხვავდება ერთმანეთისგან სქესისა ან ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რეგიონების მიხედვით.⁵⁰

გრაფიკი 4. მთლიან მოსწავლეთა რაოდენობაში სწავლის შეწყვეტის წილი სქესის ჩაშლით, ზოგადი განათლების საფეხურების მიხედვით

გრაფიკი 5. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში⁵¹ მოსწავლეთა რაოდენობაში სწავლის შეწყვეტის წილი სქესის ჩაშლით, ზოგადი განათლების საფეხურების მიხედვით

⁵⁰ სწავლის შეწყვეტის მონაცემები დათვლილია სტატუსის შეცვლების მიზეზის მიხედვით. სტატუსშეცვლულმა მოსწავლემ შესაძლოა აღიდგინოს სტატუსი/ხელახლა ჩაირიცხოს სკოლაში და სწავლა გააგრძელოს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში, შესაბამისად, სწავლის შეწყვეტის/შეცვლის საფუძველით წარმოდგენილი სტატისტიკური მონაცემები ცვალებადია და მერყევი. სამინისტროს მიერ მოწოდებული სწავლის შეწყვეტის მიზეზები შეიძლება იყოს:

ავადმყოფობა, გარდაცვალება, დაოჯახება, მოსწავლე ზედიზედ არ ცხადდება 45 სასწავლო დღე, მოსწავლე ოჯახთან ერთად მიემგზავრება საზღვარგარეთ, მუშაობის დაწყება, მშობლის/კანონიერი წარმომადგენლის/მოსწავლის განცხადება, პროფესიულ კოლეჯში სწავლის გაგრძელება, სწავლის გაგრძელება საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიის სკოლაში, ჩარჩენილი მოსწავლის ვაუჩერის გადაუხდელობა - ფინანსური დავალიანება და სხვ.

⁵¹ ქვემო ქართლი და სამცხე-ჯავახეთი, სადაც უმეტესად ცხოვრობენ ეთნიკური აზერბაიჯანელები და ეთნიკური სომხები.

ზოგადი განათლების პოლიტიკის მთავარი დოკუმენტია განათლების და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია, რომელიც წარმოადგენს მთავრობის ხედვას განათლების სისტემის განვითარების შესახებ და პრიორიტეტულ მიმართულებებთან ერთად ასახავს გამოვლენილი პრობლემების გადასაჭრელად დასახული მიზნებისა და ამოცანების განხორციელების გეგმას. დოკუმენტში ასევე განსაზღვრულია სტრატეგიის შესრულების ინდიკატორები მიღწეული პროგრესის შეფასებისა და მონიტორინგისათვის.

მოქმედი 2022-2030 წლების განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია მოიცავს სამ სექტორულ პრიორიტეტულ მიმართულებას:

- I. ხარისხი და შესაბამისობა
- II. თანასწორობა, ინკლუზია და მრავალფეროვნება
- III. მართვა, დაფინანსება და ანგარიშვალდებულება.

2.2 ეროვნული სასწავლო გეგმა და სასწავლო მასალები

ეროვნული სასწავლო გეგმა ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებისთვის (შემდგომში – სკოლა) სავალდებულო დოკუმენტია, რომელიც მოიცავს ზოგადი განათლების ყველა საფეხურისათვის საათების განაწილებას, სასწავლო გარემოს ორგანიზების პირობებსა და რეკომენდაციებს, მოსწავლეთა აუცილებელ დატვირთვას, იმ მიღწევების ჩამონათვალს, რომელთაც მოსწავლე უნდა ფლობდეს ყოველი საფეხურის დამთავრებისას და ამ უნარ-ჩვევებისა და ცოდნის შემენის საშუალებათა აღწერას.⁵²

ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგნები ერთიანდება რვა საგნობრივ ჯგუფში. საგნობრივ ჯგუფებში შემავალი საგნები ისწავლება სავალდებულო ან/და არჩევითი სახით ზოგადი განათლების სამივე საფეხურზე. ქვემოთ მოცემული საზოგადოებრივი მეცნიერებების საგნობრივ ჯგუფში შემავალი სავალდებულო საგნები მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენს თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების სწავლების კუთხით:

- მე და საზოგადოება (ისწავლება III-IV კლასებში)
- ჩვენი საქართველო (ისწავლება V-VI კლასებში)
- სამოქალაქო განათლება (მოიცავს საგანს – „მოქალაქეობა“ (VII-XII კლასები და სავალდებულო პროექტებით სწავლება – X-XII კლასები).

სახელმძღვანელოების გრიფირება

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში გაწერილია საგნობრივი სასწავლო გეგმა და სტანდარტები (კონკრეტული საგნისთვის დადგენილი მოთხოვნები), რომელთა მიხედვითაც იქმნება სასწავლო სახელმძღვანელოები. სასწავლო პროცესში ძირითად საგანმანათლებლო რესურსს წარმოადგენს გრიფმინიჭებული სახელმძღვანელო/სერია.⁵³

სახელმძღვანელო/სერიის მაკეტის გრიფირების პროცესი იწყება სამინისტროს მიერ გრიფირების გამოცხადებით, რომლითაც განისაზღვრება გრიფირების პირობები.⁵⁴

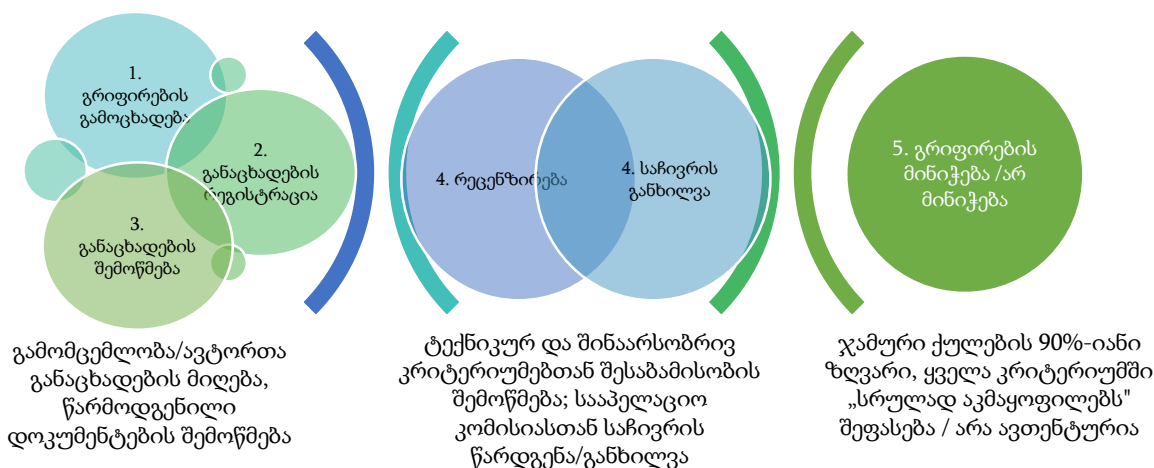
⁵² 2018-2024 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმა.

⁵³ სახელმძღვანელო/სერია, რომელსაც მინისტრის ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტით მინიჭებული აქვს გრიფი.

⁵⁴ შესარჩევი ერთეულები, განაცხადის რეგისტრაციის და სხვა ვადები, საავტორო ჰონორარის ოდენობა და ა.შ.

განმცხადებელი განაცხადს არეგისტრირებს გრიფირების ადმინისტრირების ელექტრონული სისტემის საშუალებით (<https://grifireba.emis.ge>), რომელსაც კმნის სსიპ – განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემა. გრიფირების პროცესი შედგება ხუთი ეტაპისგან.⁵⁵

გრაფიკი 6. სახელმძღვანელოების/სერიების მაკეტის გრიფირების ეტაპები

სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის გრიფირების პროცესში მნიშვნელოვანი ეტაპია რეცენზირების პროცესი, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება რეცენზენტთა მიერ სახელმძღვანელოს მაკეტის შეფასება წინასწარ დადგენილი ტექნიკური და შინაარსობრივი კრიტერიუმების მიხედვით. 2020 წლიდან შინაარსობრივი კრიტერიუმში მოიცავს ორ ეტაპს და ქვემოთ მოცემულ ცხრილში ჩაშლილია შესაბამის წლებში გრიფირებაზე წარდგენილი განაცხადების რაოდენობები, რეცენზირების ორივე ეტაპის შედეგების მიხედვით.

ცხრილი 3. 2020-2023 წლებში სახელმძღვანელოების გრიფირების პროცესში შემოტანილი განაცხადების შინაარსობრივი რეცენზირების შედეგები⁵⁶

გრიფირების მინიჭების წელი	გრიფირებაზე შემოტანილი განაცხადები	შინაარსობრივი რეცენზირების I ეტაპი		შინაარსობრივი რეცენზირების II ეტაპი	
		გადალახა	ვერ გადალახა	გადალახა	ვერ გადალახა
2020	58	32	26	30	2
2021	54	36	17	34	2
2022	87	66	20	63	2
2023	136	88	48	76	12

⁵⁵ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 16 თებერვლის N28/ნ ბრძანება „ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების სახელმძღვანელოს/სერიის გრიფირების წესის დამტკიცების შესახებ“.

⁵⁶ 2020 წლამდე სახელმძღვანელოების გრიფირების წერი არ ითვალისწინებდა რეცენზირების ორ ეტაპს.

რეცენზირების შინაარსობრივ კრიტერიუმებს 2017 წელს დაემატა კრიტერიუმი – „შესაბამისობა სამართლებრივ და ეთიკურ ნორმებთან“, რომელშიც შედის ქვეკრიტერიუმი – „თანასწორობის დაცვა, დისკრიმინაციისა და დისკრედიტაციული ელემენტების აკრძალვა“, რომლითაც შესაძლებელი გახდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებითაც სასწავლო მასალების შეფასება.

ცხრილი 4. ქვეკრიტერიუმის „თანასწორობის დაცვა, დისკრიმინაციისა და დისკრედიტაციული ელემენტების აკრძალვა“ რეცენზირების შეფასების შედეგები

გრიფირების მინიჭების წელი	გრიფირება მინიჭებული სახელმძღვანელოს რაოდენობა	შინაარსობრივი რეცენზირების I ეტაპი		შინაარსობრივი რეცენზირების II ეტაპი	
		აკმაყოფილებს	ნაწილობრივ აკმაყოფილებს	რეცენზიის უცვლელად დატოვება	რეცენზიის სხვაგვარად ფორმულირება
2023	76	23	48	32	16
2022	63	11	53	N/A ⁵⁷	N/A
2021	34	4	30	N/A	N/A
2020	30	14	15	N/A	N/A

რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფში, რომელიც განახორციელებს შინაარსობრივ რეცენზირებას, შეიძლება შედიოდეს: ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული საგნის სტანდარტის შემუშავებაში გამოცდილების მქონე პირი/ეროვნული სასწავლო გეგმის ექსპერტი, მასწავლებელი, დარგის მეცნიერი, ფილოლოგი (ქართული ენის); ფსიქოლოგი და სხვა სპეციალისტი.

აღნიშნული კრიტერიუმის ფარგლებში სახელმძღვანელოს მაკეტის შეფასებას ახდენს რეცენზენტთა ჯგუფიდან სხვა სპეციალისტი და ფსიქოლოგი. 2019 წლიდან სამინისტროში გრიფირების პროცესისთვის სხვა სპეციალისტების ნომინირებას ახორციელებს სახალხო დამცველი.

2.3 მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით

ვინაიდან სასწავლო გეგმის გადასინჯვა შეიძლება იყოს ხანგრძლივი პროცესი, მასწავლებლებს ასევე სჭირდებათ ცოდნა და უნარი, კრიტიკულად გააანალიზონ და აღმოფხვრან შესაძლო ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპები არსებულ სასწავლო მასალებში და თავიდან აიცილონ ასეთი სტერეოტიპები მოსწავლეებთან ურთიერთობისას.⁵⁸

⁵⁷ 2023 წლამდე გრიფირების ადმინისტრირების ელექტრონულ სისტემაში რეცენზირების მეორე ეტაპის შედეგების დანახვა შესაძლებელი იყო მხოლოდ სხდომის ოქმების ვიდეოჩანაწერებით, რომელთა გავლაც ვერ განხორციელდა აუდიტის ჯგუფის მხრიდან დროითი რესურსების გათვალისწინებით, ხოლო 2023 წლიდან სისტემაში თვითონ რეცენზირების დოკუმენტში გახდა შესაძლებელი ორივე ეტაპის შედეგების დანახვა.

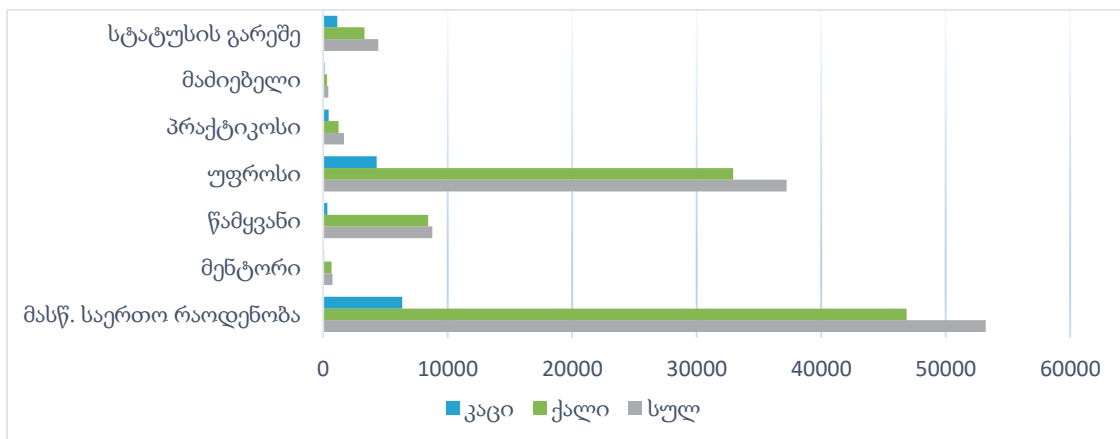
⁵⁸ Cracking the code: girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM), UNESCO.

სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიზანია მასწავლებელთა პროფესიული მომზადების, განვითარებისა და მასწავლებლობის უფლების მინიჭების ერთიანი, მოქნილი სისტემის ჩამოყალიბების ხელშეწყობა. ცენტრის საქმიანობის სფეროში შედის:

- ✓ მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტების პროექტების შექმნა და განვითარება;
- ✓ მასწავლებელთა დამატებითი საკვალიფიკაციო მოთხოვნების შემუშავება;
- ✓ მასწავლებელთა პროფესიული მომზადების და განვითარების პროგრამების შესამუშავებლად რეკომენდაციების მომზადება;
- ✓ მასწავლებლის პროფესიულ საქმიანობასთან დაკავშირებით ჩატარებული კვლევების საფუძველზე სამინისტროსათვის რეკომენდაციების მომზადება და სხვ.

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების ბაზაზე მასწავლებლის პროფესიული ვალდებულებებში შედის ერთი სასწავლო წლის განმავლობაში, საჭიროებებიდან გამომდინარე, ცენტრის მიერ ორგანიზებული ან დადგენილი წესის შესაბამისად აღიარებული ტრენინგურსის/კურსების გავლა.

დიაგრამა 4. მასწავლებელთა რაოდენობა სქემით განსაზღვრული სტატუსების მიხედვით

აუდიტის მიგნებები

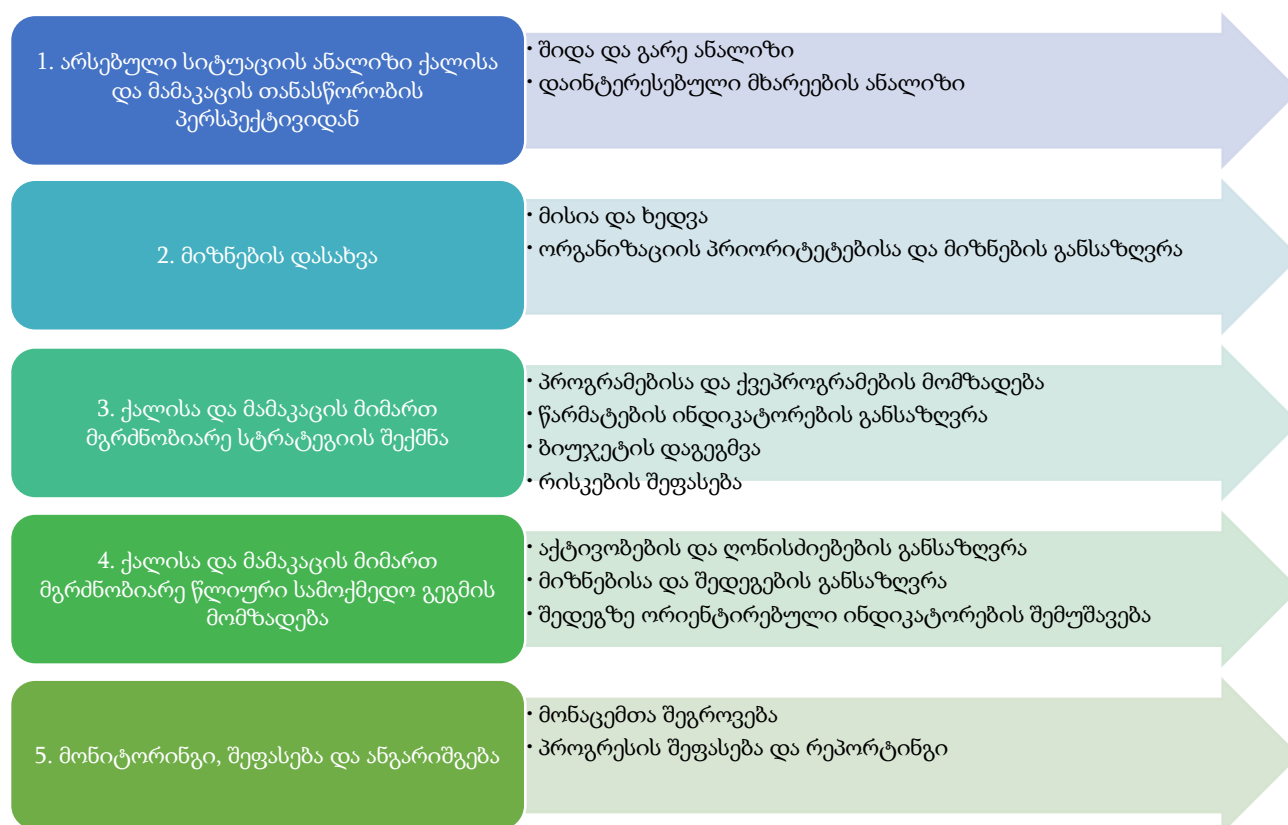
3. ზოგადი განათლების სტრატეგიაში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება სტრატეგიული დაგეგმვისას გულისხმობს ქალსა და მამაკაცს შორის სხვაობებისა და სტრუქტურული უთანასწორობების იდენტიფიცირებასა და ანალიზს, რომელებიც უნდა გადაიჭრას მოცემულ კონტექსტში (სტრატეგიის ან პროგრამის ფარგლებში). მხოლოდ აღნიშნულის საშუალებით იქნება შესაძლებელი ობიექტური ქალისა და მამაკაცის მიმართ პასუხისმგებლიანი მიზნების და აღნიშნული მიზნების მისაღწევად შესაბამისი მიდგომებისა და ინტერვენციების შემუშავება.

იმისთვის, რომ სახელმწიფო უწყების პოლიტიკა და პროგრამები გახდეს ქალისა და მამაკაცის მიმართ სენსიტიური, მნიშვნელოვანია სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესის საფეხურები დანახულ იქნეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის ჭრილში.

სტრატეგიული დაგეგმვის საფეხურებია:⁵⁹

სქემა 1. სტრატეგიული დაგეგმვის საფეხურები

⁵⁹ Guide For Gender Mainstreaming In The Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies, UN Women, Sweden Sverige.

https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2022-04/Guide_Gender_mainstreaming_ENG.pdf

საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის სამთავრობო (2018-2020 წწ.) სამოქმედო გეგმით სამინისტროები პასუხისმგებელი გახდნენ სახელმწიფო პოლიტიკაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპების ინტეგრირებაზე, ასევე განათლების სამინისტრო პასუხისმგებელი გახდა განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ჰორიზონტალური და ვერტიკალური სეგრეგაციის მიზეზების გამოვლენასა და მის დასაძლევად შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელებაზე.

3.1 არსებული სიტუაციის ანალიზი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პერსპექტივიდან

სტრატეგიის შემუშავებისას არსებული მდგომარეობის შეფასება არის ჩატარებული ანალიზების (ფუნქციური, SWOT, PEST ანალიზი და ა.შ.) შედეგი. იმისთვის, რომ პოლიტიკა გახდეს ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე, მნიშვნელოვანია პოლიტიკის შემქმნელებმა ასევე განახორციელონ ანალიზი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პერსპექტივიდან საერთაშორისო კარგი პრაქტიკის შესაბამისად.⁶⁰

სქესის მიხედვით ანალიზი არის კრიტიკული კვლევა, თუ რა გავლენას ახდენს გოგონებსა და ბიჭებზე, ქალებსა და კაცებზე მათი განსხვავებული ქალისა და კაცის როლები, საჭიროებები, შესაძლებლობები, უფლებები და ვალდებულებები კონკრეტულ კონტექსტსა თუ სიტუაციაში. სქესის მიხედვით ანალიზი ინტეგრირებული უნდა იყოს ყველა სექტორულ შეფასებასა თუ სიტუაციურ ანალიზში, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს, რომ ქალსა და მამაკაცს შორის უთანასწორობა და უსამართლობა არ გამწვავდეს განხორციელებული ინტერვენციებით და პირიქით, სადაც შესაძლებელია ხელი შეეწყოს უფრო მეტ თანასწორობასა და სამართლიანობას. სქესის მიხედვით სეგრეგირებული მონაცემების გამოყენება აუცილებელია ზემოაღნიშნული საკითხების ანალიზისთვის, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს ადეკვატური ინფორმაციის მიწოდება.⁶¹

სქესის მიხედვით ანალიზის ჩატარებისთვის მნიშვნელოვან წინაპირობას წარმოადგენს სქესის ნიშნით სტატისტიკის წარმოება.⁶² სამინისტროში საგანმანათლებლო სტატისტიკური მონაცემების შეგროვებასა და ანალიზზე პასუხისმგებელი არის სსიპ – განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემა, რომელიც სტატისტიკური მაჩვენებლების დამუშავებასა და ტენდენციის ანალიზს ახორციელებს წინასწარ დადგენილი ინდიკატორების მიხედვით, რომლებითაც შესაძლებელია დიფერენცირება გოგონებისა და ბიჭების ჭრილში.⁶³

არსებული მდგომარეობის შეფასებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გამოვლენის მიზნით, რაოდენობრივ ანალიზთან და მონაცემებთან ერთად მნიშვნელოვანია ხარისხობრივი ანალიზი და მონაცემები. არსებობს ისეთი ასპექტები, როგორებიცაა,

⁶⁰ Guide For Gender Mainstreaming In The Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies, UN Women, Sweden Sverige.

⁶¹ Guide For Gender Mainstreaming In The Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies, UN Women, Sweden Sverige.

<https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/tools-methods/gender-stakeholder-consultation>

⁶² გენდერული თანასწორობის ევროპული ინსტიტუტის (EIGE).

⁶³ სსიპ – განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემის უფროსის 2012 წლის 4 ივნისის N1.1/171 ბრძანება „ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესის კვლევისთვის ინდიკატორთა სისტემის განსაზღვრისა და საინფორმაციო ბაზების სრულყოფის შესახებ“.

მასწავლებლების ინფორმირებულობა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით, ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე სწავლება და სხვა რიგი საკითხები, რომელთა აღქმა უფრო რთულია და საჭიროებს უფრო ღრმა ხარისხობრივ ანალიზს. ასეთ თვისობრივ კვლევებს ხშირად ატარებენ კვლევითი ჯგუფები, რომლებიც დამოუკიდებელნი არიან სტატისტიკური სამსახურისგან, განათლების სამინისტროების მოთხოვნით ან მათთან თანამშრომლობით.⁶⁴

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების 2017-2021 წლების ეროვნული სტრატეგიის დოკუმენტი არ მოიცავს ქალისა და კაცის თანასწორობის შესახებ ინფორმაციას. რაც შეეხება 2022-2030 წლების სტრატეგიულ დოკუმენტს, სიტუაციის ანალიზის ნაწილში წარმოდგენილია განათლების, მეცნიერების, კვლევის, ტექნოლოგიებისა და ინოვაციების სექტორში თანასწორობის, ინკლუზიურობისა და მრავალფეროვნების მიმართულებით მიღწევები და გამოწვევები.⁶⁵ აუდიტის მიზნებიდან გამომდინარე, დეტალურად იქნა შესწავლილი ზოგადი განათლების სფეროში ქალისა და კაცის თანასწორობის კუთხით არსებული გამოწვევები.

ცხრილი 5. ქალისა და კაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული გამოწვევები ზოგადი განათლების სფეროში

სკოლის პერსონალის კომპეტენციები დაბალია ბავშვის მიმართ ნებისმიერი სახის ძალადობაზე რეაგირების მექანიზმთან დაკავშირებით, ისევე როგორც თანასწორობის პრინციპების შესახებ (საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2017).

მწირია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ როგორც ბავშვთა და ახალგაზრდების, ასევე აღმზრდელებისა და პედაგოგების ცოდნა და კომპეტენციები (თანასწორობის მოძრაობა, 2020).

ჯერ კიდევ მტკიცეა ქალისა და მამაკაცის ნიშნით პროფესიების დაყოფის სტიგმა. ცალკეული პროფესია ქალისთვის უფრო შესაფერისად მიიჩნევა, ვიდრე კაცისთვის და პირიქით, მათ შორის, განსაკუთრებით ტექნიკური საგნები და პროფესიები. მიუხედავად იმისა, რომ გოგოები სტაბილურად უკეთეს შედეგებს აჩვენებენ მათემატიკასა და საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებში საერთაშორისო შეფასებების მიხედვით, არსებული უპირატესობა აღარ განაპირობებს გოგოების მხრიდან სწავლის სფეროს არჩევანს, რაც დაკავშირებული უნდა იყოს უფრო მეტად ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებთან, ვიდრე პიროვნულ მისწრაფებასთან (ევროსტუდენტი VII, 2021).

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით სტრატეგიაში მოხვდა მხოლოდ ის პრობლემები და გამოწვევები, რომლებიც სხვადასხვა დროს, სხვადასხვა ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევებით გამოიკვეთა, თუმცა ვერ უზრუნველყოფენ პრობლემატიკის სრულ სპექტრს და გამომწვევი ფაქტორების დადგენას, რაზეც მიმართული უნდა იყოს შემდგომ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის ღონისძიებები.

⁶⁴ Integrating a Gender Perspective into Statistics, United Nations, 2016.

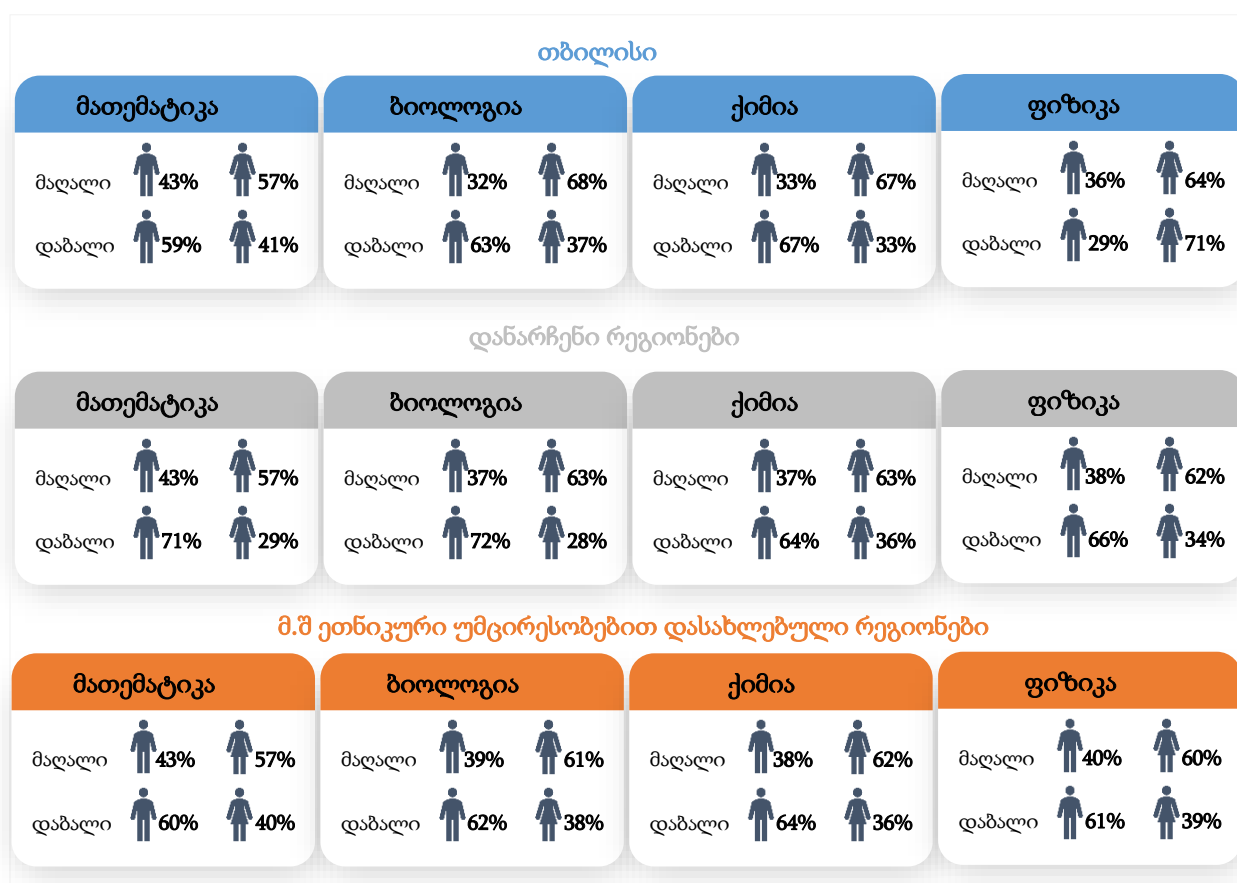
⁶⁵ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 28 ივნისის N304 დადგენილება.

აუდიტის ჯგუფმა გააანალიზა სკოლის მოსწავლეთა დაწყებითი, საბაზო და საშუალო საფეხურების წლიური შედეგები: მათემატიკაში, ქიმიაში, ფიზიკაში, ბიოლოგიაში.⁶⁶ აღნიშნულ საგნებში მოსწავლეთა შედეგები განსხვავდება სქესის მიხედვით, კერძოდ,

გოგოები, ბიჭებთან შედარებით, როგორც დაწყებით,⁶⁷ ისე საბაზო და საშუალო საფეხურზე უკეთეს შედეგებს აჩვენებენ.

ზემოთ აღნიშნულ საგნებში სქესის მიხედვით მოსწავლეთა შედეგების განსხვავებული მაჩვენებლების ზოგადი ტენდენცია შენარჩუნებულია თბილისის და დანარჩენი, მათ შორის, ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რეგიონების შეთხვევაშიც,⁶⁸ კერძოდ, როგორც თბილისში, ასევე რეგიონებში მაღალქულიანი მოსწავლეების⁶⁹ უმეტესობას – გოგოები, ხოლო დაბალქულიანი მოსწავლეების⁷⁰ უმეტესობას ბიჭები წარმოადგენენ.

გრაფიკი 7. მოსწავლეთა შედეგების განაწილება სქესის მიხედვით თბილისსა და რეგიონებში 2020-2023 სასწავლო წლების მიხედვით

⁶⁶ საჯარო სკოლების შერჩევისას გათვალისწინებულ იქნა შემდეგი კრიტერიუმები: სკოლაში სამივე საფეხურის (დაწყებითი, საბაზო და საშუალო) სწავლება; მინიმუმ, 100 მოსწავლე მაინც სწავლობს; ყველა მუნიციპალიტეტის მოცვით. სულ ასეთი 1108 სკოლაა, საიდანაც შეირჩა სკოლების 10%.

⁶⁷ დაწყებითი საფეხურისთვის გააანალიზებულია მხოლოდ მათემატიკის საგნის ქულები, ვინაიდან დანარჩენი საგნების სწავლება საბაზო საფეხურიდან იწყება.

⁶⁸ ქვემო ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონი.

⁶⁹ 10 და 9 ქულა.

⁷⁰ 4, 3, 2 და 1 ქულა.

აღნიშნული შედეგები მიუთითებს, რომ გოგოებს STEM მიმართულების საგნებში სწავლის შეფერხებები არ აქვთ და სამინისტროს არ ჩაუტარებია სკოლის დონეზე იმ ბარიერების გამოკვლევა, რომლებიც (არსებობის შემთხვევაში) ხელს უშლის გოგოების შემდგომ არჩევანს STEM პროფესიებში.

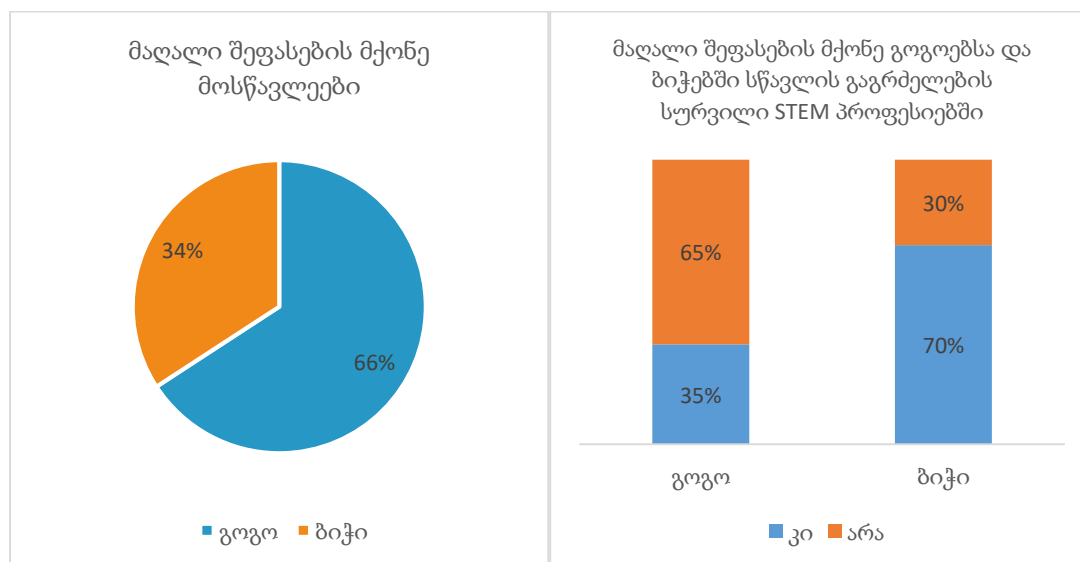
მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის უზრუნველყოფა STEM მიმართულებით სწავლებაში სკოლის დონეზე

საერთაშორისო პრაქტიკით მნიშვნელოვანია STEM მიმართულებით სწავლის გაგრძელების ხელისშემშლელი ბარიერების გამოვლენა სკოლის დონეზე⁷¹ და ამის საფუძველზე მხარდამჭერი ღონისძიებების დაგეგმვა, რათა შემდგომი სწავლების საფეხურზე გაიზარდოს ქალების ჩართულობა STEM მიმართულების სწავლებებში.

შესაძლო ბარიერების გამოვლენისა და ზოგად განათლებაში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის დამატებითი საკითხების გამოვლენის მიზნით, აუდიტის ჯგუფმა განახორციელა რეგიონების მიხედვით შერჩეულ სკოლებში მე-12 კლასელების გამოკითხვა. გამოკითხვისას განხორციელდა STEM საგნებსა და პროფესიების მიმართ მათი დამოკიდებულებებისა და ინტერესების გაცნობა.

გამოკითხვის შედეგების მიხედვით ჩანს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ გოგოები უკეთესად სწავლობენ STEM საგნებს და მაღალ შეფასებებში⁷²(66%) ლიდერები არიან, სწავლის გაგრძელების სურვილი ნაკლებად აქვთ სკოლის დასრულების შემდგომ STEM მიმართულების პროფესიებში, მაშინ როცა მაღალი ქულების მქონე ბიჭების უმრავლესობას სურს სწავლის გაგრძელება აღნიშნული მიმართულებით.

დიაგრამა 5. გამოკითხულთა მაღალი შეფასების მქონე მოსწავლეები სქესის ჩაშლით და მაღალი შეფასების მქონე გოგოებსა და ბიჭებში სწავლის გაგრძელების სურვილი STEM მიმართულებით

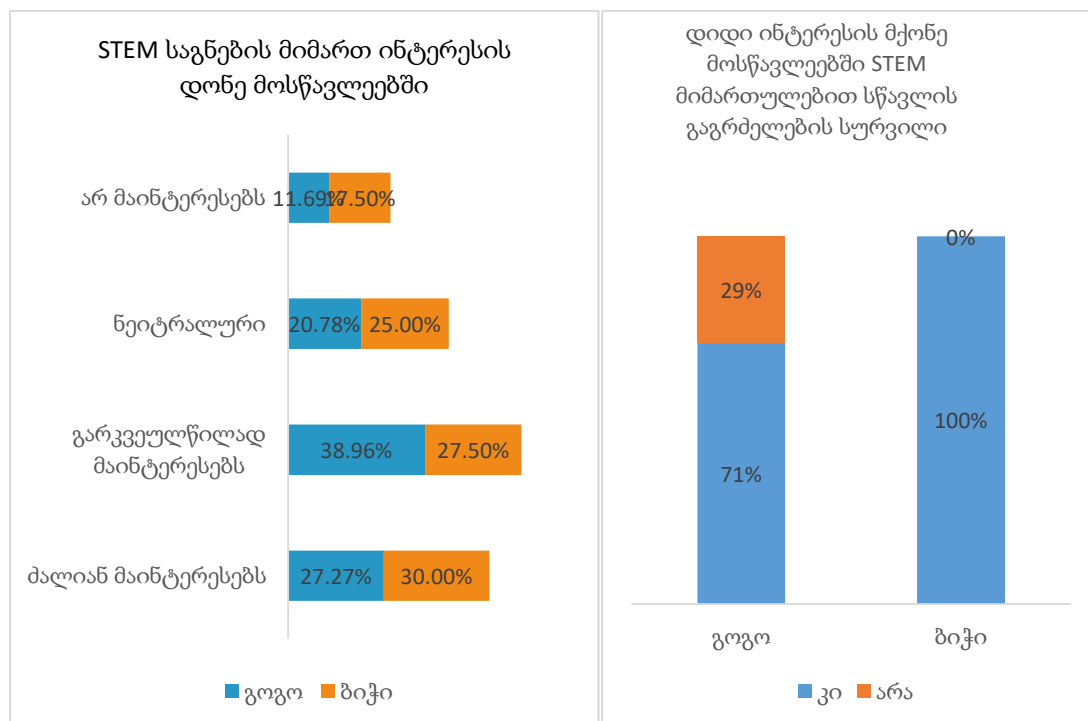

⁷¹ Cracking the code: girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM), UNESCO
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000253479>

⁷² 10 და 9 ქულა.

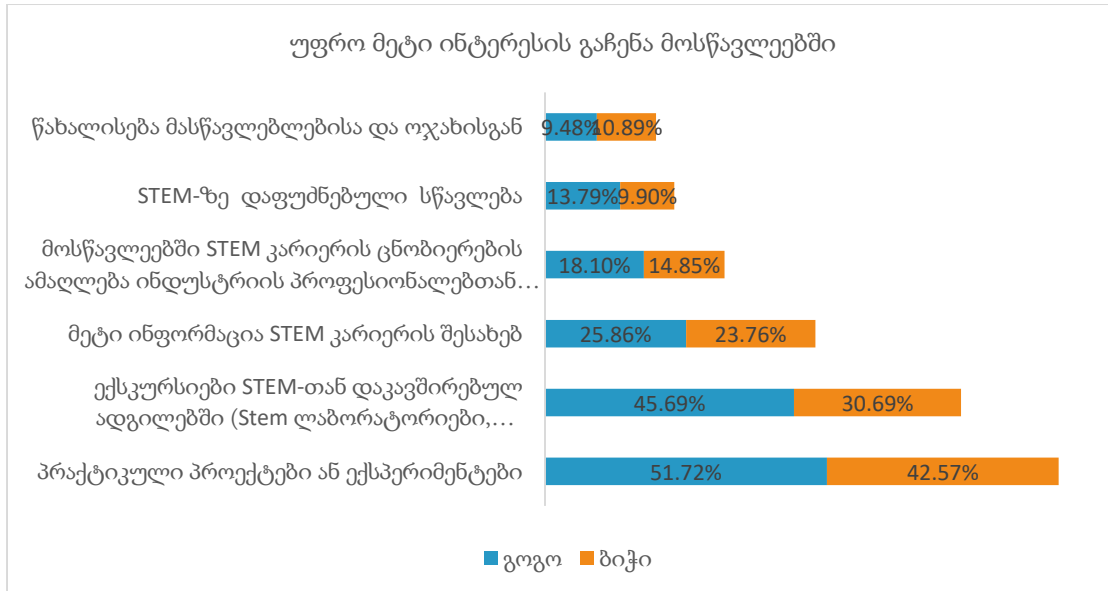
ამასთანავე, STEM საგნების კარგი სწავლა პირდაპირ პროპორციული არ არის ამ საგნების ინტერესთან მიმართებით. გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, მაღალი შედეგების მქონე გოგოების მხოლოდ 27%-ს აქვს დიდი ინტერესი ამ საგნების მიმართ და ბიჭების – 30%-ს. მიუხედავად აღნიშნულისა, იმ გოგოებიდან, ვისაც დიდი ინტერესი აქვს STEM საგნების მიმართ, 71%-ს სურს სწავლის გაგრძელება სკოლის დასრულების შემდგომ აღნიშნული მიმართულებით. გამოკითხვის შედეგები მიუთითებს, რომ დიდი ინტერესის შემთხვევებში გოგოების 35%-დან 71%-მდე იზრდება სურვილი სწავლის გაგრძელების STEM მიმართულებებზე.

გრაფიკი 8. მაღალი შეფასების მქონე მოსწავლეების ინტერესის დონე STEM საგნების მიმართ

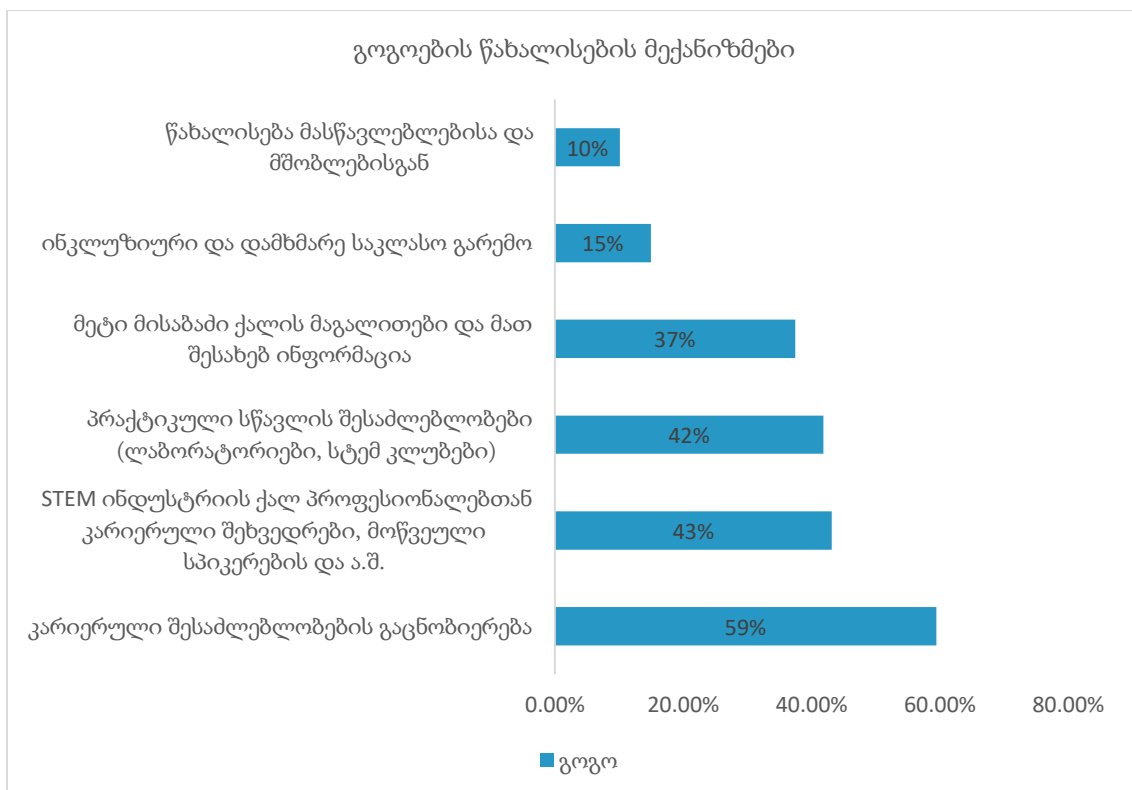
აუდიტის ჯგუფი ასევე დაინტერესდა, თუ რა მხარდაჭერა ან რესურსი დაეხმარებოდათ მოსწავლეებს, რომ სკოლაში უფრო მეტი ინტერესი ჰქონოდათ STEM-ის მიმართულებით.

გრაფიკი 9. სხვადასხვა სახის მხარდაჭერა ან რესურსი, რაც მოსწავლეებს დაეხმარებოდათ, რომ სკოლაში უფრო მეტი ინტერესი ჰქონოდათ STEM-ის მიმართულებით

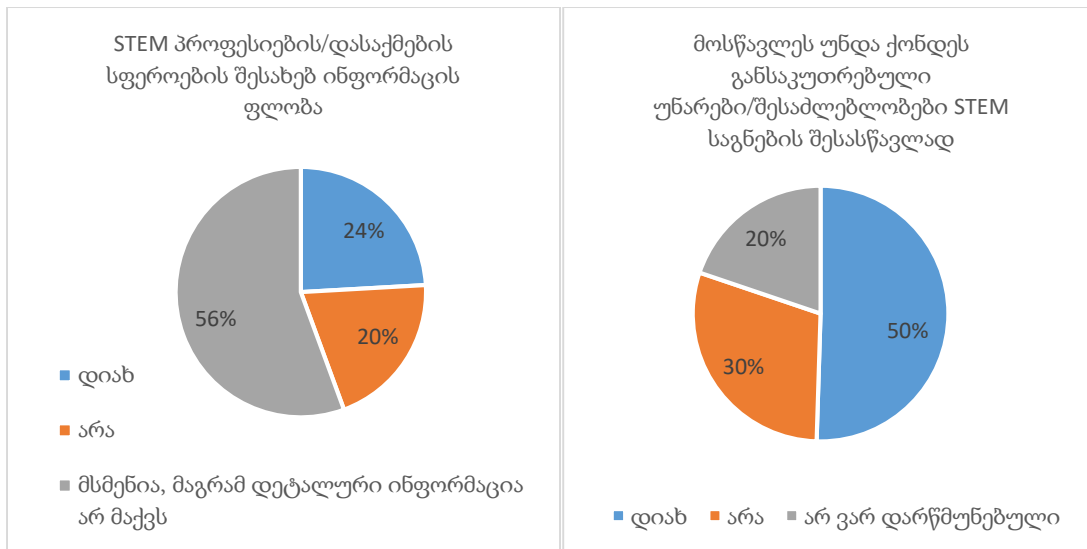
ასევე გამოკითხვით გამოვლინდა სკოლის დონეზე ის აქტივობები, რაც უფრო მეტ გოგოს წახალისებს STEM პროფესიებში სწავლის გასაგრძელებლად.

გრაფიკი 10. წამახალისებელი აქტივობები გოგოებისთვის STEM პროფესიებში სწავლის გასაგრძელებლად

მოსწავლეთა გამოკითხვამ გამოავლინა, რომ მათ სტერეოტიპული დამოკიდებულება აქვთ ჩამოყალიბებული STEM საგნების სწავლებასთან დაკავშირებით და ასევე, არ ფლობენ დეტალურ ინფორმაციას STEM პროფესიების/დასაქმების სფეროების შესახებ.

დიაგრამა 6. მოსწავლეთა ცნობიერება და დამოკიდებულებები STEM-ის შესახებ

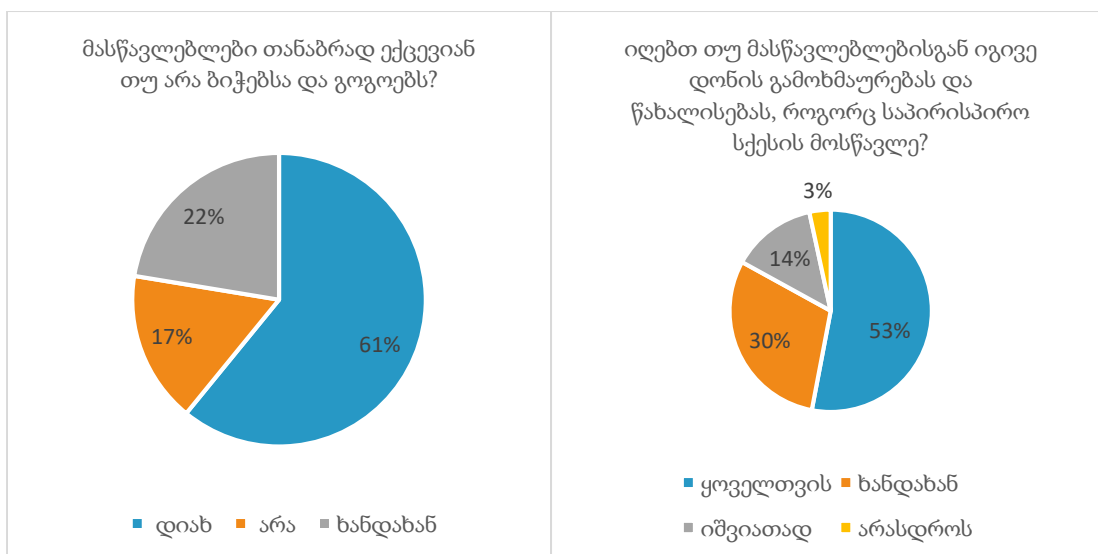

კომპეტენციებისა და ცნობიერების ნაკლებობა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ მასწავლებელთა მხრიდან

აუდიტის ჯგუფმა ჩაატარა სკოლის მოსწავლეთა გამოკითხვა, რომ დაედგინა: მასწავლებელთა მხრიდან რამდენად ხორციელდება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფა სკოლაში.

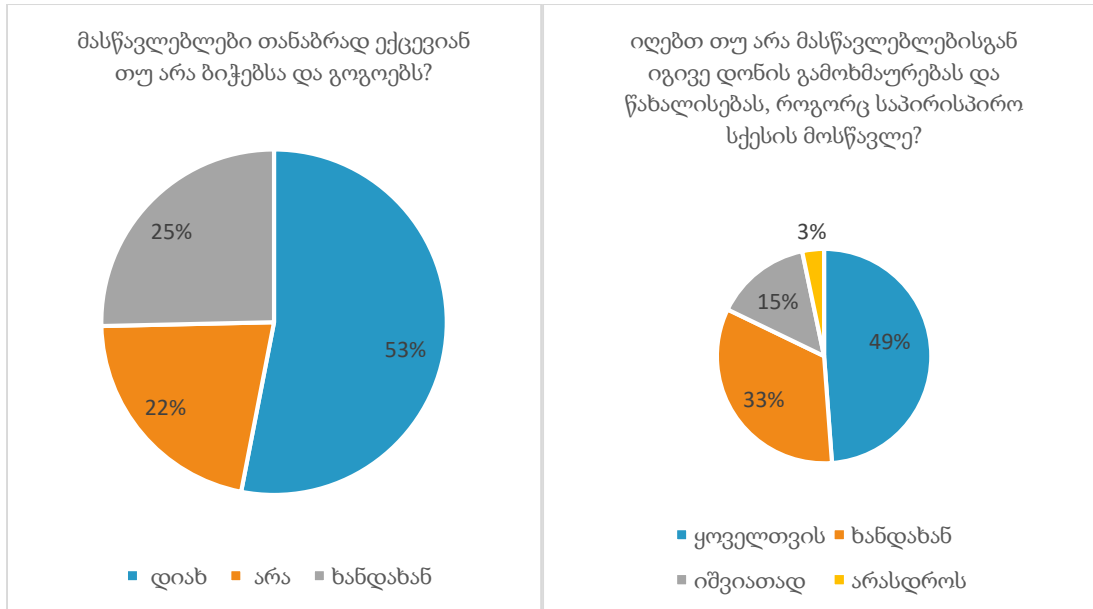
გამოკითხვის შედეგებით ჩანს, რომ ჯერ კიდევ არსებობს მასწავლებელთა მხრიდან არათანასწორო მოპყრობისა და მიდგომების შემთხვევები მოსწავლეების მიმართ.

დიაგრამა 7. შერჩეული სკოლის მოსწავლეების მთლიანი გამოკითხვის შედეგები

დიაგრამა 8. გამოკითხული ქალაქების სკოლის მოსწავლეთა შედეგები⁷³

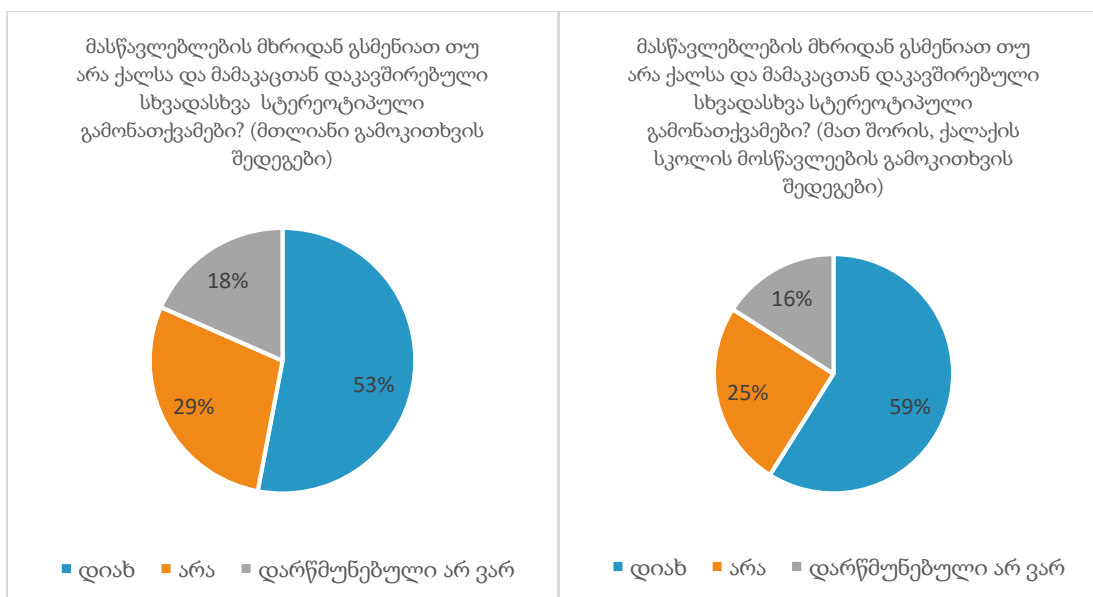
⁷³ თბილისი, ქუთაისი, რუსთავი.

ასევე: ზოგიერთი გამოკითხულის მხრიდან მაგალითების სახით დაფიქსირდა, თუ როგორი სახის განსხვავებული მიდგომა/დამოკიდებულება აქვთ მასწავლებლებს ბიჭებისა და გოგოების მიმართ სხვადასხვა საგანში. უმეტესობა განსხვავებებს აწყდება ტექნიკური და ჰუმანიტარული საგნების მიმართ, მაგალითად, ფიზიკაში/ქიმიაში მასწავლებელთა მხრიდან უფრო მეტი აქცენტი ბიჭების მიმართ კეთდება, რადგან დამოკიდებულება ასეთია: ბიჭებს უფრო მეტი შეუძლიათ ტექნიკურ და გოგოებს უფრო მეტი – ჰუმანიტარულ საგნებში. დეტალურად **იხ. დანართი 1**.

ამასთანავე, ჯერ კიდევ ხშირია მასწავლებელთა მხრიდან ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპები.

დიაგრამა 9. გამოკითხულ მოსწავლეთა აზრი მასწავლებელთა მხრიდან სტერეოტიპებზე

3.2 მიზნების დასახვა და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით ღონისძიებების დაგეგმვა

ორგანიზაციის პრიორიტეტებისა და მიზნების განსაზღვრა უნდა ეფუძნებოდეს მანამდე განხორციელებულ სქესის მიხედვით ანალიზს იმ სფეროებში, სადაც მოხდა ქალებისა და მამაკაცებს შორის უთანასწორობის იდენტიფიცირება მათი საჭიროებების, შესაძლებლობებისა და რესურსებზე წვდომის მიმართულებით.

2022-2030 სტრატეგიის დოკუმენტში განსაზღვრული სამი სექტორული პრიორიტეტიდან მე-2 ეხება თანასწორობას, ინკლუზიასა და მრავალფეროვნებას. აღნიშნულ სექტორულ პრიორიტეტში ზოგადი განათლების მიმართულებით განსაზღვრულია მიზანი:

- **მიზანი 2.2:** ზოგადი განათლების ყველა საფეხურზე თითოეული მოსწავლისთვის სწავლისა და განვითარების თანაბარი შესაძლებლობების შექმნა
- ამოცანა 2.2.1: სპეციალური მასწავლებლებისა და დამხმარე პერსონალის კვალიფიკაციის ამაღლება და ინკლუზიური სწავლების კომპეტენციების განვითარება;
 - ამოცანა 2.2.2: ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების შესაბამისი სასწავლო გარემოს შექმნა და ხარისხიანი სასწავლო რესურსების ხელმისაწვდომობა თითოეული მოსწავლისთვის.

სტრატეგიით განსაზღვრული აღნიშნული მიზნის ამოცანები ეხება მხოლოდ ინკლუზიური განათლების მიმართულებას და ნაკლებად პასუხობს გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის მიმართულებით 3.1 ქვეთავში არსებულ გამოწვევებს.

აუდიტის ჯგუფმა, ასევე შეისწავლა სტრატეგიის 2022-2024 წლების სამოქმედო გეგმა, მე-2 სექტორული პრიორიტეტის⁷⁴ ფარგლებში, ზოგად განათლებაში გაწერილი ამოცანები და აქტივობები.

ცხრილი 6. სამოქმედო გეგმით ზოგადი განათლების სფეროში გაწერილი აქტივობები 2022-2024 წლებისთვის

2.2.1.1 მასწავლებლის განათლების ყველა პროგრამაში ინკლუზიური განათლების მოდულების შემუშავება და ინტეგრირება;
2.2.1.2 ინკლუზიური განათლების შემადგენლობის/პროგრამების შემუშავება მასწავლებლის შემდგომი პროფესიული განვითარებისათვის;
2.2.2.1 პანდემიის დროს სასწავლო პროცესის დანაკარგების შეფასება და გეგმის შემუშავება მოსწავლეთა სხვადასხვა ჯგუფში მიღწევებს შორის განსხვავებების აღმოსაფხვრელად;
2.2.2.2 მოსწავლეების ფორმალურ განათლებაში დაბრუნების ინსტრუმენტების შემუშავება;
2.2.2.3 ინდივიდუალური საჭიროების მქონე ყველა მოსწავლისათვის ინდივიდუალური სასწავლო გეგმის შემუშავება;
2.2.2.4 არაქართულ სკოლებში ორენოვანი განათლების პროგრამების განხორციელება;
2.2.2.5 სპეციალური პროგრამის შემუშავება და ამოქმედება სპეციალური საჭიროებების მქონე მოსწავლეებისთვის (სმენისა და მხედველობის დაქვეითებით, გამარტივებული სასწავლო პროგრამებისთვის და ა.შ.);
2.2.2.6 არაქართულენოვანი სკოლებისათვის ახალი სახელმძღვანელოების თარგმნა მესამე თაობის ეროვნული სასწავლო გეგმის შესაბამისად.

⁷⁴ თანასწორი, ინკლუზიური და მრავალფეროვანი განათლებისა და მეცნიერების სისტემა.

აღნიშნული სამოქმედო გეგმის ფარგლებში ზოგადი განთლების სფეროში არ არის გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის მიმართულებით გაწერილი ღონისძიებები.

იქიდან გამომდინარე, რომ საერთაშორისო პრაქტიკით გათვალისწინებული სქესის მიხედვით ანალიზი ნაკლებად არის წარმოდგენილი სტრატეგიისა და ღონისძიებების შემუშავებისას, სათანადოდ ვერ დაიგეგმა ზოგად განათლებაში გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებები.

დასკვნა:

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება არის ერთ-ერთი მთავარი მექანიზმი თანასწორობის ხელშეწყობისთვის განათლების სტრატეგიაში. განხორციელებული ანალიზის საფუძველზე გამოვლინდა, რომ სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესში არსებული გოგოებსა და ბიჭებს შორის უთანასწორობის პრობლემების იდენტიფიცირება და აღნიშნული მიმართულებით საკითხების გათვალისწინება არ არის სრულყოფილი.

სტრატეგიული დაგეგმვის პროცესში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინების მთავარი ამოცანაა ქალსა და მამაკაცს შორის სხვაობებისა და სტრუქტურული უთანასწორობების იდენტიფიცირება. სქესის მიხედვით ანალიზი, როგორც კრიტიკული კვლევის მეთოდი, რომელიც არსებული მდგომარეობის ქალისა და მამაკაცის პერსპექტივიდან შეფასებას მოიაზრებს როგორც რაოდენობრივი მონაცემების საფუძველზე, ასევე ხარისხობრივი ანალიზითაც, ნაკლებად არის წარმოდგენილი სტრატეგიისა და ღონისძიებების შემუშავებისას.

აღნიშნულს ადასტურებს აუდიტის ჯგუფის მიერ ჩატარებული მოსწავლეთა გამოკითხვების ანალიზი, რითაც გამოვლინდა სკოლის დონეზე მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ის საკითხები, რომლებიც სამინისტროს მხრიდან საჭიროებს დამატებითი ღონისძიებების გატარებას მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით, კერძოდ:

განხორციელებული კვლევით გამოიკვეთა, რომ გოგოების უკეთესი აკადემიური შედეგები STEM მიმართულებებში (მათემატიკა, ფიზიკა, ქიმია, ბიოლოგია) არ განაპირობებს მათი ჩართულობის გაზრდას ამ სფეროებში. გოგოებს აქვთ დაბალი ინტერესი/მოტივაცია, რაც აიხსნება ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებითა და კულტურული ფაქტორებით, რომლებიც ხელს უშლის მათ STEM პროფესიულ გზაზე დაწინაურებას; აგრეთვე გამოკითხვის შედეგებმა აჩვენა, რომ დიდი ინტერესის მქონე გოგოებში, სწავლის გაგრძელების სურვილი STEM მიმართულებებზე საგრძნობლად იზრდება (71% მდე). შესაბამისად, საჭიროა სკოლის დონეზე დამატებითი მექანიზმების არსებობა, რათა ხელი შეეწყოს გოგოების ინტერესების ზრდას აღნიშნული მიმართულებით.

ამასთანავე, მოსწავლეთა გამოკითხვამ აჩვენა, რომ მასწავლებელთა გადამზადება ქალისა და მამაკაცის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლების მიზნით კვლავ რჩება აუცილებელ ამოცანად, რადგან მათი მხრიდან ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპები გავლენას ახდენს როგორც სასწავლო პროცესზე, ისე მოსწავლეთა მოტივაციაზე.

2022-2030 სტრატეგიის დოკუმენტში სამინისტროს მიერ განსაზღვრული მე-2 სექტორული პრიორიტეტი არის თანასწორობა, ინკლუზია და მრავალფეროვნება. აღნიშნული პრიორიტეტის ფარგლებში განსაზღვრული მიზნის ამოცანები და მის საფუძველზე დაგეგმილი ღონისძიებები ნაკლებად პასუხობს გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის მიმართულებით ზოგად განათლებაში არსებულ საჭიროებებს.

სახელმწიფო აუდიტის სამსახურის მოსაზრებით, მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებების დაგეგმვის პროცესის გაუმჯობესების მიზნით შესაძლებელია განსახორციელებელ ანალიზებში სქესის მიხედვით ანალიზის სათანადო ინტეგრირება, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სტრატეგიული დაგეგმვისას გოგოებსა და ბიჭებს შორის სხვაობებისა და სტრუქტურული უთანასწორობების სრულყოფილად და სათანადოდ იდენტიფიცირება და ამის საფუძველზე, შემდგომ სათანადო ღონისძიებების დაგეგმვა.

რეკომენდაცია სამინისტროს:

რეკომენდაცია N1

სამინისტრომ განათლების სფეროში მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების უკეთ ინტეგრირების მიზნით გაუმჯობესოს განათლების სტრატეგიული ამოცანების დასახვისა და ღონისძიებების დაგეგმვის მოქმედი პროცესი, საერთაშორისო კარგი პრაქტიკის შესაბამისად:

- განსაზღვროს მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის საკითხების სათანადოდ გამოვლენისთვის განსახორციელებელი აქტივობები;
- მოსწავლე გოგოებისა და ბიჭების თანასწორობის ღონისძიებების დაგეგმვისას გათვალისწინებულ იქნეს ზოგადი განათლების დონეზე ინიციატივები STEM საგნებში გოგოების მოტივაციის/ინტერესის გაზრდის მიზნით.

4. ეროვნულ სასწავლო გეგმასა და სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ინტეგრირება

ეროვნული სასწავლო გეგმა

ეროვნული სასწავლო გეგმა განსაზღვრავს სკოლებში შესასწავლ საგნებს და სწავლების შინაარსს. კარგი ხარისხის სასწავლო გეგმის დოკუმენტები ასახავს მიზნებს, სწავლების შინაარსს, სწავლის სასურველ შედეგებს და მიწოდების შემოთავაზებულ საშუალებებს, რითაც ხელმძღვანელობენ მასწავლებლები, თუ როგორ მიაწოდონ მოსწავლეებს სასწავლო

პროგრამა სასურველი შედეგების მისაღწევად. სწორედ აქედან გამომდინარე, ეროვნული სასწავლო გეგმა იდეალური შესაძლებლობაა განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე მეტი ფოკუსირებისთვის.⁷⁵

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში აღწერილია იუნესკოს (UNESCO) სახელმძღვანელო მითითებების ძირითადი ნაბიჯები თავისი შემადგენელი ნაწილებით, როგორც უნდა განხორციელდეს ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფა:

ცხრილი 7. ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის ძირითადი ნაბიჯები თავისი მნიშვნელოვანი გასათვალისწინებელი ნაწილებით

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრიორიტეტიზაცია ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხები: ↓		
პოლიტიკური ნების არსებობა	ესგ-ის შემუშავების/განვითარების პროცესში ჩართული დაინტერესებული მხარეების ცოდნა და გამოცდილება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სფეროში	
ეროვნული სასწავლო გეგმის გადასინჯვა/განხილვის პროცესი ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხები: ↓		
პროცესში ჩართული მხარეები უნდა მოიცავდეს შემდეგს: • განათლების სამინისტრო; • სხვა სამინისტროები; • ეროვნული სასწავლო გეგმების ექსპერტები; • მასწავლებელთა ტრენერები; • ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტები; • სოციალური მეცნიერები; • საგანმანათლებლო ორგანოები რეგიონალურ და ადგილობრივ დონეებზე; • სკოლის დირექტორები და მასწავლებლები; • მშობლები და სამოქალაქო საზოგადოების წევრები; • მოსწავლეები; • NGO-ები, განსაკუთრებით ისინი, ვინც ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე მუშაობს.	მოსწავლეთა სქესის ნიშნით საჭიროებების მოკვლევის განხორციელება	ფორმალური სასწავლო გეგმის და გამოყენებული სასწავლო მასალების, ასევე საკლასო პრაქტიკის და სასწავლო გარემოს მიმოხილვა
უზრუნველყოფა, რომ ესგ-ით არ არის გამოხატული სქესის ნიშნით მიკერძოება და დისკრიმინაცია და შეესაბამება როგორც გოგოების, ასევე ბიჭების საჭიროებებს ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხები: ↓		
სასწავლო გეგმების შინაარსი: • სქესის ნიშნით მიკერძოებისგან თავისუფალი; • სასწავლო გეგმის გზების არსებობა, რომლითაც მასწავლებელს შეუძლია გოგოების და ბიჭების ჩართვა კონკრეტულ საგნებში;⁷⁶ • ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი შინაარსის არსებობა თანმიმდევრულად განათლების ყველა საფეხურზე.	მასწავლებლებისთვის რეკომენდებული სწავლების მიდგომები და აქტივობები: • ქალისა და კაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი პედაგოგიკის გამოყენება კლასში ესგ-ის განსახორციელებლად; • სქესის ნიშნით მიუკერძოებელი და ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარე აქტივობების რეკომენდაცია.	

⁷⁵ Mainstreaming Gender Equality in Curricula and Teaching and Learning Materials, UNESCO, Education 2030.

⁷⁶ მაგალითად, სასწავლო გეგმა შეიძლება მოიცავდეს მითითებებს მასწავლებლებისთვის, თუ როგორ უნდა ჩართონ გოგოები სამეცნიერო საგნებში.

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სასწავლო მიზნად
გათვალისწინება

ძირითადი გასათვალისწინებელი საკითხები: 4

სასწავლო პროგრამის არსებობა, რაც დაეხმარება გოგონებსა და ბიჭებს გაეცნონ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებს და გახდნენ თანასწორობის მხარდამჭერები. არსებობს რამდენიმე მიდგომა:

- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი სასწავლო მიზნებისა და შედეგების ინტეგრირება ყველა სასწავლო საგანში;
- ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი სწავლის მიზნებისა და შედეგების ინტეგრირება შერჩეულ „გამჭოლ“ საგნებში;
- ერთი კონკრეტული საგნის ფოკუსირება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სასწავლო მიზნებსა და შედეგებზე.

პოლიტიკური ნების არსებობა დადასტურებულია ადამიანის უფლებათა დაცვის 2018-2020 წლების სამოქმედო გეგმით, რომლის ფარგლებში განათლების სამინისტრომ პასუხისმგებლობა აიღო ეროვნული სასწავლო გეგმასა და სამოქალაქო განათლების პროგრამაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირებაზე.

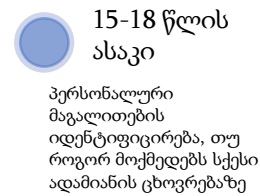
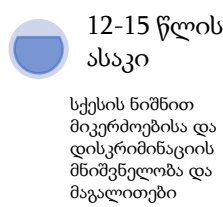
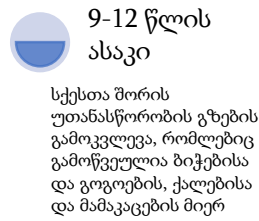
სამინისტროდან მოწოდებული ინფორმაციით, ესგ-ის გადასინჯვის პროცესში, რომლის შედეგადაც შეიქმნა მოქმედი მესამე თაობის 2018-2024 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმა, ჩართული იყვნენ სკოლის მოქმედი მასწავლებლები, სახელმძღვანელოების ავტორები, აკადემიური წრის წარმომადგენლები, დარგის ექსპერტები, სამთავრობო ორგანიზაციები, საერთაშორისო და არასამთავრობო ორგანიზაციები. ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების პროცესში არ იყვნენ ჩართული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტული ცოდნისა და გამოცდილების მქონე პირ(ებ)ი, ასევე არ განხორციელებულა პროცესში ჩართული პირების გადამზადება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების განხორციელების კუთხით.

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის სასწავლო მიზნად გათვალისწინებების შეფასებისთვის, გაანალიზდა ეროვნული სასწავლო გეგმით მოცემული საგნობრივი სასწავლო გეგმა და სტანდარტები (კონკრეტული საგნისთვის დადგენილი მოთხოვნები), რომელთა მიხედვითაც იქმნება სასწავლო სახელმძღვანელოები. ვინაიდან სამინისტროს პასუხისმგებლობა ჰქონდა აღებული სამოქალაქო განათლების პროგრამაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კომპონენტის ინტეგრირებაზე, აუდიტის ჯგუფმა შეისწავლა სამოქალაქო განათლების საგნების სტანდარტები საგნებისთვის: „მე და საზოგადოება“, „ჩვენი საქართველო“ და „სამოქალაქო განათლება“.

UNESCO-ს მიერ შემოთავაზებულია შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფებისთვის სასწავლო გეგმის საგნ(ებ)ისთვის სასწავლო მიზნები, რომლებიც დაკავშირებულია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების შესწავლასთან.⁷⁷

გრაფიკი 11. მოსწავლეთა ასაკობრივი ჯგუფებისთვის განსაზღვრული სასწავლო მიზნები

⁷⁷ Mainstreaming Gender Equality in Curricula and Teaching and Learning Materials, UNESCO.

მოქმედი ეროვნული სასწავლო გეგმის თითოეული საგნის სტანდარტი მოიცავს სამიზნე ცნებებს, რომელთა ფარგლებშიც განსაზღვრულია ის ცოდნა, რომელსაც მოსწავლე საგნის ფარგლებში უნდა დაეუფლოს. აუდიტის ჯგუფმა გააანალიზა სამოქალაქო განათლების საგნების სამიზნე ცნებები და ქვემოთ მოცემულ გრაფიკში იდენტიფიცირებულია ის ცნებები,⁷⁸ რომელთა ფარგლებშიც შესაძლებელია ქალისა და მამაკაცის საკითხებიც მოიაზრებოდეს.

გრაფიკი 12. საგნების მიხედვით ქალისა და მამაკაცის თანასწორობასთან დაკავშირებული სამიზნე ცნებები

მე და საზოგადოება	• პიროვნება • პირადი სივრცის დარღვევა, პირადი ინფორმაცია, ბულინგი, კიბერბულინგი, განსხვავებული იდეების თავს მოხვევა • საზოგადოება • თანასწორობა (სტერეოტიპები)
ჩვენი საქართველო	• მრავალფეროვნება • საზოგადოება • სახელმწიფო • ადამიანის უფლებების დაცვა
მოქალაქეობა	• დემოკრატია • ადამიანის უფლებები, სამართლებრივი დოკუმენტები, დემოკრატიის პრინციპები (თანასწორობა, კანონის უზენაესობა, გამჭვირვალობა, პასუხისმგებლობა, ინკლუზიურობა, არაძალადობრივი მეთოდებით მოქმედება, ტოლერანტობა) • ინიციატივა და მეწარმეობა • მომავალი პროფესიის შერჩევისთვის საკუთარი შესაძლებლობების, მოთხოვნილებებისა და საჭიროებების გააზრება;

განხორციელდა სახელმძღვანელოებში აღნიშნული საგნების სამიზნე ცნებებით შესწავლა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინების მიზნით. შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ რიგ შემთხვევებში ერთი და იმავე კლასის სხვადასხვა გამოცემლობის გრიფირებულ სახელმძღვანელოებში განსხვავებულად არის გათვალისწინებული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები – X და XI კლასის ორ სახელმძღვანელოში – „მოქალაქეობა“, შესულია გარკვეული სახის ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები, ხოლო მესამე გამოცემლობის სახელმძღვანელოში – არა. შესაბამისად, იმ სკოლების მოსწავლეები, რომელთაც თავიანთი სკოლისთვის შერჩეული აქვთ აღნიშნული ორი გრიფირებული სახელმძღვანელოდან რომელიმე, ისწავლიან ქალისა

⁷⁸ წითლად აღნიშნული.

და მამაკაცის თანასწორობის სხვადასხვა საკითხს, რისი განხორციელებაც შეუძლებელია მესამე გამომცემლობის სახელმძღვანელოს შემთხვევაში.

აღნიშნული განსხვავებების მიზეზი გამომდინარეობს იქიდან, რომ ესგ-ის დოკუმენტის საგნის სტანდარტები პირდაპირ არ უთითებს სამიზნე ცნებებში ქალისა და კაცის თანასწორობას და არის განზოგადებული ცნებები, რომელთა ფარგლებშიც გამომცემელს საშუალება აქვს, მაგალითად, სასკოლო საგანში – „მოქალაქეობა“ ადამიანის უფლებების სამიზნე ცნება ისე დააკმაყოფილოს, რომ ქალისა და კაცის თანასწორობის საკითხები საერთოდ არ განიხილებოდეს სახელმძღვანელოში.

უკეთესი პრაქტიკის გამოვლენის მიზნით, აუდიტის ჯგუფმა ასევე შეისწავლა არაფორმალური განათლების ფორმატით, 2022 წელს შემუშავებული პროგრამა „ექიმის საათი“ დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებისთვის: თითოეული კლასისთვის 8-8 გაკვეთილი. პროექტი ხორციელდება სულ 12 სკოლაში⁷⁹ – თბილისსა და საგარეჯოში, გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) მხარდაჭერით. გაკვეთილების ფარგლებში იფარება ურთიერთობებთან, ჯანმრთელობასთან, უსაფრთხოებასა და თანასწორობასთან დაკავშირებული საკითხები.⁸⁰

ცხრილი 8. დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებისთვის შეთავაზებული თანასწორობის საკითხები

„ექიმის საათის“ ფარგლებში სახელმძღვანელოში მოცემული თანასწორობის საკითხები	ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული თანასწორობის საკითხები
გაკვეთილი: ჩვენი საყვარელი ფერები მიზანი: თანასწორობისა და გავრცელებული სტერეოტიპების საკითხებზე მსჯელობა	III კლასი საგნის სამიზნე ცნება: თანასწორობა (სტერეოტიპები) გაკვეთილი: ჩვენ - გოგონები და ბიჭები
გაკვეთილი: საზოგადოებაში გავრცელებული როლები მიზანი: ცნობიერების გაზრდა საზოგადოებაში გავრცელებულ სტერეოტიპებთან დაკავშირებით	IV კლასი X
გაკვეთილი: ჩვენი საყვარელი საქმიანობა მიზანი: საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების გავლენაზე პროფესიებისა და საქმიანობების არჩევაზე	V კლასი X
გაკვეთილი: ქალის როლი საზოგადოებაში მიზანი: საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების გააზრება. ქალის როლის გაცნობიერება	VI კლასი X

⁷⁹ სსიპ - თბილისის N54, N123, N150, N108, N8, N113, N23, N182, N4 საჯარო სკოლებსა და სსიპ - საგარეჯოს N1, N3, N4 საჯარო სკოლებში.

⁸⁰ გაკვეთილებს ატარებს სკოლის ექიმი და საპილოტე კლასის დამრიგებელი.

შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფებისთვის UNESCO-ს მიერ გათვალისწინებულ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები უკეთესად არის ასახული „ექიმის საათის“ ფარგლებში, ვიდრე ეროვნული სასწავლო გეგმით შემუშავებული ზემოთ აღნიშნული საგნების სახელმძღვანელოები.

შესაბამისად, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უკეთ ინტეგრირების უზრუნველყოფა შესაძლებელია დოკუმენტის გადასინჯვის პროცესში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების სათანადო განხორციელებით, რაც მოიაზრებს აღნიშნულ პროცესში შესაბამისი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტიზის მქონე პირ(ებ)ის ჩართვასა და სხვა ჩართული პირების ცოდნისა და ცნობიერების ამაღლებას, ქალისა და კაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი პედაგოგიკის გამოყენების წახალისებას, სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სათანადო ინტეგრირებას მოსწავლეთა შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფების გათვალისწინებით.

სასწავლო მასალების შემუშავება/ სახელმძღვანელოების გრიფირება

UNESCO-ს მიხედვით ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი საშუალებაა სქესის ნიშნით მიკერძოებისგან თავისუფალი სასწავლო მასალები. გაეროს ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტის რეკომენდაციის მიხედვით, სახელმწიფოებმა რეგულარული გადახედვის გზით უნდა ჩამოაყალიბონ არა მხოლოდ სტერეოტიპებისაგან თავისუფალი, არამედ ქალების მიმართ დაბალანსებული, ზუსტი და პოზიტიური ხედვის წამახალისებელი სახელმძღვანელოები და სხვა სასწავლო მასალები.⁸¹ აღნიშნულის მისაღწევად მნიშვნელოვანია სასკოლო სახელმძღვანელოების, საგანმანათლებლო, სასწავლო, შეფასებისა და კარიერული გაიდლაინების ავტორთა და გამომცემელთა ცნობიერების ზრდა, ამ მასალების წარმოების პროცესში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის, როგორც ხარისხის უზრუნველყოფის ერთ-ერთი კრიტერიუმად გამოყენების აუცილებლობის მიმართულებით, ასევე სასწავლო მასალების ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით შეფასების ინდიკატორების შემუშავება და გავრცელება.⁸²

საერთაშორისო პრაქტიკით სასწავლო მასალებში სქესის ნიშნით მიკერძოების მიმართულებით იკვეთება რამდენიმე პრობლემური საკითხი:

- გოგონებისა და ქალების ნაკლები სურათები სასწავლო მასალებში;
- კაცები და ქალები ძირითად წარმოდგენილნი არიან სტერეოტიპულ როლებსა და პროფესიებში;
- კაცები და ქალები ხშირად აღწერილნი არიან ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპული მახასიათებლებით;
- ცნობილი ქალების კონტრიბუცია ხშირად იგნორირებულია.

⁸¹ UN Committee on the Elimination of Discrimination against Women General recommendation No. 36 (2017) on the Right of Girls and Women to Education, 16 November 2017, C/GC/36, პარ. 27 (d) ქვეპუნქტი იხ. <https://bit.ly/2DmxINV18/10/2022>

⁸² Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education. https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d5287

იუნესკოს სახელმძღვანელო მითითებების მიხედვით, სასკოლო სახელმძღვანელოების შემოწმების პროცესში, მნიშვნელოვანია რეცენზენტებმა შეიმუშაონ განსახილველ საკითხთა სია (ე.წ. checklist), რათა შეძლონ სასწავლო მასალების თანმიმდევრული შეფასება. სასწავლო მასალების შემოწმების შემდეგ მნიშვნელოვანია გაუმჯობესების მკაფიო ინსტრუქციების შედგენა და მათი გაზიარება ყველასთვის, ვინც ჩართულია სასწავლო მასალების წერის, ილუსტრირებისა და გამოცემის პროცესში. ქვემოთ მოცემული ცხრილის სახით წარმოდგენილია აღნიშნული ანალიზისას განსახილველ საკითხთა სიის მოკლე ვერსია.⁸³

ცხრილი 9. სასწავლო მასალების შეფასებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კუთხით განსახილველ საკითხთა სია⁸⁴

ზოგადი მოსაზრებები	ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების წარმოჩენის სიხშირე	ქალი და მამაკაცების პერსონაჟების ბუნება
• ადვილად წასაკითხი და გასაგები სასწავლო მასალები; • სქესის ნიშნით სტერეოტიპების გაძლიერება/შემცირება; • როლური მოდელები ორივე სქესისთვის.	• პერსონაჟების რაოდენობა ტექსტებსა და სურათებში; • ქალი პერსონაჟების მახასიათებლები.	• ქალისა და მამაკაცის როლები (მათ შორის, საოჯახო) და საქმიანობის სფეროები.
ილუსტრაციები	პირობები	შედეგები
• ქალისა და მამაკაცის ფოტოებისა და ილუსტრაციების წარმოდგენის სიხშირე და მოცულობა; • ფოტოებისა და ილუსტრაციების ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობელობა; • სქესის ნიშნით მიუკერძოებლობა.	• საჯარო და კერძო სივრცეებში ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების განაწილება; • მნიშვნელოვან სიტუაციებში ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების წარმოდგენის სიხშირე; • ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების ხილვადობა სურათებზე, განლაგებიდან გამომდინარე.	• ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების „არატრადიციული როლები“; • ქალი პერსონაჟები, როგორც ავტონომიური ინდივიდები.

საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრომ 2017 წელს შეიმუშავა ზოგადი განათლების დაწყებითი, საბაზო და საშუალო საფეხურების სახელმძღვანელოების შეფასების დამატებითი კრიტერიუმი – „შესაბამისობა სამართლებრივ და ეთიკურ ნორმებთან“, რომელშიც შედის ქვეკრიტერიუმი – თანასწორობის დაცვა, დისკრიმინაციისა და დისკრედიტაციული ელემენტების აკრძალვა.

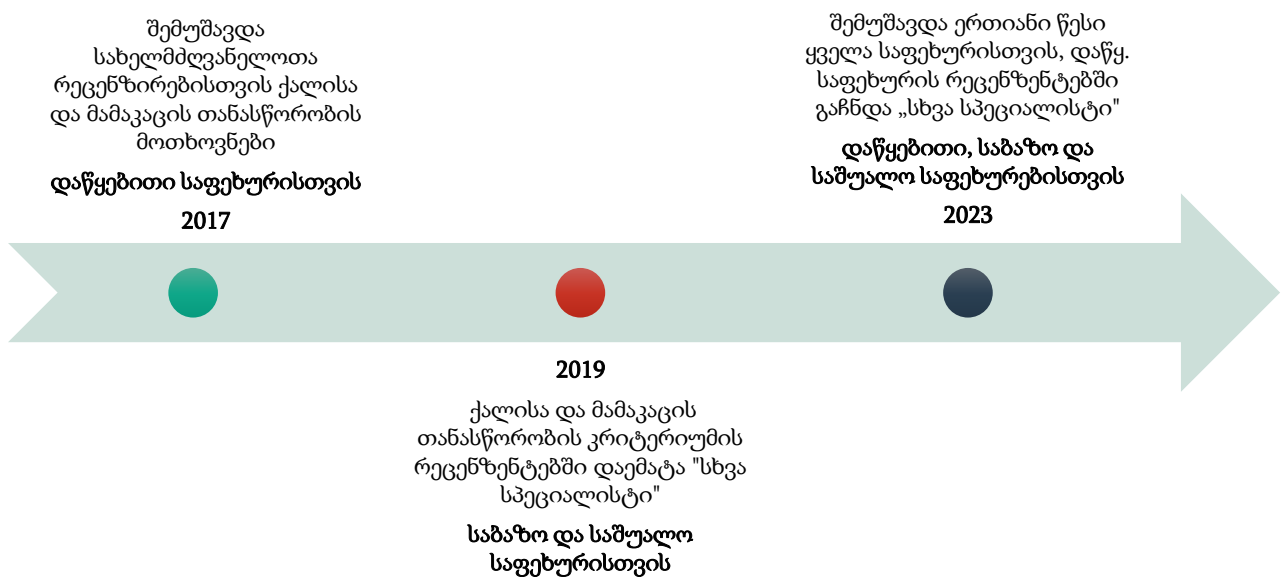
⁸³ აღნიშნული დოკუმენტის სრული ვერსია მოცემულია დანართ 2-ში.

⁸⁴ Mainstreaming gender equality in curricula and teaching and learning materials – UNESCO.

რომელიც სახელმძღვანელოთა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ჭრილში შეფასებასაც მოიცავს:⁸⁵

- სახელმძღვანელო თავისუფალია ენის, ეროვნების, რელიგიის, სქესის, სოციალური კუთვნილებისა და სხვა ნიშნით სტერეოტიპული, არაკორექტული, დისკრიმინაციული ან/და დისკრედიტაციული ელემენტებისგან;
- საგნობრივი სპეციფიკის გათვალისწინებით, ტექსტებსა და ილუსტრაციებში დაცულია თანასწორობა ეროვნების, რელიგიის, სქესის, სოციალური კუთვნილებისა და სხვა ნიშნით.

გრაფიკი 13. დაწყებით, საბაზო და საშუალო საფეხურების ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირების წესში 2017-2023 წლებში შეტანილი მნიშვნელოვანი ცვლილებები⁸⁶

აუდიტის ჯგუფმა გააანალიზა 2018-2023 წლების გრიფმინიჭებული სახელმძღვანელოები/სერიები. 2018 წელს განხორციელებული დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოების გრიფირება არ ითვალისწინებდა პროცესში „სხვა სპეციალისტის“ ჩართვას, ხოლო 2023 წელს „სხვა სპეციალისტის“ მონაწილეობით გრიფირება მიენიჭა დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოების მცირე ნაწილს (I-IV კლასის სასკოლო სახელმძღვანელოების გარკვეული ნაწილი).

⁸⁵ „ზოგადი განათლების დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირების შინაარსობრივი და ტექნიკური კრიტერიუმების დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 14 ივლისის N621 ბრძანება; მოთხოვნა 2: თანასწორობის დაცვა, დისკრიმინაციისა და დისკრედიტაციული ელემენტების აკრძალვა.

⁸⁶ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2022 წლის 4 ნოემბრის N1409417 ბრძანება „ზოგადი განათლების დაწყებითი საფეხურის სასკოლო სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირების შინაარსობრივი კრიტერიუმები.“

ასევე: აუდიტის ჯგუფმა 2020-2023 წლებში⁸⁷ იმ გრიფირებულ სახელმძღვანელოებში, რომლებიც შინაარსობრივი რეცენზირების I ეტაპზე სრულად აკმაყოფილებდნენ ქვეკრიტერიუმს – თანასწორობის დაცვა, დისკრიმინაციისა და დისკრედიტაციული ელემენტების აკრძალვა, გამოავლინა 16 სახელმძღვანელო, რომელთა რეცენზირების პროცესშიც მონაწილეობა არ მიუღია სხვა სპეციალისტს. ⁸⁸ სამინისტროს განცხადებით, აღნიშნული სახელმძღვანელოების რეცენზირებების რიგ შემთხვევებში სხვა სპეციალისტის ჩართვა არ მოხდა შესაბამისი უცხო ენის მცოდნე სპეციალისტის ვერმოძიების გამო.

ამასთანავე, გრიფინიჭებულ სახელმძღვანელოების ნაწილშიც, რომელთაც გავლილი აქვთ სხვა სპეციალისტის შეფასება აღმოჩნდა გარკვეული ხასიათის ხარვეზები ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით,⁸⁹ რომელთა შეფასებაც განახორციელეს სხვადასხვა ორგანიზაციებმა. ორგანიზაციების მიერ შესწავლილ იქნა სახელმძღვანელოების მხოლოდ მცირე ნაწილი და მათში აღმოჩენილი ხარვეზები ზრდის იმის რისკს, რომ სხვა სახელმძღვანელოების დარგის ექსპერტების მიერ გაანალიზების შემთხვევაში იდენტიფიცირებულ იქნეს მსგავსი ტიპის ხარვეზები.

არსებული ნაკლოვანებები შეიძლება განპირობებული იყოს იმით, რომ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული კრიტერიუმი არის ზოგადი სახის და დამატებით არ მოიცავს საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით მიღებული სახელმძღვანელოების შეფასების დეტალურ მითითებებს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით, რისი არსებობაც, ერთი მხრივ, ხელს შეუწყობდა რეცენზენტთა მხრიდან კრიტერიუმის ფარგლებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სრულყოფილ/სათანადო შეფასებას და, მეორე მხრივ, ავტორთა ჯგუფს თავიდანვე მიაწოდებდა დეტალურ ინფორმაციას, თუ რის გათვალისწინებას მოიაზრებს ზემოთ აღნიშნული კრიტერიუმი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით.

აუდიტის ჯგუფმა ჩაატარა რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფისა და ავტორთა ჯგუფის გამოკითხვა,⁹⁰ რომ გამოველინა გამოწვევები სახელმძღვანელოებში აღნიშნული კრიტერიუმის უზრუნველსაყოფად და საჭიროებები აღნიშნული პროცესის გასაუმჯობესებლად. გამოკითხვის მნიშვნელოვანი შედეგები მოცემულია ცხრილში:

ცხრილი 10. გრიფირების პროცესში ჩართული მხარეების მიერ დაფიქსირებული გამოწვევები

გამოწვევები/საჭიროებები სახელმძღვანელოებში აღნიშნული კრიტერიუმის უზრუნველსაყოფად:			
ავტორთა ჯგუფი	რეცენზენტთა ჯგუფი (გარდა სპეციალისტ./ფსიქ.)	საგნობრივი სხვა	სხვა სპეციალისტი/ ფსიქოლოგი

⁸⁷ 2018-2019 წლებში გრიფირების პროცესი არ ითვალისწინებდა რეცენზირების I და II ეტაპებად დაყოფას.

⁸⁸ 2020 წლის 11 რეცენზირება (ID ნომრები: 1305, 1313, 1317, 1344, 1350, 1351, 1359, 1367, 1378, 1379, 1397); 2021 წლის 1 რეცენზირება (ID ნომერი: 1505); 2022 წლის 2 რეცენზირება (ID ნომრები:1603, 1645); 2023 წლის 2 რეცენზირება (46, 60).

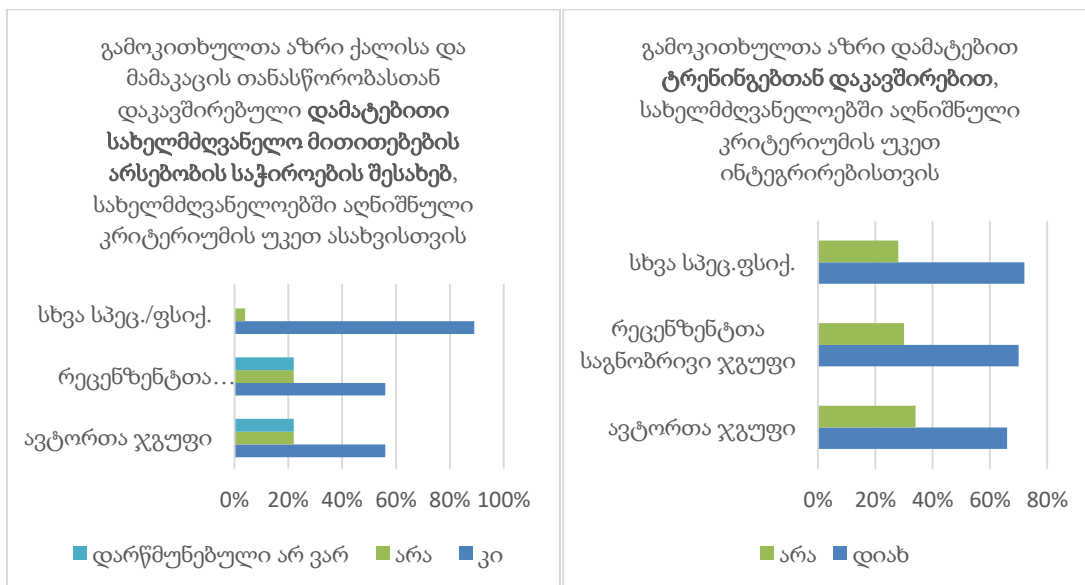
⁸⁹ ტოლერანტობისა და მრავალფეროვნების ინსტიტუტის მიერ განხორციელებული მე-7 კლასის გეოგრაფიის, ისტორიის, ქართული ლიტერატურისა და მოქალაქეობის სახელმძღვანელოების რეცენზია; საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაცია „ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობის“ მიერ გამოცემული I კლასის მოსწავლეთათვის განკუთვნილი გრიფინიჭებული სახელმძღვანელო საგნის - „ქართული ენა და ლიტერატურა“- სთან დაკავშირებით, (25.10.2022 წ.).

⁹⁰ განხორციელდა 58 წიგნის ავტორის გამოკითხვა, რეცენზენტთა საგნობრივი ჯგუფი - 109, მათ შორის, სხვა სპეციალისტი და ფსიქოლოგი - 46.

ავტორების მხრიდან კრიტერიუმის სწორად გააზრებისთვის დამატებითი რესურსების არარსებობა (გზამკვლევები, ტრენინგები, მაგალითები კონკრეტული საგნების მიხედვით); კრიტერიუმის რეალობასთან შესაბამისობა და შემფასებლებთან სწორი კომუნიკაცია.	მეტი ინფორმაცია, მაგალითები და ტრენინგების საჭიროება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობასთან დაკავშირებით; სახელმძღვანელოს ავტორთა უფრო მეტი ინფორმირებულობა/ ცნობიერების ამაღლება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე; სახელმძღვანელოების შექმნის შემჭიდროვებული ვადები; საგნის და ეპოქის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ზოგჯერ შეუძლებელია კრიტერიუმის დაცვა.	ავტორების ჯგუფისა და საგნობრივი ჯგუფის ცოდნისა და მგრძნობელობის ნაკლებობა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე; მცირე ვადები შენიშვნების გამოსასწორებლად/სახელმძღვანელოების გადასამუშავებლად; სარეცენზიო კომისიის დანარჩენი წევრების მიერ, სხვა სპეციალისტ./ფსიქოლოგის რეკომენდაციების/მოსაზრებების არ გაზიარება და ხმათა უმრავლესობით შენიშვნების არ ასახვა.
--	--	--

გამოკითხული სამივე ჯგუფიდან უმრავლესობა ფიქრობს, რომ საჭიროა დამატებითი სახელმძღვანელო მითითებების არსებობა სახელმძღვანელოებში აღნიშნული კრიტერიუმის უკეთ ასახვისთვის და ასევე, გამოკითხულთა უმრავლესობას სურვილი აქვს ტრენინგებთან დაკავშირებით, რათა უკეთ უზრუნველყონ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრიტერიუმის ინტეგრირება სახელმძღვანელოებში.

გრაფიკი 14. გრიფირების პროცესში ჩართული მხარეების დამოკიდებულებები დამატებითი სახელმძღვანელო მითითებისა და ტრენინგების საჭიროებასთან დაკავშირებით

აუდიტის ჯგუფმა გამოკითხვებით ასევე გამოავლინა და დააჯგუფა ის საკითხები, რომლებიც გამოკითხულთა აზრით, საინტერესო იქნებოდა მათთვის დამატებითი სახელმძღვანელო მითითებებში:

- არასტერეოტიპული/არადისკრიმინაციული შინაარსის მაგალითები სხვადასხვა საგნის სპეციფიკიდან გამომდინარე;
- საკონტროლო სიები, რომლებიც ავტორებს/საგნობრივ ჯგუფს დაეხმარება სქესის ნიშნით მიკერძოების იდენტიფიცირებასა და აღმოფხვრაში;
- ინკლუზიური ენის გზამკვლევი: კონკრეტული რეკომენდაციები ქართული ენის სპეციფიკის გათვალისწინებით, თუ როგორ გამოიყენონ სქესის ნიშნით ნეიტრალური და ინკლუზიური ენა;
- ვიზუალური მასალის სახელმძღვანელო: მითითებები ილუსტრაციებისა და ფოტოების შერჩევისას სქესის ნიშნით ბალანსის დაცვის შესახებ;
- ისტორიული კონტექსტის გაშუქების გზამკვლევი: რეკომენდაციები, როგორ წარმოაჩინონ ისტორიული მოვლენები ქალისა და მამაკაცის კუთხით პერსპექტივიდან, ისტორიული სიზუსტის შენარჩუნებით;
- ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპების კატალოგი: ყველაზე გავრცელებული სტერეოტიპების ჩამონათვალი და მათი ალტერნატივები;
- ხშირად დასმული კითხვების სექცია: პასუხები სახელმძღვანელოებში ყველაზე გავრცელებულ კითხვებზე ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ.

სამინისტროს მიერ მოწოდებული ინფორმაციის მიხედვით, 2018-2023 წლებში ავტორთა, რეცენზენტთა, მათ შორის, ფსიქოლოგთა ან/და სხვა სპეციალისტთა, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ ცნობიერების ამაღლების მიზნით, სულ ჩატარდა 5 ტრენინგი.⁹¹ რამდენიმე ტრენინგში მონაწილეობდნენ მხოლოდ კონკრეტული საგნის სახელმძღვანელოების ავტორები. შესაბამისად, სასწავლო მასალების ავტორთა და გამომცემელთა მასშტაბური მოცვა აღნიშნული ტრენინგებით ვერ იქნა მიღწეული.

დასკვნა:

ეროვნული სასწავლო გეგმა კარგი შესაძლებლობაა განათლების სფეროში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე მეტი ფოკუსირებისთვის. საერთაშორისო პრაქტიკით, ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფა მოიაზრებს პოლიტიკური ნების არსებობას, აღნიშნულ პროცესში შესაბამისი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტიზის მქონე პირ(ებ)ის ჩართვასა და სხვა ჩართული პირების ცოდნისა და ცნობიერების ამაღლებას, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი პედაგოგიკის გამოყენების წახალისებას, სასწავლო მასალებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების სათანადო ინტეგრირებას შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფების გათვალისწინებით.⁹²

სამინისტროს პასუხისმგებელი იყო ეროვნული სასწავლო გეგმასა და სამოქალაქო განათლების პროგრამაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირებაზე. შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ არსებობს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინების პროცესის ნაკლოვანებები, რის გამოც ეროვნულ სასწავლო გეგმაში სათანადოდ ვერ მოხდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება.

2018-2024 წლების ეროვნული სასწავლო გეგმის გადასინჯვის პროცესში არ იყო ჩართული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე ექსპერტი, ხოლო პროცესში ჩართული

⁹¹ აღნიშნული ტრენინგები სამინისტროს ინიციატივით დაიგეგმა სხვადასხვა გარე აქტორებთან ერთად (სახალხო დამცველი, არასამთავრობო ორგანიზაციები).

⁹² Mainstreaming Gender Equality in Curricula and Teaching and Learning Materials, UNESCO.

პირების გადამზადება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების მიმართულებით არ განხორციელებულა. ეროვნული სასწავლო გეგმა პედაგოგებს სთხოვს სწავლა-სწავლება წარმართონ ინკლუზიურად, თითოეულ მოსწავლის ინტერესებსა და შესაძლებლობებზე ორიენტირებით, თუმცა ეს ზოგადი მოთხოვნა ვერ უზრუნველყოფს მასწავლებლების მხრიდან გოგოებისა და ბიჭების საჭიროებებისადმი მისადაგებული სასწავლო პროცესის წარმართვას.

ეროვნული სასწავლო გეგმის საზოგადოებრივი მეცნიერებების ჯგუფის საგნებში განხორციელდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კომპონენტების ინტეგრირება. ამ ჯგუფში შედის სავალდებულო საგნები: „მე და საზოგადოება“, „ჩვენი საქართველო“ და „მოქალაქეობა“, რომლებიც მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენენ თანასწორობისა და ადამიანის უფლებების სწავლების კუთხით.

სამოქალაქო საგნების სახელმძღვანელოების შესწავლის შედეგად გამოვლინდა, რომ რიგ შემთხვევებში ერთი და იმავე კლასის სხვადასხვა გამომცემლობის გრიფირებულ სახელმძღვანელოებში განსხვავებულად არის გათვალისწინებული ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები. აღნიშნული განსხვავებების მიზეზი განპირობებულია იმით, რომ ესგ-ის დოკუმენტის საგნის სტანდარტები პირდაპირ/უშუალოდ არ მიუთითებს სამიზნე ცნებებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობას და არის განზოგადებული სახით წარმოდგენილი ცნებები, რომელთა ფარგლებშიც გამომცემელს საშუალება აქვს, მაგალითად, სასკოლო საგანში – „მოქალაქეობა“, ადამიანის უფლებების სამიზნე ცნება ისე დააკმაყოფილოს, რომ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები საერთოდ არ იყოს შეტანილი სახელმძღვანელოში.

უკეთესი პრაქტიკის გამოვლენის მიზნით, აუდიტის ჯგუფმა ასევე შეისწავლა დაწყებითი საფეხურის მოსწავლეებისთვის არაფორმალური განათლების ფორმატით 2022 წელს შემუშავებული პროგრამა „ექიმის საათი“⁹³, რომლის ფარგლებშიც უკეთესად არის ასახული საერთაშორისო კრიტერიუმით შესაბამისი ასაკობრივი ჯგუფებისთვის გაწერილი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხები, ვიდრე ეროვნული სასწავლო გეგმით შემუშავებული ზემოთ აღნიშნული საგნების სახელმძღვანელოებში.

ამასთანავე, სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალსა და მამაკაცს შორის უთანასწორობის აღმოფხვრისთვის მნიშვნელოვანია გრიფირების პროცესის სათანადოდ წარმართვა. გრიფირების პროცესში სხვა სპეციალისტის მიერ, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული კრიტერიუმის საფუძველზე, სახელმძღვანელოების შეფასება მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს.

შესწავლის შედეგად გამოვლინდა გრიფირების პროცესის გაუმჯობესების პოტენციალი, სასკოლო სახელმძღვანელოებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით.

ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით არსებული კრიტერიუმი არის ზოგადი სახის და დამატებით არ მოიცავს საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით მიღებული სახელმძღვანელოების შეფასების დეტალურ მითითებებს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით, რისი არსებობაც, ერთი მხრივ, ხელს შეუწყობდა რეცენზენტთა მხრიდან კრიტერიუმის ფარგლებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის

⁹³ პროექტი ხორციელდება სულ 12 სკოლაში – თბილისსა და საგარეჯოში, გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) მხარდაჭერით. გაკვეთილების ფარგლებში ივარება ურთიერთობებთან, ჯანმრთელობასთან, უსაფრთხოებასა და თანასწორობასთან დაკავშირებული საკითხები.

საკითხების სრულყოფილ/სათანადო შეფასებას და, მეორე მხრივ, ავტორთა ჯგუფს თავიდანვე მიაწოდებდა დეტალურ ინფორმაციას, თუ რის გათვალისწინებას მოიაზრებს აღნიშნული კრიტერიუმი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის მიმართულებით. აღნიშნული სახელმძღვანელო მითითებების საჭიროება დადასტურდა აუდიტის ჯგუფის მიერ გამოკითხვის შედეგებითაც.

ამასთანავე, 2018-2023 წლების გრიფირება მინიჭებული სახელმძღვანელოები/სერიები და გრიფირების პროცესში ჩართული რეცენზენტების ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ არსებობს გარკვეული სახელმძღვანელოები/სერიები, რომლებსაც არ გაუვლიათ სხვა სპეციალისტის შეფასება.

რეკომენდაცია სამინისტროს:

რეკომენდაცია N2

ეროვნულ სასწავლო გეგმაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების პროცესის გაუმჯობესების მიზნით სამინისტრომ უზრუნველყოს:

- ესგ-ის გადასინჯვა საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში ექსპერტული ცოდნისა და გამოცდილების მქონე პირ(ებ)ის ჩართულობითა და ასევე, პროცესში მონაწილე პირების ცნობიერების ამაღლება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირების განხორციელების კუთხით;
- საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით დადგენილი მოსწავლეთა ასაკობრივი ჯგუფებისთვის, საზოგადოებრივ მეცნიერებების საგნობრივ ჯგუფში შემავალ საგნებში შესაბამისი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების გათვალისწინება.

რეკომენდაცია N3

გრიფირების პროცესში სახელმძღვანელოების/სერიების ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კრილში შეფასების გაუმჯობესების მიზნით შემუშავდეს დამატებითი საგანმანათლებლო რესურს(ებ)ი (მაგალითად, როგორიცაა, სახელმძღვანელო მითითებები, ტრენინგები და ა.შ.) პროცესში ჩართული პირებისთვის.

5. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით

მასწავლებელთა სქესის ნიშნით მიკერძოება შეიძლება შემცირდეს დამწყები და მოქმედი მასწავლებლების მაღალი ხარისხის სასწავლო პროგრამებით, რათა მასწავლებლებს ჰქონდეთ შესაძლებლობა, გადახედონ საკუთარ წარმოდგენებს, დამოკიდებულებებსა და მოლოდინებს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე და გაეცნონ კლასსა და სასკოლო საზოგადოებაში ქალისა და მამაკაცის თანასწორი მოპყრობისა და თანაბარი მონაწილეობის უზრუნველყოფის გზები.⁹⁴

მასწავლებელთა ტრენინგი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ უნდა მოიცავდეს, მინიმუმ, შემდეგ საკითხებს:⁹⁵

- მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლება საზოგადოებაში ქალებსა და მამაკაცებს შორის არსებული უთანასწორობის, ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ არსებული ეროვნული კანონმდებლობისა და არსებული ვალდებულებების მიმართულებით;
- მკაფიოდ ჩამოყალიბებული მოლოდინები მასწავლებლებისთვის იმ მოლოდინების, დამოკიდებულებების, ქცევების შესახებ, რომლებიც უნდა გაავრცელონ სკოლაში;
- მითითებებს ეროვნული სასწავლო გეგმისა და სასწავლო მასალის მიწოდების შესახებ, რათა ხელი შეუწყონ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფას;
- იმ სწავლების მეთოდების ანალიზი, რომელიც აძლიერებს სქესის ნიშნით უთანასწორობას და მათი გამოსწორების სტრატეგიები, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს თანასწორობა გოგოებსა და ბიჭებს შორის.

აღსანიშნავია, რომ 2018-2020 წლების ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სამოქმედო გეგმით უნდა განხორციელდეს პროფესიული განვითარების ქვემოთ ჩამოთვლილი შემდეგი საკმიანობები:⁹⁶

- მასწავლებლების პროფესიული განვითარების ტრენინგმოდულებისა და ხარისხის სტანდარტებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება (შესრულების ვადა: 2018წ.);
- დირექტორების პროფესიული განვითარების ტრენინგმოდულებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების ინტეგრირება (შესრულების ვადა: 2018წ.);
- განათლების დარგის ყველა პროფესიონალის ტრენინგი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებში (შესრულების ვადა: 2018-2020წწ.);
- მასწავლებელთა ეთიკის კოდექსში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის პრინციპების ინტეგრირება (შესრულების ვადა: 2018წ.).

სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი ყოველწლიურად, პროგრამების/ქვეპროგრამების ფარგლებში, შეიმუშავებს სხვადასხვა სახის საგნობრივი და

⁹⁴ From access to empowerment UNESCO strategy for gender equality in and through education 2019-2025.

⁹⁵ Education, Gender equality - Canadian International Development Agency (CIDA).

⁹⁶ სამოქმედო გეგმის მე-12 თავი: „ქალთა უფლებები და ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა“, მოქმედების სფერო - ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა განათლების სფეროში.

გამჭოლი⁹⁷ კომპეტენციების ტრენინგმოდულებს. ამასთანავე, მასწავლებელს აქვს შესაძლებლობა, საკუთარი საჭიროებებიდან გამომდინარე აირჩიოს ტრენინგმოდული.

აუდიტის ჯგუფმა შეისწავლა 2018-2023 წლებში ცენტრის მიერ მასწავლებლებისთვის და დირექტორებისთვის შეთავაზებული ტრენინგმოდულები. ცენტრში არსებული პროგრამების შესწავლითა და ტრენინგმოდულების ანალიზით დადგინდა, რომ ცენტრის მიერ არ არის შემუშავებული დამოუკიდებელი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლების ტრენინგმოდული, რომლის ფარგლებშიც დაიფარებოდა საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით გათვალისწინებული ყველა საკითხი და განხორციელდებოდა მასწავლებელთა სისტემური გადამზადება.

მიუხედავად აღნიშნულისა, იდენტიფიცირებულ იქნა ცენტრის განხორციელებული ის ტრენინგები, რომლებიც ფრაგმენტულად მოიცავდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების შესწავლასაც. გამოწვევის წარმოადგენდა ტრენინგი – გენდერული მენისტრამინგი განათლებაში, რომელიც მეტწილად მოიცავდა მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლებისთვის ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებს და რომელიც განხორციელდა გაეროს ქალთა ორგანიზაციის მხარდაჭერით ერთჯერადად.

ცხრილი 11. 2018-2023 წლებში ცენტრის მიერ განხორციელებული ტრენინგები, რომლებიც მოიცავდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებს

მასწავლებლებისა და სკოლის დირექტორების პროფესიული განვითარების პროექტი ტრენინგმოდული: ○ <u>მოდული 6, თანასწორობის საკითხები:</u> › სესია 1: ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა (2სთ. 20წუთი) › სესია 2: სტერეოტიპებიდან - დისკრიმინაციამდე (1სთ. 20წუთი) › სესია 3: სტერეოტიპული აზროვნება სკოლაში (2სთ.15 წუთი)
სტანდარტებისა და რესურსების პროგრამა ტრენინგმოდული: ○ <u>სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები მასწავლებლებისთვის:</u> › სექსის ნიშნით სტრუქტურა და ნორმები⁹⁸ › ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა, სტერეოტიპები და დისკრიმინაცია › სექსის ნიშნით ძალადობა (3 - 6 სთ.)
ტრენინგების პროგრამა ○ <u>გენდერული მენისტრამინგი განათლებაში: ძალადობა გენდერული ნიშნით და ოჯახში ძალადობა (დონორის ხელშეწყობით განხორციელებული, ერთჯერადად):</u> › გაცნობიერება სექსის - სოციალური სექსის, არსი და მნიშვნელობა; › სტერეოტიპების განხილვა, როგორც სექსის ნიშნით როლისა და დისკრიმინაციის განმსაზღვრელი; › სექსის ნიშნით როლების ადამიანის უფლებებთან დაკავშირება; › სექსის ნიშნით დისკრიმინაციის შეფასება; › მოქმედი საერთაშორისო ვალდებულებების საგანმანათლებლო სისტემასთან დაკავშირება; › ნასწავლი თემების საკუთარ გამოცდილებებთან და სამუშაო პრაქტიკასთან მიმართებით გააზრება (8სთ.).

საერთაშორისო პრაქტიკით⁹⁹ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ ტრენინგი ყველაზე ეფექტიანია იმ შემთხვევაში, თუ ის ინტეგრირებულია დამწყები და მოქმედი

⁹⁷ ზოგადი პროფესიული უნარები.

⁹⁸ აღნიშნული ფერით ტრენინგებში მოცემულია ის საკითხები, რომლებიც ეხმანება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობას.

⁹⁹ Education, Gender equality - Canadian International Development Agency (CIDA).

მასწავლებლების მომზადება/გადამზადების სასწავლო პროგრამაში. გარდა მასწავლებლებისა, თანაბრად მნიშვნელოვანია აღნიშნული ტრენინგის მიწოდება სკოლის დირექტორებისა და ადმინისტრაციისთვის, რათა ხელი შეეწყოს გოგობისათვის მეგობრული სასწავლო გარემოს შექმნას.

ცენტრის მიერ განხორციელებული ტრენინგების ფარგლებში განსაზღვრულია სამიზნე ჯგუფები, ვისთვისაც განკუთვნილი იყო აღნიშნული ტრენინგები.

ცხრილი 12. განხორციელებული ტრენინგების სამიზნე ჯგუფების მოცვა

ტრენინგმოდულის დასახელება	სამიზნე ჯგუფი	2018	2019	2020	2021	2022	2023
მოდული 6. თანასწორობის საკითხები	ყველა საჯარო სკოლის დირექტორი და სკოლის ბაზაზე პროფესიული განვითარების ფასილიტატორი	51% ¹⁰⁰	X	X	X	X	X
სექსუალური და რეპროდუქციული ჯანმრთელობა და უფლებები მასწავლებლებისთვის	ნებისმიერი საფეხურის ბუნებისმეტყველების, ბიოლოგიის და სამოქალაქო განათლების მასწავლებლები	X	X	X	X	X	0.1% ¹⁰¹
გენდერული მენისტრიმინგი განათლებაში ¹⁰²	მასწავლებლები ¹⁰³	X	X	X	X	3.4% ¹⁰⁴	X

ცენტრის მიერ აღნიშნული ტრენინგების მასწავლებლებისთვის შეთავაზების სიხშირის შესწავლითა და სამიზნე ჯგუფების მოცვის ანალიზით დადგინდა, რომ ტრენინგები არ ატარებს სისტემატურ ხასიათს, მოცვაც საკმაოდ დაბალია და აღნიშნული ტრენინგების შეთავაზება არ განხორციელებულა ყველა მოქმედი მასწავლებლებისთვის. რაც შეეხება დირექტორებისთვის შეთავაზებულ ტრენინგს, განხორციელდა ერთჯერადად 2018 წელს და მოიცვა დირექტორთა 51%.

მასწავლებელთა მხრიდან აღნიშნული დაბალი აქტივობა ტრენინგების მიმართ შესაძლოა განპირობებული იყოს იმით, რომ მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტი არ მოითხოვს მასწავლებელთა მხრიდან ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების კუთხით ცოდნის, ცნობიერების ან/და გამოცდილების არსებობას. გამონაკლისს წარმოადგენს სპეციალური მასწავლებელი, რომელსაც აღნიშნული კანონით მოეთხოვება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შეფასებისას გაითვალისწინოს

¹⁰⁰ საჯარო სკოლის დირექტორები, სულ - 2086.

¹⁰¹ ბუნებისმეტყველების, ბიოლოგიის და სამოქალაქო განათლების მასწავლებლები, სულ - 17 719.

¹⁰² ძალადობა გენდერული ნიშნით და ოჯახში ძალადობა.

¹⁰³ პროგრამა მომზადებულია გაეროს ქალთა ორგანიზაციის პროგრამის - „ქალებისა და გოგობის მიმართ ძალადობის წინააღმდეგ საქართველოში“ მხარდაჭერით და მოიცავს სამი რეგიონი: თბილისი, ქვემო ქართლი და გურია. სულ - 453 სკოლა, პროგრამა 1232 მასწავლებელმა გაიარა.

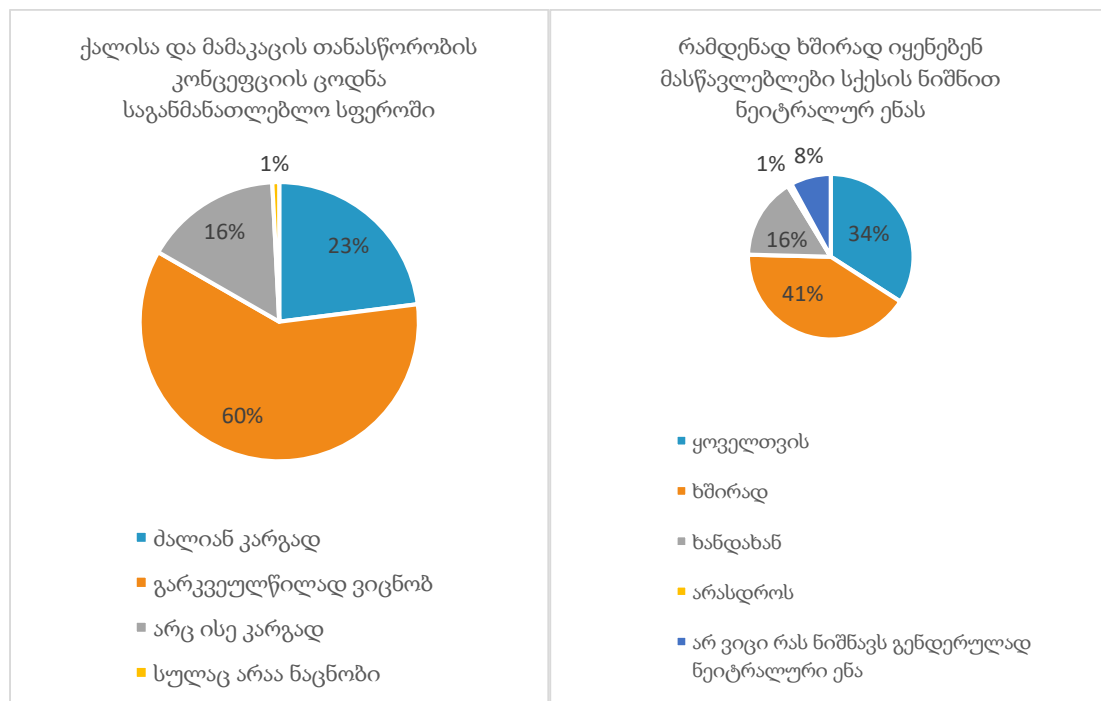
¹⁰⁴ მასწავლებლები, სულ - 48 112.

მოსწავლის ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული, სქესობრივი და სხვა თავისებურებები (უნიკალურობა).¹⁰⁵

აუდიტის ჯგუფმა ჩაატარა მასწავლებელთა გამოკითხვა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე მათი დამოკიდებულებების გაცნობისა და ამ მიმართულებით ცნობიერების ამაღლების საჭიროებების გამოვლენის მიზნით.¹⁰⁶

გამოკითხულ მასწავლებელთა მხოლოდ 23% ძალიან კარგად იცნობს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის/ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი პედაგოგიკის კონცეფციას საგანმანათლებლო სფეროში, ხოლო 60%-ისთვის, გარკვეულწილად ნაცნობია.

დიაგრამა 10. გამოკითხულ მასწავლებელთა ცნობიერება ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე

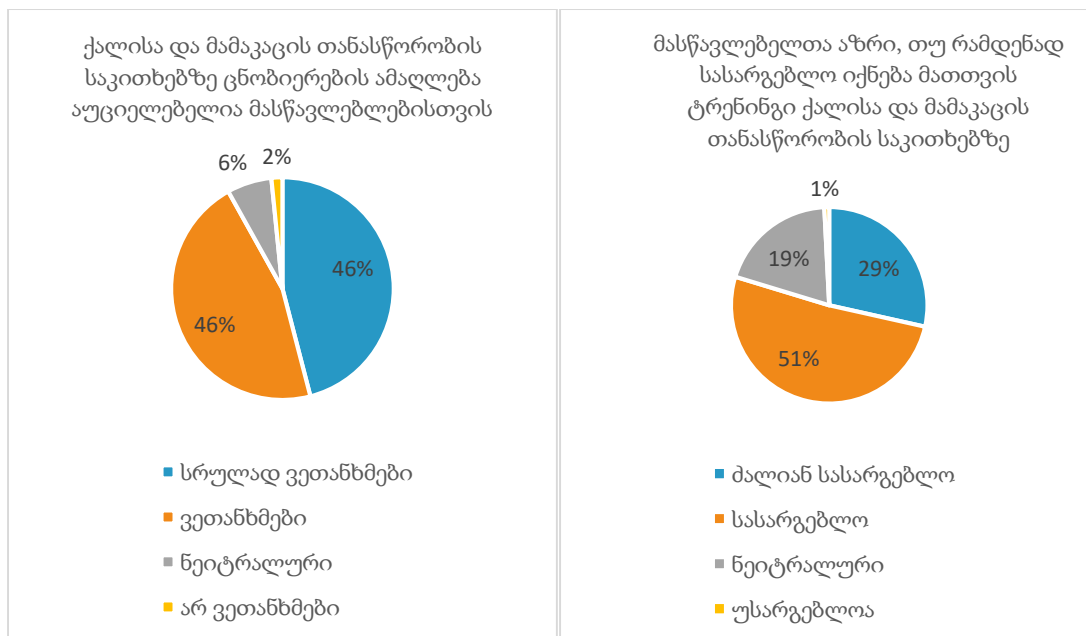
როგორც დიაგრამებშია მოცემული, გამოკითხულთა მხოლოდ 34% იყენებს ყოველთვის სქესის ნიშნით ნეიტრალურ ენას კლასში, ხოლო 8%-ისთვის უცნობია სქესის ნიშნით ნეიტრალური ენის მნიშვნელობა.

აუდიტის ჯგუფმა ასევე გამოავლინა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე ცნობიერების ამაღლებასთან დაკავშირებით მასწავლებელთა დამოკიდებულებები და ის საკითხები, რომლებსაც ისურვებდნენ აღნიშნულ ტრენინგში პროფესიული უნარების განვითარებისთვის.

დიაგრამა 11. მასწავლებელთა დამოკიდებულებები ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ცნობიერების აუცილებლობასთან და ტრენინგებთან დაკავშირებით

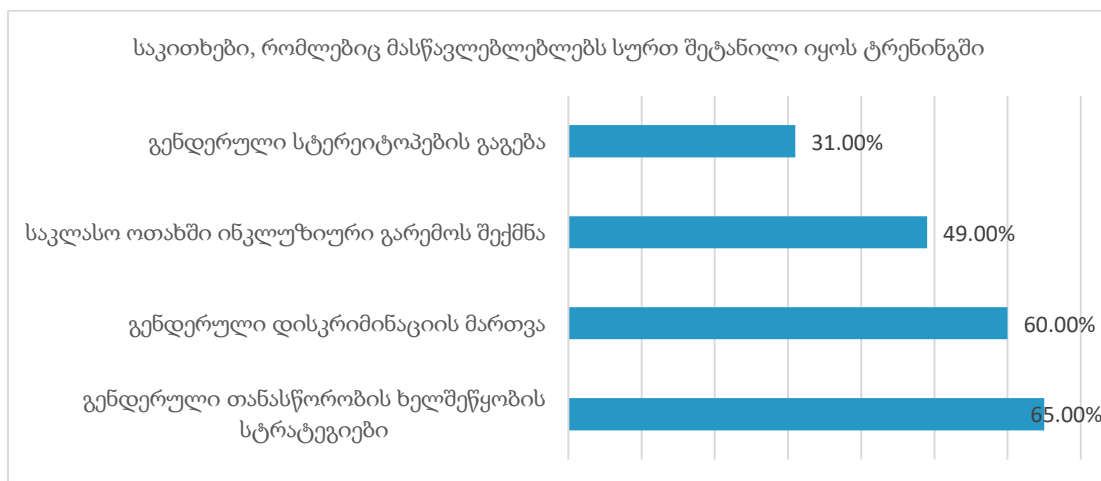
¹⁰⁵ საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის N1014 ბრძანება „მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტის დამტკიცების შესახებ“, 2008 წლის 21 ნოემბერი.

¹⁰⁶ რეგიონებში სულ გამოიკითხა 126 მასწავლებელი, მათ შორის, 123 ქალი და 3 კაცი.

ქვემოთ მოცემულ გრაფიკში აღნიშნულია ის საკითხები, რომლებიც გამოკითხულთა უმრავლესობას სურს, რომ შეტანილი იყოს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის ტრენინგში.

გრაფიკი 15. გამოკითხულ მასწავლებელთა მიერ დაფიქსირებული სატრენინგო საკითხები

დასკვნა:

მასწავლებელთა სქესის ნიშნით მიკერძოება შეიძლება შემცირდეს დამწყები და მოქმედი მასწავლებლების მაღალი ხარისხის სასწავლო პროგრამებით.

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ განხორციელებული ტრენინგმოდულების შესწავლით დადგინდა, რომ არ არის შემუშავებული დამოუკიდებელი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ მასწავლებელთა ცნობიერების ამაღლების ტრენინგმოდული, რომლის ფარგლებშიც დაიფარებოდა საერთაშორისო კარგი პრაქტიკით გათვალისწინებული ყველა საკითხი და განხორციელდებოდა მასწავლებელთა სისტემური გადამზადება. მიუხედავად

აღნიშნულისა, აუდიტის ჯგუფის მიერ გამოვლინდა ის ტრენინგები, რომლებიც ფრაგმენტულად მოიცავდა ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების შესწავლასაც, თუმცა აღნიშნული ტრენინგების მასწავლებლებისთვის შეთავაზების სიხშირის შესწავლითა და სამიზნე ჯგუფების მოცვის ანალიზით დადგინდა, რომ ტრენინგები არ ატარებს სისტემატურ ხასიათს, მოცვაც საკმაოდ დაბალია და აღნიშნული ტრენინგების შეთავაზება არ განხორციელებულა ყველა მოქმედი მასწავლებლებისთვის.

მასწავლებელთა მხრიდან აღნიშნული დაბალი აქტივობა ტრენინგების მიმართ შესაძლოა განპირობებული იყოს იმით, რომ მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტი არ მოითხოვს მასწავლებელთა მხრიდან ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხების კუთხით ცოდნის, ცნობიერების ან/და გამოცდილების არსებობას. გამონაკლისია სპეციალური მასწავლებელი, რომელსაც აღნიშნული კანონით მოეთხოვება სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოსწავლის შეფასებისას გაითვალისწინოს მოსწავლის ეთნიკური, რელიგიური, კულტურული, სქესობრივი და სხვა თავისებურებები (უნიკალურობა).

ამასთანავე, აუდიტის ჯგუფის მიერ ჩატარებული გამოკითხვით დადასტურდა, მასწავლებელთა ცნობიერების ამადლების საჭიროებები ქალისა და მამაკაცის თანასწორობაზე პასუხისმგებელი პედაგოგიკის განსახორციელებად და გამოკითხულ მასწავლებელთა უმრავლესობის აზრით, მათთვის სასარგებლო იქნება ტრენინგი ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის საკითხებზე.

რეკომენდაციები სსიპ – მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნულ ცენტრს:

რეკომენდაცია N4

მასწავლებელთა მხრიდან ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით, სტერეოტიპების აღმოსაფხვრელად და თანასწორი განათლების პირობების შესაქმნელად, მიზანშეწონილია:

- მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტის გადასინჯვა, რათა მასწავლებელთა მიმართ მოთხოვნებში გათვალისწინებულ იქნეს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით სწავლება;
- შეიქმნას სათანადო ტრენინგმოდული, რომლითაც მოცული იქნება საერთაშორისო პრაქტიკით არსებული ყველა საჭირო ინფორმაცია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით და აღნიშნულის საფუძველზე სისტემურად გადამზადდნენ მოქმედი მასწავლებლები.

ბიბლიოგრაფია

ნორმატიული მასალა:

პეკინის დეკლარაცია და მისი სამოქმედო პლატფორმა;

ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ გაეროს კონვენცია;

საქართველოს კანონი „ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ“;

საქართველოს კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“;

საქართველოს კანონი „ზოგადი განათლების შესახებ“;

საქართველოს მთავრობის 2022 წლის 31 აგვისტოს N446 დადგენილება „საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგიის 2022–2030 და მისი 2022–2024 წლების სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ“;

საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის (2014–2020 წლებისთვის) სამოქმედო გეგმა 2018–2020 წლებში;

მესამე თაობის ეროვნული სასწავლო გეგმა 2018–2024 წლებისთვის;

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2023 წლის 29 დეკემბრის N 3 23 0001784517 ბრძანება „ეროვნული სასწავლო გეგმისა და სასკოლო სახელმძღვანელოების განვითარების პროგრამის დამტკიცების შესახებ“;

საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრის 2021 წლის 9 თებერვლის N08/ნ ბრძანება „ზოგადი განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემის შექმნის და ადმინისტრირების წესისა და პირობების დამტკიცების შესახებ“;

სსიპ – განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემის უფროსის 2012 წლის 4 ივნისის N1.1/171 ბრძანება „ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში მიმდინარე საგანმანათლებლო პროცესის კვლევისთვის ინდიკატორთა სისტემის განსაზღვრისა და საინფორმაციო ბაზების სრულყოფის შესახებ“;

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 16 თებერვლის N28/ნ ბრძანება „ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების სახელმძღვანელოს/სერიის გრიფირების წესის დამტკიცების შესახებ“;

საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2017 წლის 14 აპრილის N621 ბრძანება „ზოგადი განათლების დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოს/სერიის მაკეტის რეცენზირების შინაარსობრივი და ტექნიკური კრიტერიუმების დამტკიცების თაობაზე.“

საერთაშორისო ორგანიზაციების სახელმძღვანელოები/გაიდლაინები:

Recommendation CM/Rec(2007)13 of the Committee of Ministers to member states on gender mainstreaming in education, the Statute of the Council of Europe.

Mainstreaming gender equality in curricula and teaching and learning materials – UNESKO.

Guide For Gender Mainstreaming In the Strategic Plans Of Line Ministries And Other State Administration Bodies, UN WOMEN, Sweden Sverige, May 2021.

A practical guide to integrating the gender perspective into a policy/programming cycle, European Institute for Gender Equality (EIGE);

Gender in education and training, European Institute for Gender Equality (EIGE);

Closing the gender gap in STEM education can foster economic growth, European Institute for Gender Equality (EIGE)

UNESCO strategy for gender equality in and through education 2019-2025.

Education Gender equality - Canadian International Development Agency (CIDA)

Integrating a Gender Perspective into Statistics, United Nations New York, 2016.

Cracking the code: girls' and women's education in science, technology, engineering and mathematics (STEM), UNESCO.

Promoting Gender Equality through Textbooks, A methodological guide, UNESCO;

Tool 18: Mainstreaming gender equality in curricula and teaching and learning materials, UNESCO, Education 2030.

Gender Responsive Pedagogy: A Toolkit for Teachers and Schools, 2nd Edition, UNESCO, Unisef.

The Gender Responsive Pedagogy Teacher Training (GRPTT) program, Plan International Canada.

პუბლიკაციები/გზამკვლევები/კვლევები:

გენდერულ თანასწორობა საქართველოში: ბარიერები და რეკომენდაციები, II ნაწილი, UNDP.

თანასწორობის პოლიტიკა ზოგადსაგანმანათლებლო სისტემაში, ფონდი „ღია საზოგადოება – საქართველო“;

საქართველოს სახალხო დამცველის წინადადება საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების სახელმძღვანელოების/სერიების მაკეტების რეცენზირების პროცესის გაუმჯობესების თაობაზე, (01.08.2022);

მოსწავლეთა შეფასების საერთაშორისო პროგრამა PISA 2022, პირველადი ანგარიში, სსიპ – შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი.

ვებგვერდები:

საქსტატი, ქალი და კაცის სტატისტიკა:

<https://gender.geostat.ge/gender/index.php?action=Education>

საქართველოს განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრო:

<https://mes.gov.ge/index.php?lang=geo>

მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი:

<http://tr.tpdg.ge/>

სსიპ – განათლების მართვის საინფორმაციო სისტემა:

<https://www.emis.ge/>

საქართველოს სახალხო დამცველი:

<https://www.ombudsman.ge/>

European Institute for Gender Equality (EIGE):

<https://eige.europa.eu/>

UNESCO Digital Library:

<https://unesdoc.unesco.org/>

საკონტაქტო ინფორმაცია

ვებგვერდი და სოციალური
მედია

<https://www.sao.ge/>
<https://www.budgetmonitor.ge/ka>
<http://www.blog.sao.ge/>
<http://www.sai.ge/main/>
<https://www.linkedin.com/company/stateauditoffice/>
<https://www.youtube.com/user/saogeorgia>
<https://www.facebook.com/www.sao.ge>

ცხელი ხაზი

(+995 32) 243 81 81

ელექტრონული ფოსტა

sao@sao.ge

დანართები

დანართი 1. მოსწავლეთა მხრიდან დაფიქსირებული მაგალითები მასწავლებლების მხრიდან განსხვავებული მიდგომა/დამოკიდებულება ბიჭებისა და გოგონების მიმართ

ბიჭების მაგალითები:	გოგონების მაგალითები:
ფიზიკის/ქიმიის მასწავლებლისგან გამიგონია, ბიჭებს უფრო უნდა გაინტერესებდეთ, ბიჭებს უფრო უნდა გესმოდეთ; ხანდახან მსმენია ხაზგასმა, რომ ბიჭს უფრო მოეთხოვება ფიზიკის ცოდნა; ფიზიკური აღზრდის გაკვეთილზე მასწავლებელს მეტი კომუნიკაცია აქვს ბიჭებთან როგორც პიროვნულად, ისე პროფესიულად.	- ყოფილა შემთხვევები, როდესაც, მაგალითად, ფიზიკაში/ქიმიაში შეკითხვების დროს ბიჭებს მიმართავენ, რომ ეს აუცილებლად უნდა იცოდნენ, გოგონებმა კი - ნაკლებად; - მაიჩნიათ, რომ ბიჭებს აქვთ მეტი თანდაყოლილი ნიჭი; მაგალითად, სპორტი გოგოს საქმე არაა, ტექნიკურ საგნებში ბიჭები უკეთესები არიან; - მეტად სერიოზულად აღიქვამენ მამრობით სქესს; მაგალითად, კონკრეტულ საგნებთან დაკავშირებით ჰგონიათ, რომ გოგო უფრო ვალდებულია, რომ ისწავლოს; - ცდილობენ, ბიჭებს უფრო საინტერესოდ აუხსნან ყველა საგანი და დაინტერესება მაღალი იყოს, გოგონებს უბრალოდ გვაგვალდებულებენ, რომ ყველაფერი ავტომატურად დავიხეპიროთ; - ძირითადად ტექნიკური საგნის მასწავლებლები ბიჭების მხრიდან აქტიურობას მოითხოვენ და ამას ანიჭებენ უპირატესობას, ხოლო ჰუმანიტარული მეცნიერების მასწავლებლები, პირიქით, გოგონებისგან მოითხოვენ აქტიურობას. პირადად ჩემთვის ძალიან გულდასაწყვეტია, შრომობ არაფრისთვის; - „ბიჭებს უფრო მათემატიკური ტვინი აქვთ და მეტი შეუძლიათ“; - ძირითადად ისმის შემდეგი სიტყვები: ბიჭები უფრო კარგები არიან მათემატიკაში, გოგონები - ჰუმანიტარულეში; - ხშირად ამბობენ, რომ გოგონებს ჰუმანიტარული საგნები ეხერხებათ, ბიჭებს კი ტექნიკური; - ჰუმანიტარული საგნების მასწავლებლები გოგონებს უფრო დიდ ყურადღებას აქცევენ და ჰგონიათ, რომ მათ მეტი შეუძლიათ; - გაკვეთილის ახსნის დროს: ეს ბიჭებს უფრო დაგაინტერესებთო. როგორც მახსოვს, მექანიკაზე იყო საუბარი და მასწავლებლისგან გავიგეთ; - ზოგჯერ, მაგალითად, ავიდოთ სამეცნიერო საგანი, რომელიც მოითხოვს პასუხს რაიმე ტექნოლოგიებზე, ამაში უმეტესად ბიჭებს ეძლევათ უპირატესობა საპასუხოდ.

დანართი 2. დაწყებითი საფეხურის გრიფირებული სახელმძღვანელოები 2018-2021 წლებში, როცა „სხვა სპეციალისტის“ ჩართულობას არ მოითხოვდა რეცენზირების წესი და 2023 წელს, როცა „სხვა სპეციალისტის“ მიერაც შეფასდა

N	სახელმძღვანელოების გრიფირება	I კლასი	II კლასი	III კლასი	IV კლასი	V კლასი	VI კლასი
	2018-2021 წლები						
	2023 წელი						
1	ქართული ენა და ლიტერატურა	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
2	მათემატიკა	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
3	პირველი უცხო ენა (ინგ.)	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
4	მეორე უცხო ენა (რუს.)	n/a	n/a	n/a	n/a	✓ X	✓ X
	მეორე უცხო ენა (გერმ.)	n/a	n/a	n/a	n/a	✓ X	✓ X
5	მე და საზოგადოება	n/a	n/a	✓ X	✓ X	n/a	n/a
6	ჩვენი საქართველო	n/a	n/a	n/a	n/a	✓ X	✓ X
7	ბუნებისმეტყველება	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
8	კომპიუტერული ტექნოლოგიები	X X	X X	X X	X X	X X	X X
9	სახვითი და გამოყენებითი ხელოვნება	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
10	მუსიკა	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X
11	ფიზიკური აღზრდა	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓	✓ ✓	✓ X	✓ X
12	ჭადრაკი	X ✓	X ✓	n/a	n/a	n/a	n/a
	ქართული ენა, როგორც მეორე ენა	✓ ✓	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X
	აფხაზური ენა და ლიტერატურა	✓ X	✓ X	✓ X	✓ X		

დანართი 3. UNESCO-ს მიერ შემუშავებული სასწავლო მასალების შეფასებისას ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის კუთხით განსახილველ საკითხთა სია (ე.წ. checklist)

ზოგადი მოსაზრებები	- არის თუ არა მასალები ადვილად წასაკითხი და გასაგები? - სასწავლო მასალების რა ნაწილი/ნაწილები უწყობენ ხელს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობას? როგორ?
--------------------	--

	• სასწავლო მასალების რა ნაწილი/ნაწილები აძლიერებენ სქესის ნიშნით სტერეოტიპებსა და მიკერძოებას? როგორ? • უწყობს თუ არა სასწავლო მასალები ხელს გოგოების გაძლიერებას? • მოიცავს თუ არა სასწავლო მასალები როგორც გოგოებისთვის, ისე ბიჭებისთვის როლურ მოდელებს ? • ასახავს თუ არა სასწავლო მასალები ქალსა და მამაკაცს შორის თანაბარ პარტნიორობას? • წარმოდგენილია თუ არა რაიმე ინფორმაცია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის შესახებ? • არსებობს თუ არა რაიმე სქესის ნიშნით მიკერძოება ან სტერეოტიპი პერსონაჟების წარმოდგენისას ტექსტსა თუ სურათებში?
ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების წარმოჩენის სიხშირე	• რამდენი ქალი და მამაკაცია გამოსახული ან ნახსენები ტექსტსა და სურათებში? • როდის და რამდენად ხშირად ჩნდებიან ქალი გმირები მამაკაცებთან შედარებით?
ქალი და მამაკაცი პერსონაჟების ბუნება	• რა სახის აქტივობებში მონაწილეობს თითოეული პერსონაჟი (პროდუქტიული, რეპროდუქციული, საზოგადოებრივი)? • როგორ არიან წარმოდგენილი ქალები და მამაკაცები (ადმზრდელი, მწარმოებელი, ლიდერი, მსხვერპლი), არიან თუ არა განსხვავებული როლებით წარმოდგენილნი? • როგორ ნაწილდება საოჯახო როლები მდედრობითი და მამრობითი სქესის პერსონაჟებს შორის? (მაგალითად, რომელი გმირები ზრუნავენ ან თამაშობენ ბავშვებთან ერთად, ეხმარებიან ბავშვებს საშინაო დავალების მომზადებაში, სახლის დალაგებაში, საჭმლის მომზადებაში, ნივთების შეკეთებაში და ა.შ.), ნაწილდება თუ არა როლები ქალსა და მამაკაცთან დაკავშირებული სტერეოტიპებიდან გამომდინარე? • რა კონკრეტულ აქტივობებში არიან ჩართულები ბიჭები და გოგოები? რით განსხვავდება მათი საქმიანობა? არის თუ არა თანასწორობა მათ სტატუსებში? ბიჭი შვილები ძირითადად მამებს ეხმარებიან, ხოლო გოგოები დედებს?
ილუსტრაციები	• როგორ არიან წარმოდგენილი ქალები და მამაკაცები სურათებსა და ნახატებში? როგორ არიან წარმოდგენილი ქალები მამაკაცებთან შედარებით, განსაკუთრებით მათი სურათების ზომასა და სიხშირესთან მიმართებით, არის რაიმე სხვაობა? • ილუსტრაციები ქალისა და მამაკაცის მიმართ მგრძნობიარეა თუ არა? გამოხატავენ ურთიერთობებში ქალისა და მამაკაცის თანასწორობას ან უთანასწორობას? • წარმოდგენილი არიან თუ არა ქალები და მამაკაცები ილუსტრაციებში თანაბრად კარგად, სქესის ნიშნით მიკერძოების გარეშე?

პირობები	• სურათებსა და ტექსტში, რა ადგილას მიმდინარეობს აქტივობები, საჯარო თუ კერძო სივრცეში? • რა ადგილებია აღიარებული მნიშვნელოვნად და წარმოდგენილი არიან თუ არა ქალები და მამაკაცები აღნიშნულ ადგილებში თანაბრად; არის თუ არა რაიმე სიტუაცია, სადაც მხოლოდ მამაკაცები ან მხოლოდ ქალები არიან წარმოდგენილი? • რა გავლენას ახდენს თითოეული პერსონაჟის განლაგება სურათზე მის ხილვადობაზე?
შედეგები	• ქალები და მამაკაცები თანაბრად არიან გამოსახული? • ქალი პერსონაჟები წარმოდგენილი არიან როგორც ავტონომიური ინდივიდები, თუ მხოლოდ მამაკაცებთან ურთიერთობებისას ჩანან? • რა საკითხებია აქტუალური? ○ გოგოების/ქალთა განსხვავებული როლები; ○ ქალები იღებენ ინიციატივას საკუთარი ცხოვრების კონტროლზე; ○ გოგოები/ქალები ეჭვქვეშ აყენებენ საკუთარი ცხოვრების პირობებს; ○ გოგოები/ქალები როგორც ლიდერები სკოლაში, სამუშაო ადგილას და საზოგადოებაში; ○ გოგოები/ქალები წარმოდგენილი არიან როგორც ბიჭების/მამაკაცების თანასწორი პარტნიორები; ○ ქალები და მამაკაცები არატრადიციულ საქმიანობაში და გოგოები და ბიჭები არატრადიციულ როლებში.
შემაჯამებელი ანალიზი	• შინაარსი რეალისტურია შენი საზოგადოებისთვის ქალისა და მამაკაცის როლებისა და პასუხისმგებლობების შესახებ? • რა სახის როლური მოდელებია წარმოდგენილი გოგოებისა და ბიჭებისთვის? არსებობს რაიმე განსხვავება? • სწავლებისა და სასწავლო მასალების შედეგად, ხედავთ რაიმე ცვლილებას საზოგადოებაში ქალისა და მამაკაცის როლების შესახებ? რა არის ეს ცვლილებები? • იქნება თუ არა შესაძლებელი აღნიშნული ცვლილებების განხორციელება შენს საზოგადოებაში, რატომ - დიახ ან რატომ - არა? • სახელმძღვანელოები და სასწავლო მასალები უზრუნველყოფს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობასა და ქალთა გაძლიერებას? • როგორ უზრუნველყოფს სახელმძღვანელოები და სასწავლო მასალები თანაბარ პარტნიორობას ქალებსა და კაცებს, გოგოებსა და ბიჭებს შორის?

	• სახელმძღვანელოები და სასწავლო მასალები აძლიერებენ ქალსა და კაცთან დაკავშირებულ სტერეოტიპებს, თუ კი, როგორ? • არის რაიმე, რისი გაუმჯობესებაც შესაძლებელია სახელმძღვანელოებსა და სასწავლო მასალებში, რათა ისინი გახდეს ქალისა და მამაკაცის მიმართ უფრო მგრძნობიარენი და უკეთესად უზრუნველყონ ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა?
--	--